

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

სამშენებლო ენციკლოპედიური ლექსიკონი

ტომი IV

ს - ფ

პროფესორ დავით გურგენიძისა და პროფესორ თამაზ ხმელიძის

საერთო რედაქციით

დამტკიცებულია საქართველოს
ტექნიკური უნივერსიტეტის
სარედაქციო-საგამომცემლო საბჭოს
მიერ. 05.07.2019, ოქმი №2

თბილისი

2019

უკ 030.8:624

სამშენებლო ენციკლოპედიურ ლექსიკონში თავმოყრილი და გადამუშავებულია 16018 ტერმინი, რომლებიც ეხება სამშენებლო საქმესა და მასთან მონათესავე მიმართულებებს, როგორებიცაა: არქიტექტურა, ხუროთმოძღვრება, საკულტო და საერო ნაგებობები, წყლის ინჟინერია, მენეჯმენტი, ეკონომიკა, უსაფრთხოება, სეისმომდეგობა, მექანიკა, საგანგებო სიტუაციები, გეოინჟინერია, მეტალურგია, ბიზნესი, კომპიუტერული მეცნიერება და სხვ. ტერმინების დიდ ნაწილს თან ახლავს ეტიმოლოგიური კვლევები, რომელთა ბაზისად აღებულია ოქსფორდის უნივერსიტეტის მასალები. ტერმინის განმარტების სრულყოფილად აღქმისათვის ლექსიკონში ჩართულია ფერადი სურათები და ნახაზები, რომელთა რაოდენობა შეადგენს 4770 ერთეულს. ლექსიკონის მოცულობაა 5 ტომი.

ნაშრომი მომზადებულია საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სამშენებლო ფაკულტეტზე. ძირითადი ავტორების გარდა მასში მონაწილეობდა ფაკულტეტის 43 პროფესორი და სტუდენტი, აგრეთვე სხვა ორგანიზაციების 6 წარმომადგენელი.

ნაშრომის მიზანია ქართველ მშენებლებს მიაწოდოს მშენებლობასთან დაკავშირებული ტერმინების თანამედროვე განმარტებები, ხოლო პროფესიონალ მკვლევრებს, გამომცემლებს და, ზოგადად, ლექსიკოგრაფიითა და ლექსიკოლოგიით დაინტერესებულ პირებს მისცეს ქართველ მშენებლებთან უშუალო დიალოგის შესაძლებლობა.

ლექსიკონი განკუთვნილია მშენებელი ინჟინრების, სტუდენტების, არქიტექტორების, სამუშაოთა მწარმოებლების, ექსპერტების, ბიზნესმენების, საჯარო რეესტრის, სანოტარო ბიუროების, ადვოკატების, სასამართლოების, სამინისტროების, ქალაქებისა და მუნიციპალური სამსახურების, ჟურნალისტების, მშენებელი მუშებისა და ყველა დაინტერესებული პირისათვის.

სარედაქციო კოლეგია:

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტიდან: გურამ აბაშიძე – პროფესორი; თამაზ ბაციკაძე – პროფესორი; ზურაბ გასიტაშვილი – პროფესორი; **[ზურაბ გედენიძე]** – პროფესორი; გინა გურუშიძე – პროფესორი, ალექსანდრე გრიგოლიშვილი – ინჟინერ-ენერგეტიკოსი; დავით გურგენიძე – პროფესორი (თავმჯდომარის მოადგილე); როინ იმედაძე – პროფესორი; ლევან კლიმაშვილი – პროფესორი (თავმჯდომარე); რევაზ მახვილაძე – პროფესორი; ელგუჯა მეძმარიაშვილი – აკადემიკოსი; ქეთევან ქორქია – ასოცირებული პროფესორი; მალხაზ წიქარიშვილი – პროფესორი; თამაზ ხელიძე – პროფესორი (თავმჯდომარის მოადგილე).

ბელოსტოკის ტექნიკური უნივერსიტეტიდან (პოლონეთის რესპუბლიკა): ლებ დზიენისი – პროფესორი, ბელოსტოკის ტექნიკური უნივერსიტეტის რექტორი; ანატოლი გურინოვიჩი – პროფესორი.

მეცნიერ-კონსულტანტები:

არჩილ ფრანგიშვილი – აკადემიკოსი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის რექტორი; **ნანა მაჭავარიანი** – პროფესორი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის დირექტორი; **ბაკურ გულუა** – ინჟინერ-მშენებელი, საქართველოს საპატრიარქოს განვითარების ცენტრის ხელმძღვანელი; **ავთანდილ სილაგაძე**, აკადემიკოსი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საერთაშორისო ეკონომიკისა და ეკონომიკურ მოძღვრებათა ისტორიის კათედრის ხელმძღვანელი.

რეცენზენტები: საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სამშენებლო

ფაკულტეტის პროფესორი **არჩილ მოწონელიძე**,

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის საინჟინრო

ეკონომიკის, მედიატექნოლოგიებისა და სოციალურ

მეცნიერებათა ფაკულტეტის პროფესორი **ვაჟა პაპასვირი**

© საგამომცემლო სახლი 'ტექნიკური უნივერსიტეტი', 2019

IՒBN 978-9941-28-496-0 (ყველა ტომი)

IՒBN 978-9941-28-497-7 (პირველი ტომი)

ჰტტპ://www.gebu.ge

ყველა უფლება დაცულია. ამ წიგნის არც ერთი ნაწილის (იქნება ეს ტექსტი, ფოტო, ილუსტრაცია თუ სხვა) გამოყენება არანაირი ფორმით და საშუალებით (იქნება ეს ელექტრონული თუ მექანიკური) არ შეიძლება გამომცემლის წერილობითი ნებართვის გარეშე.

საავტორო უფლებების დარღვევა ისჯება კანონით.

წიგნში მოყვანილი ფაქტების სიზუსტეზე პასუხისმგებელია ავტორი/ავტორები.

ავტორის/ავტორთა პოზიციას შეიძლება არ ემთხვეოდეს საგამომცემლო სახლის პოზიცია.

ავტორები და შემდგენლები:

თამაზ ხმელიძე – პროფესორი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

დავით გურგენიძე – პროფესორი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

ლევან კლიმიაშვილი – პროფესორი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

კახაბერ ხმელიძე – დამოუკიდებელი მკვლევარ-დიზაინერი

Georgian Technical University

Building Encyclopedic Dictionary

Volume IV

S – F

Under the general editorship of

Professor David Gurgенidze and Professor Tamaz Khmelidze

Approved by Editorial-
Publishing Council of
Georgian Technical University
05.07.2019, №2

Tbilisi
2019

UDC 030.8:624

The Building Encyclopedic Dictionary features and processes 16018 terms related to civil engineering and close fields such as: architecture, religious and civil buildings, water engineering, management, economics, security, seismicity mechanics, emergency situation, geo-engineering, metallurgy, business, computer science and others. The majority of terms have undergone etymological researches based on Oxford University material. In order to perfectly perceive the term, the dictionary is provided with 4770 colored photos and drafts. The number of volumes of the dictionary is 5.

The Encyclopedic Dictionary is made ready at the faculty of Civil Engineering. Besides the chief authors, 42 professors and students of the faculty participated in the work, as well as 6 representatives of different institutions.

The objective of the dictionary is to provide Georgian civil engineers with modern interpretation of the terms related to the sphere, whereas the professional researchers, publishers and, particularly, the people interested in lexicography and lexicology will gain the opportunity to carry on an immediate dialogue with Georgian civil engineers.

The dictionary is intended for: civil engineers, students, architectures, clerks, experts businessmen, public registry, notary bureaus, lawyers, courts, ministries, cities and municipal services, journalists, house-builders and all concerned.

Editorial Board

Georgian Technical University:

Professors: Guram Abashidze, Tamaz Batsikadze, Zurab Gasitashvili, Zurab Gedenidze, Gina Gureshidze, David Gurgendze (vice-chairman), Roin Imedadze, Levan Klimiashvili (chairman), Revaz Makhviladze, Malkhaz Tsikarishvili, Tamaz Khmelidze (vice-chairman)

Associated professors: Ketevan Korkia

Academics: Elguja Medzmariashvili

Power engineer – Aleksandre Grigolishvili

Bialystok University of Technology (Poland):

Professors: Lech Dzienis (rector of University), Anatoli Gurinovich

Consulting Scientists:

Archil Prangishvili – academician, the rector of Georgian Technical University;

Nana Machavariani – professor, the director of Arnold Chikobava Institute of Linguistics of Georgian State University;

Bakur Gulua – civil engineer, the chief of the Center of Georgian Patriarchy Development

Avtandil Silagadze – academician, the chairman of the Department of International Economics and the History of Economic Teachings at Georgian State University.

Reviewers:

Prof. Archil Motsonelidze – the Faculty of Civil Engineering – GTU,

Prof. Vasja Papaskiri – the Faculty of Engineering Economics, Media Technologies and Social Sciences – GTU

© Publishing house “Technical University”, 2019

ISBN 978-9941-28-496-0 (all volumes)

ISBN 978-9941-28-497-7 (Vol. I)

<http://www.gtu.ge>

Copyright reserved. This book cannot be used in any part of it (will it be the text, photo, illustration or others) and in any form and way (will it be electronic or mechanical) without the consent of the publisher in writing. Copyright infringement is punishable by law.

The author(s) is/are responsible for the accuracy of the facts given in the book.

The author's/s' position may not coincide with that of the publishing house.

Authors and Compilers:

Tamaz Khmelidze – Professor, Georgian Technical University

David Gurgenidze – Professor, Georgian Technical University

Levan klimiashvili – Professor, Georgian Technical University

Kakhaber Khmelidze – Freelance researcher-designer

შემოკლებანი და პირობითი აღნიშვნები

- ავიაც. - ავიაცია
- ავსტრალ. - ავსტრალია
- აზერბ. - აზერბაიჯანული
- ალპინ. - ალპინიზმი
- ამერ. - ამერიკელ ინდიელთა ენები
- ანატ. - ანატომია
- ანგლონორმ. - ანგლონორმანდიული ენა
- ანთროპ. - ანთროპოლოგია
- აიმარ. - აიმარული ენა
- არაბ. - არაბული
- არამ. - არამეული ენა
- არქეოლ. - არქეოლოგია
- არქიტ. - არქიტექტურა
- ასტრ. - ასტრონომია
- ატმ. - ატმოსფერო
- აფრ. - აფრიკანსი (ენა)
- აფრიკ. - აფრიკული ენები
- აცტეკ. - აცტეკური
- ა.შ. - ასე შემდეგ
- ახ. - ახალი
- ახ. ლათ. - ახალი ლათინური ენა
- ბაბილ. - ბაბილონური ენა
- ბერძ. - ბერძნული ენა
- ბერბერ. - ბერბერული
- ბიბლიოთ. - საბიბლიოთეკო
- ბიოლ. - ბიოლოგია
- ბოტან. - ბოტანიკა
- ბრეტონ. - ბრეტონული
- ბულგ. - ბულგარული
- ბულ. - ბულალტერია, საბულალტრო
- გადატ. - გადატანითი მნიშვნელობა
- გალ. - გალიური
- გეოგრ. - გეოგრაფია
- გეოგრ. სახ. - გეოგრაფიული სახელი
- გეოდ. - გეოდეზია
- გეოლ. - გეოლოგია
- გეომ. - გეომეტრია
- გეოფიზ. - გეოფიზიკა
- გერმ. - გერმანული

გვიანდ. - გვიანდელი
გოტიკ. - გოტიკური
გრამატ. - გრამატიკა
დაახლ. - დაახლოებით
დან. - დანიური
დიპლ. - დიპლომატია
დღ. - დღელამე
ებრ. - ებრაული
ეგვიპტ. - ეგვიპტური ენა
ე.წ. - ეგრეთ წოდებული
ეთიოპ. - ეთიოპიური
ეთნ. - ეთნოგრაფია
ეკლ. - საეკლესიო
ეკონ. - ეკონომიკა
ელექტრ. - ელექტროტექნიკა
ესპ. - ესპანური
ესპერ. - ესპერანტო
ესტონ. - ესტონური
ვაჭრ. - ვაჭრობა
ვწყ. სვ. - ვერცხლისწყლის სვეტი
ვ - ვოლტი
ვტ - ვატი
ზედსართ. - ზედსართავი სახელი
ზოოლ. - ზოოლოგია
ზოოტექ. - ზოოტექნიკა
ზღ. დ. - ზღვის დონიდან
თათრ. - თათრული
თეატ. - თეატრი
თურქ. - თურქული
იავ. - იავური
იაკუტ. - იაკუტიური
იაპ. - იაპონური
ივრ. - ივრითი
ინგლ. - ინგლისური
ინდ. - ინდური
ინფორ. - ინფორმატიკა
ინუიტ. - ინუიტური
ირან. - ირანული
ისლანდ. - ისლანდიური
ისტ. - ისტორიული
იტალ. - იტალიური ენა

კდ. - კანდელა
კატალ. - კატალონიური ენა
კელ. - კელვინი
კარიბ. - კარიბული
კელტ. - კელტური
კორნ. - კორნული ენა (ან კორნუოლური ენა)
კეჩ. - კეჩუა
კვ - კილოვოლტი
კვმ - კვადრატული მეტრი
კვტ - კილოვატი
კინემატ. - კინემატოგრაფია
კნ - კილონიუტონი
კნინ. - კნინობითი
კომერც. - კომერციული
კომპ. - კომპიუტერული მეცნიერება
კრებ. - კრებითი
კულინ. - კულინარია
კუნძ. - კუნძული
კჯ. - კილოჯოული
ლათ. - ლათინური
ლაკ. - ლაკური
ლინგვ. - ლინგვისტიკა
ლიტ. - ლიტერატურა
ლოგ. - ლოგიკა
მათემ. - მათემატიკა
მალ. - მალაიური ენა
მალგაშ. - მალგაშური
მამრ. - მამრობითი
მანქ.სთ. - მანქანა საათი
მანქ. ცვლა - მანქანა ცვლა
მანჯურ. - მანჯურიული
მგვტ - მეგავატი
მგჰც - მეგაჰერცი
მდედრ. - მდედრობითი
მდ. - მდინარე
მეგრ. - მეგრული
მედიც. - მედიცინა
მეტალ. - მეტალურგია
მემცენ. - მემცენარეობა
მექ. - მექანიკა
მთ.-მად. - სამთამადნო საქმე

მითოლ. - მითოლოგია
მინერ. - მინერალოგია
მისთ. - მისთანები, მისთანათა
მკმ. - მიკრომეტრი
მკრ. - მიკრონი
მონლ. - მონღოლური
მოძვ. - მოძველებული
მქკ - მარგი ქმედების კოეფიციენტი
მრ.რ. - მრავლობითი რიცხვი
მრეწვ. - მრეწველობა
მუს. - მუსიკა
მშენ. - მშენებლობა
მ.შ. - მათ შორის
მხ.რ. - მხოლოდითი რიცხვი
ნ - ნიუტონი
ნანომ. - ნანომეტრი
ნათეს. - ნათესაობითი ბრუნვა
ნაწილ. - ნაწილაკი
ნიდერლ. - ნიდერლანდური
ოპტ. - ოპტიკა
ორიგ. - ორიგინალი
ნორვეგ. - ნორვეგიული
პ. - პიკო
პალეონტ. - პალეონტოლოგია
პედაგ. - პედაგოგიკა
პეტროგრ. - პეტროგრაფია
პოეტ. - პოეტური
პოზ. - პოზიცია
პოლიგრ. - პოლიგრაფია
პოლინეზ. - პოლინეზიური ენები
პოლიტ. - პოლიტიკური
პოლონ. - პოლონური
პორტუგ. - პორტუგალიური
პროვანს. - პროვანსული
პფ. - პიკოფარადი
რად. - რადიანი
რკ.ბ. - რკინაბეტონი
რუმინ. - რუმინული
რუს. - რუსული
ს. - სოფელი
სავარ. - სავარაუდო

საზღვ. - საზღვაო
მინერ. - მინერალოგია
მისთ. - მისთანები, მისთანათა
მკმ. - მიკრომეტრი
მკრ. - მიკრონი
მონლ. - მონღოლური
მოძვ. - მოძველებული
მქკ - მარგი ქმედების კოეფიციენტი
მრ.რ. - მრავლობითი რიცხვი
მრეწვ. - მრეწველობა
მუს. - მუსიკა
მშენ. - მშენებლობა
მ.შ. - მათ შორის
მხ.რ. - მხოლოდითი რიცხვი
ნ - ნიუტონი
ნანომ. - ნანომეტრი
ნათეს. - ნათესაობითი ბრუნვა
ნაწილ. - ნაწილაკი
ნიდერლ. - ნიდერლანდური
ოპტ. - ოპტიკა
ორიგ. - ორიგინალი
ნორვეგ. - ნორვეგიული
პ. - პიკო
პალეონტ. - პალეონტოლოგია
პედაგ. - პედაგოგიკა
პეტროგრ. - პეტროგრაფია
პოეტ. - პოეტური
პოზ. - პოზიცია
პოლიგრ. - პოლიგრაფია
პოლინეზ. - პოლინეზიური ენები
პოლიტ. - პოლიტიკური
პოლონ. - პოლონური
პორტუგ. - პორტუგალიური
პროვანს. - პროვანსული
პფ. - პიკოფარადი
რად. - რადიანი
რკ.ბ. - რკინაბეტონი
რუმინ. - რუმინული
რუს. - რუსული
ს. - სოფელი
სავარ. - სავარაუდო

საზღვ. - საზღვაო
სამართ. - სამართალი
სამოქ. - სამოქალაქო
საფინ. - საფინანსო
ს.გ. - სამხრეთ განედი
სერბ. - სერბული
სამხ. - სამხედრო
სანსკ. - სანსკრიტი
საპირისპ. - საპირისპირო
საუკ. - საუკუნე
სთ. - საათი
სითბ. - სითბური
სინჰ. - სინჰალური
სკანდ. - სკანდინავიური
სომხ. - სომხური
ს. მეურნ. - სოფლის მეურნეობა
სპარს. - სპარსული
სპეც. - სპეციალური
სპორტ. - სპორტული
ტექ. - ტექნიკური
ტექნ. - ტექნიკა
ტიბეტ. - ტიბეტური
ტოპოგრ. - ტოპოგრაფია
ტუნგუს. - ტუნგუსური
უარყ. - უარყოფითი
უკრ. - უკრაინული
უმართებ. - უმართებულო
უნგრ. - უნგრული
ფ. - ფარადი
ფარმაკ. - ფარმაკოლოგია
ფიზ. - ფიზიკა
ფიზიოლ. - ფიზიოლოგია
ფილოს. - ფილოსოფია
ფინ. - ფინური
ფინანს. - ფინანსები
ფინიკ. - ფინიკიური
ფლამანდ. - ფლამანდიური
ფოტოგრ. - ფოტოგრაფია
ფრანგ. - ფრანგული
ფსიქ. - ფსიქოლოგია
ქ. - ქალაქი

ქართ. - ქართული
ქიმ. - ქიმია
ყაზახ. - ყაზახური
შემოკლ. - შემოკლებით, შემოკლებული
შვედ. - შვედური
შოტლ. - შოტლანდიური
შუაგერმ. - შუაგერმანული
შუაინგლ. - შუაინგლისური
შუაფრანგ. - შუაფრანგული
შუასაუკუნ. - შუასაუკუნეების
ჩ.გ. - ჩრდილოეთ განედი
ჩეხ. - ჩეხური
ჩინ. - ჩინური
ციმბრ. - ციმბირული
ცხ.ძ. - ცხენის ძალა
ძვ. - ძველი
ძვ. ებრ. - ძველი ებრაული
ძვ. ინგლ. - ძველი ინგლისური
ძვ. ნორვეგ. - ძველი ნორვეგიული
ძვ. ქართ. - ძველი ქართული
ძვ. ფრანგ. - ძველი ფრანგული
ძვ. წ. - ძველი წელთაღრიცხვით
ჩვ. წ. - ჩვენი წელთაღრიცხვით
წთ. - წუთი
წ. - წამი
წმ. - წმინდა
წწ. - წელიწადი
წ/ც - წყალცემენტი
ხევს. - ხევსურეთი
ხელოვნ. - ხელოვნება
ხორვ. - ხორვატული
ჰც - ჰერცი
ჰინდ. - ჰინდი ენა
ჰოლანდ. - ჰოლანდიური

ქართული ანბანი

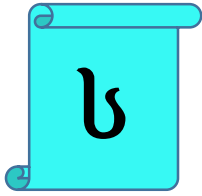
ა (ან)	მ (მან)	ლ (ლან)
ბ (ბან)	ნ (ნარ)	ყ (ყარ)
გ (გან)	ო (ონ)	შ (შინ)
დ (დონ)	პ (პარ)	ჩ (ჩინ)
ე (ენ)	ჟ (ჟან)	ც (ცან)
ვ (ვინ)	რ (რან)	ძ (ძინ)
ზ (ზან)	ს (სან)	წ (წინ)
თ (თან)	ტ (ტარ)	ჭ (ჭარ)
ი (ინ)	უ (უნ)	ხ (ხან)
კ (კან)	ფ (ფარ)	ჯ (ჯან)
ლ (ლან)	ქ (ქან)	ჰ (ჰან)

ბერძნული ანბანი

A, α (ალფა)	N, ν (ნიუ)
B, β (ბეტა)	Ξ, ξ (ქსი)
Γ, γ (გამა)	O, ο (ომიკრონი)
Δ, δ (დელტა)	Π, π (პი)
E, ε (ეფსილონი)	P, ρ (რო)
Z, ζ (ძეტა)	Σ, σ (სიგმა)
Θ, θ (თეტა)	T, τ (ტაუ)
I, ι (იოტა)	Υ, υ (იფსილონი)
K, κ (კაპა)	Φ, φ (ფი)
Λ, λ (ლამბდა)	X, χ (ხი)
M, μ (მიუ)	Ψ, ψ (ფსი)
	Ω, ω (ომეგა)

ლათინური ანბანი

A, a (ა)	N, n (ენ)
B, b (ბე)	O, o (ო)
C, c (ცე)	P, p (პე)
D, d (დე)	Q, q (ქუ)
E, e (ე)	R, r (ერ)
F, f (ფე)	S, s (ეს)
G, g (გე)	T, t (ტე)
H, h (ჰაშ)	U, u (უ)
I, i (ი)	V, v (ვე)
J, j (ჯი)	W, w (დუბლ-ვე)
K, k (კა)	X, x (იქს)
L, l (ელ)	Y, y (იგრეკ)
M, m (ემ)	Z, z (ზეტ)

სააბაზანო – 1. სათავსი წყლის პროცედურებისათვის; 2. სათავსი საცხოვრებელი ბინის ან სახლის ნაწილში, რომელშიც შეიძლება ბანაობა ან შხაპის მიღება (ნახ. 1). ნორმალურ შემთხვევაში სააბაზანოში განთავსებულია საშხაპე, ხელსაბანი ნიჟარა და აბაზანა. სააბაზანოს აქსესუარებია სარკე, თაროები, გამწოვი ვენტილატორი, საპონი, შამპუნი და დასაბანად საჭირო სხვა ნივთები. ხშირად სააბაზანოში დამონტაჟებულია უნიტაზიც; ამ შემთხვევაში სააბაზანო საპირფარეოს ფუნქციასაც ასრულებს.

ნახ. 1

სააბატო – კათოლიკური მრწამსის მქონე მოწესეთა თავშეყრის ადგილი (მონასტერი, ეკლესია, ტაძარი), რომელსაც ხელმძღვანელობს აბატი (აბატისა). სააბატოს დაარსების ნებართვის გაცემის უფლება აქვს მხოლოდ რომის პაპს.

სააგენტოს მიერ გაწეული მომსახურების საფასური – პიროვნების მიერ სააგენტოს ანგარიშზე გადარიცხული თანხა, რომლის ოდენობა დამოკიდებულია იმ სამუშაოს მოცულობაზე, რომელიც შეასრულა სააგენტომ. გადახდის ფორმა შეიძლება იყოს ნაღდი ან უნაღდო. გადასახადის ოდენობა, როგორც წესი, დადგენილია ქვეყნის მთავრობის დადგენილებით შესრულებული მომსახურების ერთეული მოცულობის მიხედვით.

საადმირალო – 1. მთავარი საადმირალოს შენობა (რუს. Здание Главного Адмиралтейства) – მსოფლიო მნიშვნელობის არქიტექტურული ძეგლი სანკტ-პეტერბურგში, რუსეთის ფედერაცია (ნახ. 1. საადმირალოს მთავარი ნაგებობა). აგებული იყო 1705-1711 წლებში რუსეთის იმპერატორის პეტრე I-ის თანადგომითა და მონაწილეობით. ნაგებობის საერთო სიმაღლეა 72 მ, ხოლო ხის კონსტრუქციებისგან აწყობილი შპილის – 36 მ. შპილის წვეროზე განთავსებულია ოქროს ხომალდი – ფლუგერი (ნახ. 2), რომელიც 2 კგ ოქროსგანაა ჩამოსხმული. საადმირალოს შენობა ქ. სანკტ-პეტერბურგის არქიტექტურულ პეიზაჟში ორგანულადაა განთავსებული და დღესაც ამ ქალაქის სიმბოლოდ მოიაზრება; 2. დიდი სამხედრო გემების დაპროექტების, მშენებლობის, ტექნოლოგიური აღჭურვისა და რემონტის ადგილი ზღვის (დიდი მდინარის) ნაპირზე.

ნახ. 1

ნახ. 2

საავადმყოფო – სახელმწიფო ან კერძო სამოქალაქო დაწესებულება, სადაც მკურნალობენ მწოლიარე ავადმყოფებს ან აწარმოებენ სპეციალურ დიფერენციალურ დიაგნოსტიკას. დანიშნულების მიხედვით არსებობს: ბავშვთა, ინფექციური, კანისა და ვენერიული დაავადებების, კარდიო-რევმატოლოგიური, კლინიკური, ნევროლოგიის, ნეიროქირურგიული, ონკოლოგიური, ოფთალმოლოგიური, რესპუბლიკური, საერთო, სამეანო-გინეკოლოგიური, სპეციალური, ტრავმატომალოგიური, უროლოგიური, ფსიქიატრიული, ქირურგიული, ცენტრალური და სხვ.

საავარო განგაშის სისტემა – საგანგებო ვითარების ან საფრთხის შემცველი ნივთიერებების არსებობის გამაფრთხილებელი სისტემა.

საავარო გასაღწევი და სამაშველო ღიობი – გასაღები ფანჯარა, კარი ან სხვა ღიობი, საიდანაც შესაძლებელია გაღწევა საგანგებო ვითარების დროს.

საავარო-აღდგენითი სამუშაოები – სამუშაოები, რომლებიც ტარდება საგანგებო სიტუაციის ზონებში (გაზისა და ნავთობის მაგისტრალები, კომუნალური და საწარმოო კომუნიკაციების ქსელები, სამრეწველო ობიექტები, ნავთობსაცავები და სხვ.) ავარიებისა და დაზიანებების აღმოსაფხვრელად, რათა თავიდან იქნეს აცილებული ადამიანების სიცოცხლის ხელყოფა, აგრეთვე მოხდეს ტერიტორიების სანიტარული გაწმენდა და გაუსწებოვნება სიცოცხლისათვის საშიში ნარჩენებისაგან.

საავარო-სამაშველო სამუშაოები – სამუშაოები, რომლებიც ტარდება საგანგებო სიტუაციის ზონებში (ხანძარი, ხანძრის ლოკალიზაცია, ხანძრის ჩაქრობა, სათბობის, აირის, ელექტროენერჯის, წყლის მიწოდების ავარიული გამორთვა, გაზის გაჟონვა და სხვ.) დაზარალებული ადამიანებისათვის დახმარების აღმოჩენის საჭიროების შემთხვევაში და მათი სპეციალიზებულ სამედიცინო დაწესებულებებში ევაკუაციის მიზნით.

საავეჯო – სხვადასხვა მასალა (ხე, ქსოვილი, ფურნიტურა და სხვ.) განკუთვნილი ავეჯის დასამზადებლად.

საავტომობილო ნავიგაციის სისტემა – ნავიგაციის სისტემა, რომელიც გამოიყენება ჰაერნაოსნობაში.

საავტომობილო გზებზე ნორმატიული დატვირთვა – დატვირთვის დასაშვები მაქსიმალური მნიშვნელობა, რომელიც მოდის საავტომობილო ტრანსპორტის ღერძებზე და თვლების მეშვეობით გადაეცემა გზის საფარს.

საავტომობილო გზების განვითარება – ახალი საავტომობილო გზების მშენებლობა, რაც ხელს უწყობს ქვეყნის საავტომობილო გზების განვითარების ზრდას და, შესაბამისად, ქვეყნის საგზაო პოტენციალის უპირობო განვითარებას.

საავტომობილო გზების მახასიათებელი მაჩვენებლები – მაჩვენებლების ერთიანი კომპლექსი, რომელიც მოიცავს საავტომობილო გზების სატრანსპორტო, ტექნიკური და საექსპლუატაციო მაჩვენებლების მთელ ნუსხას.

საავტომობილო გზების მოვლა-შეკეთება – საგზაო სამუშაოები (მიმდინარე და პერიოდული შეკეთება, რეაბილიტაცია და სხვ.), რომლებიც ითვალისწინებენ გზის მახასიათებელი მაჩვენებლების აღდგენასა და რეაბილიტაციას.

საავტომობილო გზების საექსპლუატაციო მაჩვენებლები – გზაზე ტრანსპორტისა და ტვირთების გამტარუნარიანობა; ტრანსპორტის ნაკადის მოძრაობის სიჩქარე, გზის საფარის თანაბრობა, ხორკლიანობა და ცვეთამედეგობა; გზებსა და ხიდებზე მოქმედი დასაშვები დატვირთვები, გზის განვლადობა, გზების მომსახურეობის ვადები, ავარიულობა და უსაფრთხოება; გზის მოძრაობის რეჟიმის რეგულირების უზრუნველყოფა ტექნიკური საშუალებებით, დამცავი ნაგებობებითა და კეთილმოწყობის საშუალებებით; მგზავრებისა და ტრანსპორტის მომსახურეობის სერვისული უზრუნველყოფა და სხვ.

საავტომობილო გზების სატრანსპორტო მაჩვენებლები – მოძრაობის ინტენსივობა, ნაკადების შემადგენლობა და რაოდენობა; გზის მოძრავი სატრანსპორტო საშუალებებით დატვირთვისა და მოძრაობის სიმჭიდროვის დონე; მოძრავი ტრანსპორტის გადაადგილებისთვის საჭირო დრო და სხვ.

საავტომობილო გზების სრულყოფა – სამუშაოების ერთობლიობა, რომელიც ითვალისწინებს გზების რეკონსტრუქციასა და მოდერნიზაციას, არსებული საგზაო ინფრასტრუქტურის გამტარუნარიანობის გაზრდის მიზნით, აგრეთვე გზის ტექნიკური მაჩვენებლების გაუმჯობესებას და სხვ.

საავტომობილო გზების ტექნიკური მაჩვენებლები – მიწის ვაკისის გეომეტრიული პარამეტრები, მიწის ვაკისის მდგრადობა, გზის სამოსის ტექნიკურ-მექანიკური მახასიათებლები, ტრანსპორტის სამოდროო ზოლების რაოდენობა, გზის საფარის კონსტრუქციის ტიპი და მისი მზიდუნარიანობა, გზის საფარზე მოქმედი მაქსიმალური ნორმატიული დატვირთვა, მოძრაობის საანგარიშო სიჩქარე და სხვ.

საავტომობილო ნავიგაციის სისტემა – ნავიგაციის სისტემა, რომელიც გამოიყენება ავტომობილებში.

საავტორო ზედამხედველობა – მშენებლობის საპროექტო დოკუმენტაციის ავტორის ზედამხედველობა მშენებლობის მსვლელობაზე, რათა უზრუნველყოფილი იყოს შესრულებული სამუშაოების შესაბამისობა დამტკიცებულ პროექტთან. თუ პროექტის ავტორი ვერ ანხორციელებს საავტორო ზედამხედველობას, მაშინ საავტორო ზედამხედველობის

განხორციელების უფლება ეძლევა მის წარმომადგენელს ან უფლებამოსილ სამართალმემკვიდრეს. საქართველოში სამშენებლო პროექტზე საავტორო უფლება რეგულირდება კანონით (საქართველოს მთავრობის დადგენილება №57, 2009 წლის 24 მარტი: მშენებლობის ნებართვის გაცემის წესისა და სანებართვო პირობების შესახებ, მუხლი 92).

საავტორო მოწმობა – სახელმწიფოს მიერ გაცემული დოკუმენტი გამოგონების ავტორის სახელზე, რომლითაც დასტურდება წინადადების აღიარება გამოგონებად და მისი ავტორობა. გამოგონების ავტორობა რეგულირდება საქართველოს კანონით №1585, 2005 წლის, 3 ივნისი – საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ.

საავტორო უფლება – მეცნიერების, ლიტერატურისა და ხელოვნების ნაწარმოები, რომლებიც არის ინტელექტუალურ-შემოქმედებითი საქმიანობის შედეგი, განურჩევლად ნაწარმოების დანიშნულებისა, აკარგეიანობისა, ჟანრისა, მოცულობისა, გამოხატვის ფორმისა და საშუალებისა. ს.უ. ვრცელდება ნაწარმოებზე, რომელიც არსებობს ობიექტური ფორმით, მიუხედავად იმისა, მოხდა თუ არა მისი გამოცემა ან საჯარო გაცნობა. ს. უ. არ ვრცელდება იდეებზე, მეთოდებზე, პროცესებზე, სისტემებზე, საშუალებებზე, კონცეფციებზე, პრინციპებზე, აღმოჩენებსა და ფაქტებზე, მაშინაც კი, თუ ისინი გამოხატულია, აღწერილია, ახსნილია, ილუსტრირებულია ან ხორცშესხმულია ნაწარმოებში.

საათი – 1. დროის ერთეული, დღეღამის 1/24 ნაწილი; 2. დროის აღმრიცხველი ხელსაწყო, რომლის მოქმედება ეფუძნება ისეთ მუდმივ პერიოდულ პროცესებს, როგორებიცაა: დედამიწის ბრუნვა, ქანქარას, კვარცული ფირფიტისა და მოლეკულის ატომების მექანიკური და ელექტრონული რხევები და სხვ. განასხვავებენ საყოფაცხოვრებო (მაგიდის, კედლის, მაჯის, კოშკის და სხვ.) და სპეციალური დანიშნულების (რადიომუქურა, სასიგნალო, პროცედურული, ასტრონომიული, საჭადრაკო, ტაბელური და სხვ.) საათებს. ყველაზე ზუსტ საათს წარმოადგენს კამერტონული (ნახ. 1), რომელშიც გამოყენებულია კამერტონის სტაბილური რხევები, ისრის სვლის სიზუსტით $\pm 0,1$ წმ დღეღამეში; კვარცული (ნახ. 2) (პიეზოელექტრული ეფექტი) სიზუსტით 100 ნწმ-მდე (10^{-7} წმ) და ატომური (ნახ. 3. სტრონციუმის ატომური საათი) (ისრის სვლა რეგულირდება მოლეკულური გენერატორით) – 1 ნწმ-მდე (10^{-9} წმ).

ნახ. 1

ნახ. 2

ნახ. 3

საამორტიზაციო ხარჯები – ამორტიზაციის ხარჯები, რომლის დარიცხვა სამშენებლო ობიექტზე ხდება საანგარიშო პერიოდში. ს. ხ. რეგულირდება კანონმდებლობით (საქართველოს საგადასახადო კოდექსის 111-ე მუხლი).

საამფეთქებლო საქმე – ფიზიკური (იურიდიული) სამეწარმეო პირის საქმიანობა, რომელიც უშუალოდაა დაკავშირებული ასაფეთქებელი მასალების მოხმარებასთან.

საამქრო – სამრეწველო საწარმოს ერთ-ერთი უბანი, რომელიც ასრულებს გარკვეულ ტექნოლოგიურ პროცესებს (მაგ., ლითონების თერმული დამუშავება, დეტალების სამუშაო ზედაპირების გალვანიზაცია, სამღებრო სამუშაოები და სხვ.), ან ამზადებს გარკვეულ პროდუქციას (მაგ., ელემენტები, ბლოკები, დეტალები, კვანძები, კონსტრუქციები და სხვ.). საქარხნო პირობებში საამქრო შეიძლება იყოს: ძირითადი, დამხმარე და თანამდევნი. თავის მხრივ საამქრო იყოფა მალეზად, უზნებად და სექციებად (ნახ. 1. ფოლადის მილების დასამზადებელი საამქრო). საამქროს სახეებია: აგურის, არმატურის, ბესემერის, ბეტონის, ბლოკის, ბრძმედის, გაუცხიმოების, გოგირდმჟავას, დამამზადებელი, დამხმარე, ელექტროფოლადსადნობი, ენერგეტიკული, ვაგონის, თერმული, თუნუქის, თუჯსასხმელი, მარმარილოს, მარტენის, მახარისხებელი, მექანიკური, მილსაგლინავი, პლასტმასის, ჟანგბადკონვერტერული, რკინაბეტონის, საამწყობო, საამწყობო-საშალი, საბოვე, საგადამკვრელო, საგლინავი, სადამშლელი, სადეფექტო, სადნობი, სადურგლო, საექსპერიმენტო, საზეინკლო, საიარაღო, საკონტროლო, სამომსახურეო, სამონტაჟო, სამსხმელო, სამღებრო, სამჭედლო, სარაფინირებელი, სარესორო, სატრანსპორტო, საფუთავი, საქვაბე, საქსოვი, საშემდუღებლო, საშემკეთებლო, საცდელი, საძარო, სახარატო, სახარატო-მექანიკური, სპილენძის, ტექნოლოგიური, ფოლადსადნობი, ქვის, ძირითადი, ძრავის, ხის დასამუშავებელი, წებოსა და სხვ.

ნახ. 1

საამწყობო ერთეული – ერთი მთლიანი ნაკეთობის ცალკეული შემადგენელი ნაწილები, რომელთა შეერთება წარმოებს დამამზადებელი ორგანიზაციის საამქროში სპეციალური საამწყობო ოპერაციების მეშვეობით.

საანგარიშო ოთახები ბინაში – საცხოვრებელი ბინის სასარგებლო ფართობში შემავალი ოთახების რაოდენობა.

საანგარიშო სქემა – 1. მოცემული სისტემის პირობითი ან გამარტივებული მოდელი, რომელშიც განივთვებულია მისი ნიშან-თვისებები, მათ შორის ჰიპოთეზები. ს. ს. (მოდელის) შერჩევა გარკვეულწილად საინჟინრო გამოცდილებისა და ინტუიციის პროდუქტია.

საანგარიშო წნევა – გაზსადენში (წყალსადენში) მაქსიმალურად დასაშვები ჭარბი წნევა, რომელზეც ხდება მისი იმ ელემენტების სიმტკიცეზე (ბზარმდეგობაზე) გაანგარიშება, რომელიც უზრუნველყოფს საიმედო ექსპლუატაციას მუშაობის საანგარიშო პერიოდის განმავლობაში.

საანგარიშსწორებო პერიოდი – სამუშაო დღის ნაწილი, რომლის განმავლობაშიც მიმდინარეობს კლიენტის საგადასახადო საბუთების საფუძველზე ფულადი სახსრების გადარიცხვები მიმდინარე კალენდარული თარიღით.

საანკერო ჩალიჩი (რუს. анкерный жгут) – ქარხნული წარმოების ნაკეთობა, რომელიც შედგება ნახშირბადის ბოჭკოებისგან და, რომელიც მიიღება საქსოვი ხლართვის მეთოდით (ნახ. 1).

ნახ. 1

საარმატურე ნაწარმი (ნაკეთობა) – სამუშაო და სამონტაჟო არმატურებისგან დამზადებული ბადეები (შენადული ან ნაქსოვი) და კარკასები, რომლებიც ეწყობა რკინაბეტონის კონსტრუქციულ ელემენტებში, მათში მოქმედი მღუნავი და მგრები მომენტების, განივი და გრძივი ძალების შესაბამისად. ს. ნ. ბეტონთან ერთად, რკინაბეტონის კონსტრუქციების ძირითადი შემადგენელი ნაწილია.

საარმატურე ფოლადის შერჩევა – არმატურის მასალის (ფოლადის) შესარჩევად გაითვალისწინება დასაპროექტებელი კონსტრუქციის, დეტალის, ელემენტის ტიპი, სამუშაო პირობები (დამაბული, დაუმაბავი), ნაგებობის საექსპლუატაციო მოთხოვნები, არმატურის კლასი, დიამეტრი, ქიმიურად აგრესიული გარემოს არსებობა და ა.შ. დაუმაბავი რ.კ.ბ.-ის კონსტრუქციების არმატურისთვის მიიღება: ა) A-III და A_T-III_C კლასის ღეროვანი არმატურა – გრძივი და განივი არმატურისთვის; ბ) A_T-IV_C კლასის ღეროვანი არმატურა – გრძივი არმატურისთვის; გ) B_p-I კლასის საარმატურო მავთული – კარკასებში განივი არმატურის სახით და შედუღებულ ბადეებში; დ) A-I, A-II და A_c-II კლასის ღეროვანი არმატურა – განივი არმატურისთვის, აგრეთვე გრძივი არმატურისთვის, თუ დაუმაბავი არმატურის სხვა სახეობების გამოყენება შეუძლებელია; ე) A-IV, A_T-IV და A_T-IV_K კლასის ღეროვანი არმატურა – შეკრული კარკასებისა და ბადეების გრძივი არმატურისთვის; ვ) A-V, A_T-V, A_T-V_K, A_T-V_C_K, A-VI, A_T-VII, A_T-VII_K კლასების ღეროვანი არმატურა – გრძივი შეკუმშული არმატურისთვის, აგრეთვე გრძივი შეკუმშული და გაჭიმული არმატურისთვის კონსტრუქციების შერეული დაარმატურებისას (მათში დამაბული და დაუმაბავი არმატურის არსებობისას), შეკრულ კარკასებსა და ბადეებში. დაუმაბავი არმატურის სახით დასაშვებია A-III_B კლასის არმატურის გამოყენება შეკრული კარკასებისა და ბადეების გრძივი გაჭიმული არმატურისათვის. A-III, A_T-III_C, A_T-IV_C, B_p-I, A-I, A-II, A_c-II კლასების არმატურა გამოიყენება შედუღებულ კარკასებსა და ბადეებში. აირების, სითხეებისა და ფხვიერი ნივთიერებების წნევის ქვეშ მყოფ დაუმაბავ კონსტრუქციებში გამოიყენება A-I, A-II, A-III და A_T-III_C კლასის ღეროვანი არმატურა და B_p-I კლასის საარმატურე მავთული. წინასწარ დამაბული კონსტრუქციების დამაბული არმატურისათვის გამოიყენება: ა) ღეროვანი არმატურა A-V, A_T-V, A_T-V_K, A_T-V_C_K, A-VI, A_T-VI_K, A_T-VII_K კლასების; ბ) საარმატურე მავთული B-II, B_p-II კლასისა და საარმატურე ბაგირები K-7 და K-19 კლასისა. დამაბული არმატურის სახით დასაშვებია ღეროვანი არმატურის გამოყენება A-IV, A_T-IV, A_T-IV_C, A_T-IV_K, A-III_B კლასების. 12 მ-დე სიგრძის კონსტრუქციებში უპირატესად გამოიყენება ღეროვანი არმატურა A_T-VII, A_T-VI და A_T-V კლასებისა. (შენიშვნა: B7,5-B12,5 კლასის მსუბუქი ბეტონისაგან დამზადებული წინასწარ დამაბული

კონსტრუქციების დასაარმატურებლად გამოყენებულ უნდა იქნეს A-IV, A_T-IV, A_T-IVC, A_T-IVK და A-III B კლასის ღეროვანი არმატურა). აირების, სითხეებისა და ფხვიერი სხეულების ზემოქმედების ქვეშ მყოფი წინასწარ დაძაბული რკ.ბ.-ის ელემენტებისთვის დაძაბული არმატურის სახით გამოყენებულ უნდა იქნეს: ა) საარმატურე მავთული B-II, B_p-II კლასის და K-7 და K-19 კლასის ბაგირები; ბ) ღეროვანი არმატურა A-V, A_T-V, A_T-VK, A_T-VCK, A-VI, A_T-VI, A_T-VIK, A_T-VII კლასების; გ) ღეროვანი არმატურა A-IV, A_T-IV, A_T-IVK და A_T-IVC კლასების. ასეთ კონსტრუქციებში დასაშვებია აგრეთვე A-III B კლასის არმატურის გამოყენება. აგრესიულ გარემოში მუშაობისთვის განკუთვნილი კონსტრუქციების დაძაბული არმატურისთვის უპირატესად გამოიყენება A-IV კლასის არმატურა, აგრეთვე A_T-VIK, A_T-VK, A_T-VCK, A_T-IVK. გაანგარიშებით საჭირო არმატურისთვის ფოლადის სახეობისა და მარკის, აგრეთვე, ჩასატანებელი დეტალებისათვის გაგლინული ფოლადის შერჩევისას გათვალისწინებულ უნდა იქნეს კონსტრუქციების ექსპლუატაციის ტემპერატურული პირობები და დატვირთვის ხასიათი. რკ.ბ.-ის და ბეტონის კონსტრუქციების ასაწყობი ელემენტების სამონტაჟო (ასაწევი) მარყუჟებისათვის გამოიყენება ცხლად გლინული A-I და A-II კლასის საარმატურე ფოლადი (საარმატურე ფოლადის სახეობები მოცემულია რუსული სამშენებლო ნორმებისა და წესების შესაბამისად).

სააქციო საზოგადოება – იხ. აქციონერთა საზოგადოება.

საბადო – 1. დიდი რაოდენობით ბუნებრივად თავმოყრილი მინერალები, რომლებიც ხარისხით, განლაგების პირობებით, ტექნიკური დონითა და ეკონომიკურად მისაღებია სამრეწველო გამოყენებისათვის; 2. ადგილი, სადაც სასარგებლო ნამარხი, კერძოდ მადნეული, მოიპოვება.

საბადო ბუნებრივი – მიწის წიაღში ბუნებრივად დაგროვებული სასარგებლო წიაღისეული, რომლის მოპოვება ხდება დახურული ან ღია წესით.

საბადო ტექნოგენური – წიაღის უბანი შექმნილი სანაყაროთი, ტერიკონიკით, სალექარით, კუდსაცავით, სპეციალური საწყობებით, ბუნებრივი და ხელოვნური წყალსატევებით ან სხვა აკუმულაციური ფორმებით. დროთა განმავლობაში სამთომომპოვებელ, მეტალურგიულ, ქიმიურ, გადამამუშავებელ და მისთ. საწარმოების სიახლოვეს ჩნდება ტექნოგენური საბადოები, რომლებსაც იყენებენ მეორადი წარმოების პროდუქტების მისაღებად. ასეთივე საბადოები შეიძლება გაჩნდეს წყალსაცავებში აკუმულირებული ჩამონატანებისგან, დალექილი ნარჩენებისგან და სხვ.

საბაზისო მომსახურება – მომსახურების სახე, რომელიც სრულად აკმაყოფილებს დამკვეთის (მყიდველის) მოთხოვნებს (მაგ., სანარდო სამშენებლო ორგანიზაციის შემთხვევაში, საპროექტი-სამშენებლო სამუშაოების დროულად და მაღალხარისხიანად შესრულება).

საბაზისო ფასი – ფასი, რომელიც შეესაბამება საქონლის ხარისხსა და ასორტიმენტს. თუ საქონლის მიწოდების პროცესში საქონლის ხარისხი არ შეესაბამება (ან პირიქით) ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ მოთხოვნებს, მაშინ შესაძლებელია საქონელზე ფასჩამოკლება (ან ფასდანამატი) წინასწარ, ხელშეკრულებაში დაფიქსირებული ოდენობით.

საბაზო პროფილი – კლასიკური ანტაბლემენტის კარნიზის დეტალი, რომელიც განლაგებულია კარნიზის გვირგვინის ქვეშ.

საბაზრო ეკონომიკა – ეკონომიკა, რომელიც დაფუძნებულია თვითრეგულაციის საწყისებზე. ასეთი ეკონომიკის პირობებში მოქმედებათა კოორდინაცია ემყარება თავისუფალ კერძო მეწარმეთა და ინდივიდუალურ მომხმარებელთა ურთიერთქმედებას. ს. ე. თვითონ არეგულირებს საჭირო საქონლისა და მომსახურების რაოდენობას, ღირებულებას და საზოგადოება ეფექტიანად იყენებს არსებულ რესურსებს.

საბანელი (ავაზანი, ემბაზი, ბანა) – იხ. აბანო, ემბაზი და ავაზანი.

საბანკო ანგარიში – ანგარიში, რომელსაც ბანკი უხსნის იურიდიულ ან კერძო პირს. არსებობს მისი სახეები: გაყინული, დაგროვებითი, კერძო, მიმდინარე, ნაკრები, საანგარიშო, საბიუჯეტო, სადაზღვევო, საერთო, სავალუტო, საკორესპონდენტო, სატრანზიტო, საფონდო, ჩეკისა და სხვ.

საბაჟო – სახელმწიფო ორგანო, რომელიც უზრუნველყოფს ქვეყნის საზღვარზე საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილებას, საბაჟო კონტროლს და საბაჟო გადასახადების ამოღებასა და ტვირთის გაფორმებას. საბაჟო შემოსავლების სამსახურის სტრუქტურული ერთეულია და მასში შედის: ლოგისტიკის, ანალიზისა და მეთოდოლოგიის, მონიტორინგისა და რისკების მართვის, სანიტარიული, ფიტოსანიტარიული და არასატარიფო ღონისძიებების სამმართველოები, აგრეთვე საბაჟო გამშვები პუნქტები (საქართველოში ასეთი პუნქტებია: სადახლო, წითელი ხიდი, ახკერპი, გარდაბანი და მტკვარი, გუგუთი, ლაგოდეხი, სამთაწყარო, ყაზბეგი, ვალე, ნინოწმინდა, სარფი, ფოთისა და ყულევის პორტები, ფოთის თავისუფალი ინდუსტრიული ზონა, ბათუმის პორტი, თბილისის, ქუთაისის, ბათუმის, სენაკის აეროპორტები და ქუთაისის თავისუფალი ინდუსტრიული ზონა.

საბაჟო გადასახადი – არაპირდაპირი გადასახადი საიმპორტო, საექსპორტო და ტრანზიტულ საქონელზე საბაჟო ტარიფების განაკვეთების შესაბამისად.

საბაჟო გამშვები პუნქტი – საქართველოს საბაჟო საზღვართან მდებარე საბაჟო კონტროლის ზონა, სადაც მგზავრის, საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალების მიმართ ხორციელდება კოდექსით დადგენილი პროცედურები.

საბაჟო კონტროლი – საბაჟო სამსახურის მიერ ქვეყნის ტერიტორიაზე საქონლის შემოტანასა და საბაჟო ტერიტორიიდან საქონლის გატანასთან დაკავშირებული კანონმდებლობის მოთხოვნათა დაცვის უზრუნველყოფა.

საბაჟო ტერმინალი – საბაჟო კონტროლის ზონა, სადაც ხორციელდება საქონლის შენახვა.

საბაღე პარკეტი – იხ. დეკინგი.

საბეგველა – მარცვლეულის (პური, ქერი, ნამჯა და სხვ.) დასაბეგვი დანადგარი, რომელსაც ძველად საქართველოს სოფლებში იყენებდნენ.

საბერველი – ძველად, სამჭედლოებში ცეცხლის გასაღვივებელი მოწყობილობა, რომელიც წარმოადგენდა ძელების და ფიცრებისგან შეკრულ დასაკეც-გასაშლელ კარკასზე ტყავადაკრულ კონსტრუქციას (ნახ. 1).

ნახ. 1

საბითუმო ვაჭრობა – სამეწარმეო საქმიანობა საქონლის და მომსახურების გაყიდვაზე, ვინც იძენს მათ საცალო ვაჭრობის ან სხვა საბითუმო ორგანიზაციებისათვის გადაყიდვის მიზნით.

საბინაო და სამოქალაქო მშენებლობა – კაპიტალური მშენებლობის დარგი, სპეციალიზებული საცხოვრებელი სახლებისა და საცხოვრებელი კომპლექსების (კვარტლების, მიკრორაიონების) აგებაზე, აგრეთვე ქალაქთმშენებლობის ამოცანების გადაწყვეტაზე.

საბინაო ფონდი – ყველა საცხოვრებელი სათავსის ერთობლიობა დამოუკიდებლად საკუთრების ფორმისა, მათ შორის საცხოვრებელი სახლი, სპეციალური სახლი (საერთო საცხოვრებელი, სასტუმრო-თავშესაფარი, მარტოხელა მოხუცების თავშესაფარი, ინვალიდებისა და ვეტერანების ინტერნატი), ბინა, სასამსახურო საცხოვრებელი სათავსი და სხვა ტიპის ფართები ვარგისი საცხოვრებელად.

საბირჟო მაკლერი – იხ. დილერი.

საბირჟო საქონელი – ბირჟის მიერ დადგენილი წესით საბირჟო ვაჭრობაზე დაშვებული, ბრუნვაში მყოფი, გარკვეული სახეობისა და ხარისხის სტანდარტული საქონელი, მათ შორის, ამ საქონლის სტანდარტული კონტრაქტი და კონოსამენტი.

საბიძგებელა – მოწყობილობა, რომელიც გამოიყენება ბიძგისებრი მოძრაობისათვის რაიმე სისტემაში (მაგ., მოწყობილობა გვირაბლუმელში ვაგონეტების წაბიძგებისათვის). არსებობს გორგოლაჭებიანი, მექანიკური, სარქვლის, სოკოსებრი, ჯაჭვური, ჰიდრაულიკური და სხვ. ტიპის.

საბიჯელი – კიბის საფეხურის ზედა ჰორიზონტალური ელემენტი (ნახ. 1); საფეხურებს შორის მანძილი.

ნახ. 1

საბმური – იხ. კავშირები.

საბორტე ადკაზმულობა – 1. ფორმალური მოქმენელი ელემენტების ერთობლიობა, რომლის დანიშნულებაცაა ნაკეთობის ზედაპირის შექმნა ქვეშის სიბრტყის მიღმა; 2. საბორტე ქვები, ფილები და სხვ., რომლებიც გზის სავალ ნაწილს გამოყოფენ ტროტუარის, გვერდასა და გაზონისაგან; 3. დაბალი მცენარეების ვიწრო ზოლი, რომელიც ერთმანეთისგან გამოყოფს გაზონებს, ბილიკებს, უბნებს ბაღებსა და პარკებში.

საბროკერო კომპანია – სავაჭრო შუამავალი (იურიდიული პირი) სასაქონლო ბირჟაზე გამყიდველსა და მყიდველს შორის გარიგებათა დადებისას, რომელიც მოქმედებს კლიენტის დავალებითა და კლიენტის ხარჯით, აგრეთვე თავისი სახელითა და კლიენტის ხარჯით, ან კლიენტის სახელითა და თავისი ხარჯით.

საბრუნე (გადამყირავებელი) – მექანიზმი, რომლის დანიშნულებაცაა ნაკეთობის გადაბრუნება მათი დამზადების, ტრანსპორტირების ან შეფუთვის დროს.

საბუთის უნიკალური კოდი (რეფერენსი) – სპეციალური კოდი, რომელიც ელექტრონულ-ტექნოლოგიური საშუალებებით ავტომატურად ენიჭება თითოეულ ელექტრონულ

საგადასახადო საბუთს ქალაქის საგადასახადო საბუთიდან ელექტრონულ ფორმატში გადაყვანისას.

საბურისი – იხ. ძალაყინი.

საბურულე მასალა – შენობის სახურავის ატმოსფერული ნალექებისგან (წვიმა, თოვლი, სეტყვა, ქარი) დამცავი საშენი მასალა. ბურულისადმი წაყენებული ძირითადი მოთხოვნებია: წყალუქონადობა, ტენმდეგობა, ყინვამდეგობა, სიმსუბუქე, მექანიკური სიმტკიცე, მაღალი წინაღობა გაგლეჯაზე, ხანგამძლეობა, მცირე ანთებადობა, მედეგობა ქიმიურად აგრესიული ნივთიერებების, მზის რადიაციისა და ტემპერატურული ცვლებადობის მიმართ, ეკონომიკურობა დამზადებისა და ექსპლუატაციის დროს. არსებობს საბურულე მასალის სახეები: ალუმინის ფურცლები, ბუნებრივი ქვის ფილები, თუნუქი, კერამოპლასტი, კრამიტი თიხის, კრამიტი ბიტუმის, კრამიტი ფოლადის (მეტალოკრამიტი), კრამიტი ცემენტ-ქვიშის, კრამიტი პოლიმერ-ქვიშის, კუპრი, ლინეკრომი, მინარუბეროიდი, მინაპლასტიკი, ონდულინი, პერგამინი, რუბეროიდი, ტოლი, ფოლადის ფურცლები, ყავარი და სხვ.

საბურულე სამუშაოები – შენობის სახურავის ბურულის მოწყობის სამუშაოები ძირითადად ითვალისწინებს სამ ეტაპს: ა) მზიდი კონსტრუქციების მონტაჟი (ნივნივების სისტემა, კოჭები, გრძივები, შეფიცვრა); ბ) საიზოლაციო ფენის მოწყობა (ორთქლ- და ჰიდროიზოლაცია, გამათბუნებელი); გ) ბურულის მონტაჟი დამცავი ხალიჩით (ქვიშის ზედაპირული ფენით).

საბურულე ფოლადი – მცირედ ლეგირებული ფოლადისაგან დამზადებული ფურცლები სისქით 0,25-2 მმ. კოროზიისგან დაცვის მიზნით ხშირად ფარავენ თუთიის თხელი ფენით (მოთუთიებული ფოლადი). მომხმარებელს მიეწოდება ფურცლების ან გოფრის სახით.

საბურლი მანქანა – თვითმავალ სატრანსპორტო საშუალებაზე დამონტაჟებული გრუნტის საბურლი სპეციალური მოწყობილობა (ნახ. 1), მცირე სიღრმის ჭაბურღილებისათვის. არსებობს ორი სახის: სტაციონარული (არამობრუნებადი) და მოსაბრუნებელი. სტაციონარული ს. მ. მონტაჟდება სატვირთო ავტომანქანის ძარაზე, პლატფორმაზე ან ტრაქტორზე და დაკომპლექტებულია ბურღის სამუშაოდ აუცილებელი ჰიდრავლიკური მექანიზმებით, ხოლო მოსაბრუნებელი ს. მ. აღჭურვილია საბრუნო პლატფორმით და დამონტაჟებულია მობილური სატვირთო ავტომანქანის ძარაზე. შესაძლებელია ს. მ. დამაგრება ისრიან ამწეებზეც. მშენებლობაში გამოიყენება შურფების, შპუნტების, სახიმინჯე ჭაბურღილების მოსაწყობად, აგრეთვე ადგილობრივი ელექტროგადამცემი ხაზების საყრდენების, შემოღობვის ბოძების სამონტაჟოდ, აფეთქებითი სამუშაოებისათვის და სხვ.

ნახ. 1

საბუფეტე – მცირე სათავსი სამზარეულოს ჭურჭლისა და ავეჯეულის შესანახად.

საბძელი – შინაური პირუტყვის საკვები პროდუქტების (ჩალა, ნამჯა, თივა, ბზა, ქატო) შესანახი ერთსართულიანი მართკუთხედის ფორმის მსუბუქი ნაგებობა (ნახ. 1. საბძელი, ს. ლოდორა, საჩხერის მუნიციპალიტეტი, საქართველო). ყველაზე მეტად გავრცელებული იყო სამხრეთ საქართველოში (მაცხე-ჯავახეთი), აგრეთვე იმერეთსა და სამეგრელოს მხარეში. ზოგჯერ შედარებით დიდი ფართობის საბძელში განთავსებული იყო ხორბლეულის სალეწი კალოც.

ნახ. 1

საბჯენი – ადგილი, საგანი, დეტალი, მოწყობილობა, რომელიც რისამეს გადაადგილებას ზღუდავს ან იჭერს.

საგადასახადო ბაზა – გადასახადით დასაბეგრი ობიექტის რაოდენობრივი გამოსახულება, რომელიც გამოითვლება დაბეგვრის ობიექტისა და გადასახადის ერთეულის ბაზაზე.

საგადასახადო განაკვეთი – შემოსავლების, სამომხმარებლო ხარჯების ან მოგების პროცენტული წილი, რომელსაც სახელმწიფოს უხდის ყველა იურიდიული და ფიზიკური პირი, თუკი მათ ქვეყნის კანონმდებლობით შესაბამისი დაბეგვრა ეხებათ.

საგადასახადო კოდექსი – ქვეყნის მთავრობის მიერ გამოცემული საკანონმდებლო აქტი, რომელშიც გაწერილია საგადასახადო სამართლის პრინციპები და დებულებები.

საგადასახადო სარგო – გადასახადის ოდენობა, რომელსაც სუბიექტი ერთი ობიექტიდან იხდის.

საგადასახადო სისტემა – სახელმწიფოს მიერ გადასახადის ადმინისტრირების წესების (გადასახადის გაანგარიშებისა და ამოღების წესების), ფორმების, მეთოდებისა და ინსტიტუტების ერთობლიობა.

საგანგებო ვითარება – დროის გარკვეულ მომენტში კონკრეტულ ტერიტორიაზე საგანგებო სიტუაციათა ზონის დახასიათება, რომელიც მოიცავს საერთო მდგომარეობას, დაზიანების შედეგებს, ჩატარებულ სამუშაოებს და აგრეთვე მონაცემებს გარემო პირობების შესახებ. ს. ვ. შეიძლება გამოიწვიოს რადიაცილმა, ქიმიურმა, ბაქტერიოლოგიურმა დაბინძურებამ, ხანძარმა და სხვ.

საგანგებო მდგომარეობა – სახელმწიფო კანონმდებლობის შესაბამისად, ქვეყნის მთავრობის მიერ გამოცხადებული მდგომარეობა მოსახლეობის უსაფრთხოების მიზნით. ასეთი მდგომარეობის საფუძველი შეიძლება იყოს: ომიანობა, საკუთარი ტერიტორიის ხელყოფა, სამხედრო გადატრიალება, შეიარაღებული ამბოხი, ეპიდემია, ეკოლოგიური კატასტროფა, სტიქიური უბედურება, დიდი ავარია და სხვ., აგრეთვე ისეთი მდგომარეობა, როცა ქვეყნის მთავრობა ვერ ახერხებს კონსტიტუციური უფლება-მოვალეობების ნორმალურ განხორციელებას ქვეყნის ტერიტორიაზე.

საგანგებო მოვლენა – დაუგეგმავი, მოულოდნელი მოვლენა, რომელიც მიმდინარეობს დროის შედარებით მცირე მონაკვეთში.

საგანგებო სიტუაცია – სიტუაცია გარკვეულ ტერიტორიაზე, რომელიც არღვევს ადამიანთა ცხოვრების ნორმალურ პირობებს, საფრთხეს უქმნის მათ ჯანმრთელობასა და სიცოცხლეს, აზიანებს ბუნებრივ გარემოს. ასეთი სიტუაციის გამომწვევი შეიძლება იყოს: სტიქიური უბედურება (მიწისძვრა, ხანძარი, მეწყერი, წარღვნა, გრიგალი, ცუნამი და მისთ.), ავარია, კატასტროფა, ომი და სხვ.

საგანგებო სიტუაცია ლოკალური – ისეთი სიტუაცია, რომლის შედეგები არ სცილდება სამუშაო ადგილს, სამუშაო უბანს, ბინას ან კერძო ნაკვეთს. ამასთან, დაღუპული ან დაზარალებული ადამიანთა რაოდენობა არ აღემატება 10-ს, ხოლო მატერიალური ზარალი - 4000 აშშ დოლარს.

საგანგებო სიტუაცია მუნიციპალური – სიტუაცია, რომლის შედეგად საგანგებო სიტუაციის ზონა არ გამოდის ერთი დასახლების ტერიტორიის საზღვრებიდან, ამასთან დაზარალებულთა რაოდენობა არ აღემატება 50 კაცს, ხოლო მატერიალური ზარალი - 200 ათას აშშ დოლარს.

საგანგებო სიტუაცია რეგიონალური – სიტუაცია, რომლის შედეგად საგანგებო სიტუაციის ზონა არ სცილდება ერთი რეგიონის ტერიტორიას, ამასთან, დაზარალებულთა რაოდენობა აღემატება 50 კაცს, მაგრამ არაუმეტეს 500 კაცისა, ან მატერიალური ზარალი შეადგენს 200 ათასიდან 20 მილიონამდე აშშ დოლარს.

საგანგებო სიტუაცია სახელმწიფო – რომლის შედეგად დაზარალებულთა რაოდენობა აღემატება 500 კაცს ან მატერიალური ზარალი 20 მლნ. აშშ დოლარზე მეტია.

საგანგებო სიტუაციებზე რეაგირების საშუალებები – ტექნიკური, სამეცნიერო-ტექნიკური და ინტელექტუალური პროდუქცია. მათ შორის: სპეციალიზებული მართვისა და კავშირის საშუალებები, ტექნიკა, აღჭურვილობა, მოწყობილობა და სხვადასხვა ფასეულობა, რომელიც განკუთვნილია საავარიო-სამაშველო სამუშაოების შესასრულებლად. ასევე მეთოდური ლიტერატურა, ვიდეო, კინო, ფოტო მასალები საავარიო-სამაშველო სამუშაოების ტექნოლოგიებზე, ელექტრონული გამომთვლელი მანქანების პროგრამული პროდუქტი და მონაცემთა ბაზა.

საგანგებო სიტუაციის ზონა – განსაზღვრული ტერიტორია ან აკვატორია, სადაც წარმოიქმნა საგანგებო სიტუაცია.

საგანგებო სიტუაციის ლიკვიდაცია – საგანგებო სიტუაციის წარმოქმნისას ჩატარებული ავარიულ-სამაშველო სამუშაოები, რომლებიც მიმართულია ადამიანების სიცოცხლის გადასარჩენად და ჯანმრთელობის შესანარჩუნებლად, ბუნებრივი გარემოს ზიანისა და მატერიალური ზარალის შესამცირებლად, აგრეთვე საგანგებო სიტუაციის ზონის ლოკალიზებისათვის და მისთვის დამახასიათებელი საშიში ფაქტორების მოქმედების შესამცირებლად.

საგანგებო სიტუაციის პრევენცია – სამართლებრივ, ორგანიზაციულ, ეკონომიკურ, საინჟინრო-ტექნიკურ, სანიტარიულ-ჰიგიენურ, სანიტარულ-ეპიდემიოლოგიურ და სხვა ღონისძიებათა კომპლექსი, რომელიც ხორციელდება ბუნებრივ გარემოსა და საშიშ საწარმოო ობიექტზე მონიტორინგისა და კონტროლის ორგანიზების, საგანგებო სიტუაციის წარმოქმნის

პროგნოზირებისა და პროფილაქტიკის, საგანგებო სიტუაციისათვის მომზადების, ხოლო მისი წარმოქმნის შემთხვევაში - ზარალის (შედეგების) შემცირების (მიტიგაციის) მიზნით.

საგანგებო სიტუაციის რისკი – 1. საფრთხიდან საგანგებო სიტუაციის განვითარების შესაძლებლობა, რომელიც განისაზღვრება საგანგებო სიტუაციის წყაროს (საფრთხის) განვითარების ალბათობითა (ან სიხშირით); 2. საგანგებო სიტუაციის წარმოქმნის შესაძლებლობა ან სიხშირე, რომელიც განისაზღვრება რისკის შესაბამისი მაჩვენებლებით.

საგანგებო სიტუაციის წყარო – საშიში ბუნებრივი მოვლენა, ავარია ან სახიფათო ტექნოგენური შემთხვევა, ადამიანების, სასოფლო-სამეურნეო ცხოველებისა და მცენარეების ფართოდ გავრცელებული ინფექციური დაავადება და მცენარეთა საკარანტინო მავნებლები, აგრეთვე დაზიანების საბრძოლო საშუალებების გამოყენება, რის შედეგადაც წარმოიქმნა ან შეიძლება წარმოიქმნას საგანგებო სიტუაცია.

საგანგებო ხმოვანი განგაშის კომუნიკაციები – ხელით სამართავი ან ავტომატური საშუალებები შენობის დამკავებლებისთვის ხმოვანი მითითებების, ასევე, სახანძრო განგაშისა და საევაკუაციო სიგნალების გადასაცემად და გასავრცელებლად.

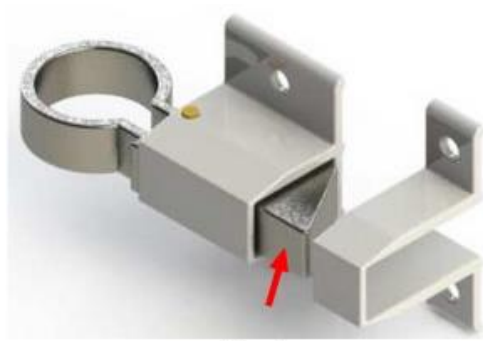
საგარაჟე კომპლექსი – შენობა ან შენობების ჯგუფი, სადაც ხდება ავტომანქანების შენახვა, პარკირება, ტექნიკური მომსახურება და სხვ., ს. კ. ხშირად ეწყობა ავტოგასამართი სადგურები, სავაჭრო და კვების ობიექტები და სხვ.

საგდები – სარინი; რისამე სხვა მხარეს გადასაშვები, გადასაყვანი (მაგ. არხი, რუ, ნაკადული).

საგდული – 1. ფანჯრის, კარის, ჭიშკრის მოძრავი ნაწილი (ნახ. 1. ჭიშკრის საგდული); ალათი; 2. კარის საკეტი, ურდული (ნახ. 2. კარის ურდული), რაზა.

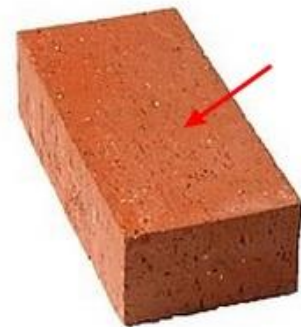

ნახ. 1

ნახ. 2

საგები – 1. კედლის ან რაიმე ზედაპირის ფენა, რომელზეც მაგრდება მოპირკეთება, ეწყობა სამირკვლები და სხვ.; 2. აგურის ყველაზე ფართო წახნაგი (ნახ. 1).

ნახ. 1

საგები გაკერილი – პოლიმერში გაჟღენთილი მინერალური ბამბის საიზოლაციო ფენა. გამოიყენება მილსადენების თბოიზოლაციისათვის.

საგემბანო ხის ფენილი – იხ. დეკინგი.

საგვერდული – 1. საბძლის ან გომურის გვერდის ბოძებზე გადებული ძელი, რომელზეც ეწყობა კოჭები სახურავის მოსაწყობად; 2. სატევარი; ხანჯალი.

საგზაო საინჟინრო ნაგებობები – მიწის ვაკისი, გზის სამოსი, მოძრაობის რეგულირების ტექნიკური საშუალებები, გზის მოწყობილობები, წყალამრიდი, ხელოვნური და დამცავი ნაგებობები და სხვ.

საგზაო ზღუდარი (საგზაო ბარიერი, დამცავი ბარიერი) – საავტომობილო გზის კონსტრუქციული ელემენტი, რომლის დანიშნულებაა: 1) ავარიის შემთხვევაში სატრანსპორტო საშუალება დარჩეს სავალ გზაზე (ნახ. 1) და არ შეეჯახოს სიცოცხლისათვის საშიშ წინაღობებს, როგორცაა მაგ., ხე, შენობა, კედელი, საგზაო ნიშნის საყრდენი, ხიდის ბურჯი, კაჭარის ან ბეტონის ნატეხების გროვა, მსხვილი სანიაღვრე ჩასადინარი და სხვ.; 2) ტრანსპორტმა იმოძრაოს მხოლოდ მისთვის განაკუთვნილ გზაზე; 3) ფეხით მოსიარულეებმა უადგილო ადგილას არ გადაკვეთონ სატრანსპორტო გზა; 4) დაიცვას გზა უყურადღებოდ გაშვებული ცხოველებისგან (ძაღვი, კატა, საქონელი, გარეული ცხოველი და სხვ.); 5) ორმხრივი მოძრაობის გზებზე შეამციროს შემხვედრი ტრანსპორტის შუქფარებიდან მომავალი სინათლის სხივების მძლავრ მხედველობაზე უარყოფითი გავლენა; 6) მოძრაობისას მანქანა არ გადავიდეს შემხვედრ ზოლში და სხვ. ს. ზ. კეთდება გზის ორივე გვერდზე (საბორტო) და შუაში (მედიანური) (ნახ. 2. კორეული გორგოლაჭებიანი დამცავი ზღუდარის სისტემა), აგრეთვე სკოლების, ავტოგასამართი სადგურების და მისთ. წინ. კონსტრუქციის სახეობის მიხედვით ს. ზ. დასამზადებლად გამოიყენება რკინაბეტონი, ლითონი, ქვა, ბაგირი, პლასტმასა, მერქანი და სხვ.

ნახ. 1

ნახ. 2

საგზაო მიწის ვაკისი – მიწის საფუძველი მასზე რკინიგზის ხაზის ან საავტომობილო გზის მშენებლობისთვის. ს. მ. ვ. შემადგენლობაში, მიწის ყრილის ტანის გარდა, შედის გზიდან წყლის მოსაცილებელი ნაგებობები: ყრილის ფარდობები, კიუვეტები, არხები, რეზერვები, სადრენაჟო მოწყობილობები.

საგზაო მოძრაობის ორგანიზება – საორგანიზაციო-სამართლებრივი, საორგანიზაციო-ტექნიკური ღონისძიებებისა და განმკარგულებელი მოქმედებების კომპლექსი გზებზე ტრანსპორტის მოძრაობის მართვისათვის, რომლის მიზანია გზებზე უსაფრთხო მოძრაობის უზრუნველყოფა. მის გასაუმჯობესებლად მუნიციპალური სამსახურები მიმართავენ სხვადასხვა სისტემის გამოყენებას, როგორცაა მაგ., სარეზერვო ზოლების გამოყენება,

ცალმხრივი მოძრაობა, რაციონალური მარშრუტების შერჩევა, შუქნიშნების სამუშაო პროგრამა მწვანე ტალღა და სხვ. ამჟამად, მსოფლიოს ყველა დიდ ქალაქში მოქმედებს მოძრაობის დასარეგულირებელი კომპიუტერული პროგრამები, რომელთა მიხედვით ხდება მუნიციპალური ტრანსპორტის (ავტობუსი, ტროლეიბუსი, სამარშრუტო ტაქსი, სპეტრანსპორტი) მოძრაობის მართვა.

საგზაო პირობები – გზის გეომეტრიული პარამეტრების, საფარისა და კეთილმოწყობის ელემენტების მდგომარეობის და ხარისხის სატრანსპორტო-საექსპლუატაციო მახასიათებლების ერთობლიობა, რომლებიც უშუალო გავლენას ახდენენ საგზაო მოძრაობის პირობებზე. საგზაო პირობების განხილვის ძირითადი მაჩვენებლებია: გზის სიგანე, მიწის ვაკისი, საფარი, გვერდულები, გამყოფი ზოლი, გზის სიმრუდის რადიუსი, ხილვადობა, გრძივი და განივი ქანობები, გამტარუნარიანობა, საფარის თანაბრობა და ხორკლიანობა, დასაშვები დატვირთვები, განვლადობა, ავარიულობა, უსაფრთხოება, ტრანსპორტის მოძრაობის რეჟიმი, დამცავი ნაგებობები, საგზაო ნიშნები და სხვ.

საგზაო სამოსი – საავტომობილო გზის სამოძრაო ნაწილის მრავალშრიანი კონსტრუქცია, რომელიც სატრანსპორტო საშუალებებისგან იღებს დატვირთვებს და გადასცემს მას მიწის ვაკისს. იგი შეიძლება იყოს ხისტი (რკინაბეტონი) ან რბილი (ყველა დანარჩენი სამოსი), კაპიტალური (ბეტონი, ასფალტბეტონი) ან შემსუბუქებული (ხრემისა და ღორღის ნარევი ორგანულ შემკვრელზე). თვით სამოსი სამი შრისგან შედგება: საფარი, საფუძველი და საფუძვლის დამატებითი ფენა, რომლის დანიშნულებაცაა დაიცვას სამოსის ატმოსფეროსთან შეხებაში მყოფი საფარი გაყინვისა (ზამთრის პირობებში) და წყლის მოდინებისგან (ზაფხულის პირობებში).

საგზაო-სამშენებლო მანქანები – მექანიზაციის საშუალებები, გამოყენებული გზებისა და გზისპირა ნაგებობების მშენებლობის, რეკონსტრუქციისა და შენახვისათვის. თითოეული მანქანა შედგება სამუშაო და ძალური მოწყობილობების, ლითონკონსტრუქციების (კორპუსი, ჩარჩო, სამუშაო ორგანო) და მართვის სისტემისაგან. მათ გარდა, მანქანების დიდ ნაწილს აქვთ სავალი მოწყობილობა და ტრანსმისია, რომლის მეშვეობით ძალოვანი ნაწილის ენერჯია გარდაიქმნება სამუშაო ორგანოს სასარგებლო ენერჯიად. არსებობს ს-ს. მ. სახეები: ამწე-კრანი, ავტობეტონსარევი, ავტოგრიდერი, ავტოდამტვირთავი, ავტოცემენტმზიდი, ბიტუმზიდი, ბეტონსაზელი, ბეტონსარევი, ბეტონსატეხი, ბეტონსატუმბი, ბულდოზერი, ბუჩქსაჭრელი, გრუნტსარევი, გუდრონატორი, დამხარისხებელი, ვიბროფილა, ვიბროჩაქუჩი, თოვლსაწმენდი, საგორავი, სამსხვრევი, სატკეპნელა, საძირკვავი, სკრეპერი, ქვასამსხვრევი, ცემენტმზიდი, ხესაქცევი და სხვ.

საგზაო-სამშენებლო მასალები – მასალები, გამოყენებული საავტომობილო გზების, მისასვლელებისა და მოედნების მშენებლობისათვის. ასეთი მასალებიდან ყველაზე გავრცელებულ და იაფ მასალას წარმოადგენს საპროექტო გზის ზოლის გრუნტი, აგრეთვე ტრასისპირა და სპეციალურად ამ გზისათვის აღმოჩენილი კარიერები. მათ გარდა გზების მშენებლობისათვის გამოიყენება ხრეში, ღორღი, რიყის ქვა, ნიჟარები, სამთო ქანები და ორგანული და მინერალური შემკვრელები, რომლებიც ემსახურებიან გრუნტის გამაგრებასა და სტაბილიზაციას. სამუშაოების თვითღირებულების შემცირების მიზნით, შესაძლებელია ადგილობრივი მასალებისა და სამრეწველო ნარჩენების გამოყენებაც.

საგიტალური (ლათ. sagitta ისარი) – 1. სიგრძეზე სხეულის ორ თანაბარ ნაწილად გამყოფი; 2. წარმოდგენითი სიბრტყე, რომელიც ვერტიკალურად გაივლის სხეულის შუაზე და მას მარჯვენა და მარცხენა ტოლ ნახევრებად ყოფს.

საგოზავი – 1. ოლიფის, ცარცის, გლიცერინის, თუთიის ქლორჟანგის, მაგნიუმის ქლორჟანგის (სორელის ცემენტი) ან ტყვიასურინჯოვანი თეთრასგან დამზადებული ნივთიერება, რომელიც მერქნის ნაკეთობის წაგლესისთვის გამოიყენება; 2. ზეთოვანი ცომისებრი, პლასტიკური, წებოვანი მასა ღრეჩობის, ბზარების, ნახეთქების ამოსავსებად (ცივ ან ცხელ მდგომარეობაში). შეუცვლელი მასალაა ფანჯრების შემინვის სამუშაოების წარმოებისას.

ნახ. 1

საგორავი – 1. მანქანა, რომელიც საავტომობილო გზების, აეროდრომების, ჰიდროტექნიკური ნაგებობების მშენებლობაში გამოიყენება შეუკვრელი და ნაკლებშეუკვრელი გრუნტებისა და საფუძვლის ფენა-ფენად შემჭიდროებისათვის დატკეპვის მეთოდით (ნახ. 1. საგზაო სატკეპნი). არსებობს თვითმავალი და მისაბმელი; სტატიკური და ვიბრაციული; ერთ-, ორ- და სამღერძიანი; ერთ-, ორ- და სამვალციანი და სხვ.; 2. მოკლე მრგვალი ძელი, რომელსაც უდებენ მძიმე მორს ერთი ადგილიდან მეორეზე გადასაგორებლად; 3. საქსოვი დაზვის ლილვი.

საგუბარი – უმარტივესი ტიპის კაშხლით დაგუბებული წყლის მასა, დროებითი დაბალწნევიანი ჰიდროტექნიკური სარეგულაციო ნაგებობა (ნახ. 1). აგებენ მცირე მდინარეებზე, შენაკადებზე, არხებზე, ძირითადად საირიგაციო დანიშნულებით.

ნახ. 1

საგუმავო (სადარაჯო) – დროებითი ან მუდმივი საყარაულო ან სათვალთვალო გამაგრებული პუნქტი სახელმწიფოს საზღვარზე, სამხედრო ნაწილში, სასაჯელადსრულების დაწესებულების

ნახ. 1

გალავნის მიმდებარედ, საკონტროლო-გამშვები ნაწილის ტერიტორიაზე, რომლის დანიშნულებაც კონტროლი გაუწიოს ადამიანთა გადაადგილებას (ნახ. 1. ქართველი მესაზღვრეების საგუმავო თურქეთის რესპუბლიკის საზღვარზე სოფელ კირნათში, ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი, აჭარა). კონტროლი ხორციელდება მაღალი სათვალთვალო კომპის მეშვეობით. დროებით კომპს აგებენ ხის, ხოლო სტაციონალურს – ლითონის, ქვის, რკინაბეტონის კონსტრუქციებისაგან.

სადაზღვევო კომპანია – სახელმწიფო, სახელმწიფო-კომერციული, კერძო, სააქციო ან კოოპერაციული ორგანიზაცია, რომელიც აწარმოებს კერძო ან იურიდიული პირების ქონებისა და სიცოცხლის დაზღვევას სადაზღვევო ხელშეკრულების საფუძველზე.

სადარაჯო – იხ. საგუმავო.

სადაფი (პერლამუტრი) – მტკნარი წყლის ან ზღვის მოლუსკის ნიჟარის შიგა შრე, რომელიც წარმოადგენს ბუნებრივი წარმოშობის ორგანულ (ან არაორგანულ) კომპოზიტს (ნახ. 1.

ნახ. 1

ნაუტილუსის ნაირფერადოვანი სადაფი). მიკროსკოპიულად შედგება არაგონიტის ექვსკუთხა ფირფიტებისგან (სიგანე – 10-20 მკრ., სისქე – 0,5 მკრ.), რომლებიც პარალელურ შრეებად არის განლაგებული, ხოლო შრეები ერთმანეთისგან გამოყოფილია ორგანული მატრიცის ფურცლებით. ს. გამოიყენება სხვადასხვა საყოფაცხოვრებო ნივთის, სამკაულის, ჭურჭლის ინკრუსტაციისათვის (ნახ. 2.

ნახ. 2

სადაფით ინკრუსტირებული ალავასტრი), ტანსაცმლის ღილების, მუსიკალური ინსტრუმენტების კლავიშების დასამზადებლად, დეკორატიულ-გამოყენებით მხატვრობაში და სხვ. მაღალი ხარისხის სადაფის ნიჟარები მოიპოვება აშშ-ს აღმოსავლეთში, კანადაში, მექსიკაში, სპარსეთის ყურეში, წითელ ზღვაში, ცეილონის, იაპონიის, ფილიპინების, ბორნეოს და წყნარი ოკეანის კუნძულებზე. სადაფის ერთ-ერთი უძვირფასესი სახეობაა მარგალიტი.

სადაყუდებლო – განდევნილი ბერის სამყოფი ნაგებობა. როგორც აკადემიკოსი ივ. ჯავახიშვილი აღნიშნავს სადაყუდებლო ქართული სიტყვაა, ისეთ ნაგებობას აღნიშნავს, სადაც ბერი შედიოდა და იშვიათად უნდა გამოსულიყო იქიდან. დაყუდება ძველ ქართულში გაჩუმებას ნიშნავს; სამამაო, სოხასტერი.

სადაწნო ტრაქტი – წყალსაცავის ზედა ბიეფში დაგროვილი წყლის გავლილი გზა ჰიდროტურბინამდე. ს. ტ. სისტემაში შედის: წყალმიმღები, სადერივაციო გვირაბი (ან მილსადენი) და სატურბინო მილსადენი, რომლის მეშვეობით წყალი მიეწოდება ტურბინის ფრთებს.

ნახ. 1

სადგარი – 1. დანადგარის ძირითადი კორპუსის უძრავი ნაწილი, რომელზეც ემაგრება სამუშაო მექანიზმი (ნახ. 1. სახერხი დაზვის სადგარი). შესაბამისად მას გადაეცემა მექანიზმის წონით დამოწვეული დატვირთვები და მუშაობის შედეგად აღძრული დინამიკური ძალები; 2. საგლინავი დგანის სამუშაო გალის მასიური დეტალი, რომელიც უზრუნველყოფს გლინების მდგომარეობის ფიქსაციასა და რეგულირებას.

სადგისი – რისამე (ტყავი, ფირფიტა, პლასტმასი) გასახვრეტი წვეტიანი ლითონის ჩხირი, რომელსაც ხის (ნახ. 1), ლითონის ან პლასტმასის ტარი აქვს.

ნახ. 1

სადგომი – 1. დიდ შენობებში კედლებით (ტიხრებით) გამოყოფილი ცალკე სივრცე სხვადასხვა დანიშნულებით; 2. ქალაქის მუნიციპალური სამსახურის ან საზოგადოებრივი ამხანაგობების მიერ მოწყობილი ტერიტორია, რომელიც განკუთვნილია მოძრავი ტრანსპორტის დასაყენებლად. არსებობს ფასიანი და უფასო სადგომები; 3. ისტორიულ პალეოლითისა და ნეოლითის პერიოდებში ნახევრად პირველყოფილი ადამიანების საცხოვრებელი (თავშესაფარი) გამოქვაბულები ან ქვისა და ხისგან აგებული პრიმიტიული ქოხები; 4. შენობა, რომელიც გათვალისწინებულია შინაური საქონლის (პირუტყვის) სამყოფად.

სადგური (ლათ. statio სადგომი, დგომა) – 1. შენობა, მოედანი ან პლატფორმა, სადაც ჩერდება ავტო- ან რკინიგზის ტრანსპორტი ან ორივე ერთად; 2. სპეციფიკური დაწესებულების ან საწარმოს სახელწოდება (მაგ.; სისხლის გადასხმის სადგური, მეტროლოგიური სადგური და სხვ.); 3. სატვირთო ავტომანქანაში განთავსებული ლაბორატორია, რომელსაც გადაადგილების საშუალება აქვს და უშუალოდ ადგილზე ემსახურება მომხმარებლებს. ზოგადად, სადგურის უამრავი სახეობა არსებობს: ავტოგასაწყობი, ავტომატიზებული, ავტომატური ტელეფონის, აირის, აირსავსები, ბგერათსაზომი, ბენზინგასაწყობი, ბოლო, გაგზავნის, გადამტვირთავი, გადამცემი, გამოსაცდელი, განმკარგულებელი, გასაორთქლი, გასაწყობი, დანიშნულების, ელექტრული, ვაგონსარეცხი, ვაკუუმსატუმბი, ზონური, კავშირგაბმულობის, კოსმოსური, მაკორექტირებელი, მანქანა-ტრაქტორების, მარეგულირებელი, მართვის, მახარისხებელი, მდინარის, მეტროლოგიური, მეტროპოლიტენის, მიმღები, მიწისზედა, მიწისქვედა, მოდრეიფე, მომარაგების, მომსახურების, მცირე, ნავთობჩასასხმელი, ნახშირშემრევი, ორბიტალური, ორმხრივი, პლანეტომორისი, პოლარული, პორტის, რადიოგადამცემი, რადიოლოკაციის, რადიომიმღები, რადიოპელენგაციის, რადიორელეური, რადიოსამაუწყებლო, რაიონული, საავტომობილო, საგენერატორო, სადეგაზაციო, სადეზინფექციო, საველე, საზომი, საკვანძო, საკომპრესორო, სამგზავრო, სამთო-სამაშველო, სამრეწველო, სამუხტავი, სარეტრანსლაციო, სარეცხი, სასწრაფო დახმარების, სატელეგრაფო, სატელევიზიო, სატელეფონო, სატვირთო, სატუმბი, საუბნო, საცდელი, სეზონური, სპეციალური, ტბის სადგური, ტექნიკური, ქალაქის, შუალედური, ჩასასხმელი, ჩიხის, ცალმხრივი, ცენტრალური, ძალური, წინასაკვანძო, წყალსიღრმული, ჰელიოელექტრული, ჰიდრომეტრიული და სხვ.

სადები – სრიალის საკისრის შესაცვლელი დეტალი, რომელზეც ეყრდნობა მბრუნავი ლილვის პოჭოჭიკი. ს. ჩვეულებრივ მზადდება ბიმეტალური: თხელი ანტიფრიქციული ფენის გადაკვრით ფოლადის, თუჯის ან ბრინჯაოს საფუძველზე. ს. შეიძლება იყოს მთლიანი ან მილისებრი (მაგ., ბარბაცას დგუმის თავზე), ჭრილი – ორი ან მეტი ნაწილისგან. არსებობს აგრეთვე თხელკედლიანი ს. ბიმეტალური ლენტისგან ფოლადის საფუძველზე.

სადენი – ცალკეული მავთულის ან მავთულების ძნულისგან შემდგარი ელექტროტექნიკური ნაკეთობა, რომელიც ემსახურება ელექტრული დენის გადაცემას დენის წყაროდან მომხმარებლამდე. კაბელისაგან განსხვავებით აკრძალულია სადენის ჩაწყობა მიწასა და წყალში. ს. ორი ძირითადი ელემენტია ლითონის ძარღვი (სპილენძი, ალუმინი) და იზოლაცია (პოლიმერი, ქალაღი, ლაქი, აბრეშუმის ან ბამბის ქსოვილი, მათი კომბინაცია). ლითონის სადენების სახეობა: აბრეშუმით განმხოლოებული, ალუმინის, ანთების, ბიმეტალური, ბრინჯაოს, გადასატანი, გალაქული, განმხოლოებული, გასაცხელებელი, დაგრებილი, დაეკრანებული, დენგამტარი, დენმიმყვანი, ელექტრული, ვოლფრამის, თბომედეგი, თერმოელექტროდული, იზოლირებული, კავშირგაბმულობის, მათანაბრებელი, მიმყვანი, მკვებავი, მოკალული, მომინანქრებული, მოჯავშნული, მოძრავი შემადგენლობის,

მრავალმავთულიანი, მრავალპარღვიანი, რეზინით განმხოლოებული, საავიაციო, საავტომობილო, საგრაგნილე, საკონტაქტო, საკონტროლო, სამონტაჟო, სატელეგრაფო, საჰაერო, სპილენძის, ფიდერის, ფოლადის, ფოლად-ალუმინის, შემყვანი, შიშველი და სხვ.

სადერივაციო არხი – დედამიწის ერთი რეგიონიდან მეორისთვის წყლის მისაწოდებელი, საირიგაციო ან ჰიდრავლიკური ტურბინებისკენ მიმყვანი არხი (ნახ. 1), რომლის დანიშნულებაცაა წყლის ნაკადის ენერჯის გაზრდა.

ნახ. 1

სადიაკვნი – მართლმადიდებლური ტაძარის აღმოსავლეთ ნაწილში განთავსებული საკურთხევლის სამხრეთ მხარეს განლაგებული სათავსი, სადაც ინახება სასულიერო პირთა შესამოსელი და ღვთისმსახურებისათვის საჭირო სხვა ნივთები.

სადილეგო – ძვ. უსინათლო, ბნელი მიწისქვეშა მართკუთხა ან მრგვალი ფორმის საკანი, სადაც ტუსალებს ამწყვდევენ. ჰაერი, სინათლე, წყალი და საკვები ტუსალებს მიეწოდებოდათ სადილეგოს ზედა მხრიდან, რომელიც დახურული იყო რკინის ცხურით.

სადისპექტერო – სპეციალურად მოწყობილი სათავსი, რომელშიც მოთავსებულია საკონტროლო პროცესების მდგომარეობის სადისპექტერო მართვისა და ინფორმაციის ცენტრი.

სადრენაჟო მილი – სიღრმითი დრენაჟის სისტემის ძირითადი ელემენტი, რომელიც ასრულებს წყალმიმღების და წყალსარიანის ფუნქციას, რაც აუცილებელია ტერიტორიის დასაშრობად. ძირითადად გამოიყენება კერამიკული, კერამზიტინისა და პლასტმასის მილები, რომლებსაც კოროზიამდედგობა და ხანგამძლეობა ახასიათებთ, თუმცა ზოგჯერ მისაღებია ბეტონის, რკ.ბ.-ისა და ხის მილების გამოყენებაც. მილის დიამეტრს განსაზღვრავს ტერიტორიის ფართობი, ქანობი და დრენაჟის სახეობა.

სადურგლო ნაერთები – შეერთებები ხის კონსტრუქციებში, სადაც გამოყენებული არაა ლითონის მაკავშირებლები (ლურსმანი, ჭანჭიკი, მოქლონი, სჭვალი, მანჭვალი, ხრახნი, საყელური, დაკბილული ფირფიტები, არმატურა და სხვ.). ს. ნ. მიეკუთვნება: ჭდობა, შუბლური მიყრდნობა, პირმიდგმა, ჯიფთი, ირიბი ჩაჭრა, ნახევარჩაჭრა, კოტა, ღარი და თხენი, ნარანდი, ხის წირწკიმალები და სხვ.

სადურგლო ნაკეთობა – ნაკეთობა, დამზადებული ხის მასალისგან.

სადურგლო ფილა – ფილა, დამზადებული ლარტყის ფარებისგან, რომელსაც ირგვლივ შემოკრული (შემოწებებული) აქვს ხის შპონი. ფილის ზედაპირები შემოსილია ხის შპონით ან სამშენებლო თხელი ფანერით, რითვისაც, როგორც წესი, გამოიყენება სინთეზური წებოები.

საებგურო – შენობაზე აღმართული საზვერავი, სათვალთვალ კოშკი. დამატებით იხ. კალანჩა.

საევაკუაციო გასასვლელი – ხანძრის, დაკვამლიანების, გაზის გაჟონვის, ავარიის, სტიქიური უბედურების დროს შენობიდან გარეთ ან უსაფრთხო ადგილას გასასვლელი.

საევაკუაციო გზა – ხანძრის, დაკვამლიანების, გაზის გაჟონვის, ავარიის, სტიქიური უბედურების დროს სათავსებიდან ადამიანების ევაკუაციის უსაფრთხო გზა, რომელიც მიდის საევაკუაციო გასასვლელთან.

საერთაშორისო (რეგიონული) ორგანიზაციის სტანდარტი – სტანდარტიზაციის საერთაშორისო (რეგიონული) ორგანიზაციის (ISO, IEC ან CEN, CENELEC) მიერ შემუშავებული სტანდარტი, რომელიც ნებისმიერ სახელმწიფოს მთავრობის გადაწყვეტილებით (ოფიციალური ბრძანებით) შესაძლებელია მიღებულ იქნეს ნორმატიულ დოკუმენტად.

საერთაშორისო გადაზიდვა – ნებისმიერი სახის გადაზიდვა (ხალხი, ფოსტა, მზა საქონელი, მადნეული და სხვ.) ნებისმიერი სახის ტრანსპორტით (ავტომობილი, თვითმფრინავი, გემი, მატარებელი და სხვ.) ორ სახელმწიფოს შორის. ს. გ. არ შედის საქონლის გადაზიდვა მილსადენებითა (ნავთობი, გაზი, წყალი) და ელექტროგადამცემი ხაზებით (ელექტრული დენი).

საერთაშორისო სამშენებლო კოდი (IBC) (ინგლ. International Building Code) – საერთაშორისო კოდების საბჭოს [International Code Council (ICC)] მიერ შემუშავებული არასავალდებულო ძალის მქონე სამშენებლო ნორმების კრებული. პირველი რედაქციით გამოიცა 2000 წელს.

საერთაშორისო საწარმო – საწარმო, რომელიც განტავსებულია ინდუსტრიულ ზონაში და მინიჭებული აქვს საერთაშორისო საწარმოს სტატუსი (გადასახადებისგან განთავისუფლების მიზნით).

საერთო – 1. ერთობლივი კერძო საკუთრება ორი და მეტი პირის; 2. ის რაც ყველას ახასიათებს, ყველაზე და ყველაფერზე ვრცელდება, ყველას ეხება, ყველასთვის გამოყენებადი, სავალდებულო, შეუზღუდავი სპეციალური დანიშნულებით, გაერთიანებული, შერწყმული, არაკონკრეტული, ზედაპირული და სხვ.

საერთო გამოყენება – შიდა ან გარე მიმოსვლის ბილიკები, ოთახები, სივრცეები ან ელემენტები, რომლებიც განკუთვნილია არა საზოგადოებრივი, არამედ ორი ან ორზე მეტი ადამიანის საერთო გამოყენებისთვის

საერთო განათება – განათების სისტემა, როცა გასანათებელი არმატურა თანაბრადაა განლაგებული სათავსის ზედა ზონაში (საერთო თანაბარი განათება) ან სამუშაო ადგილების თავზე (საერთო ლოკალური განათება).

საერთო ინვესტიცია – წარმოებაში ჩადებული გარკვეული ინვესტიციები რაიმე დროში, რომლის მიზანია ახალი მშენებლობა, წარმოების საშუალებების შექმნა და საქონლის მატერიალური ბაზის შექმნა.

საექსპერტო ორგანიზაცია – ორგანიზაცია, რომელსაც ქვეყნის კანონმდებლობით ექსპერტიზის ჩატარების უფლება აქვს.

საექსპერტო შეფასება – სამშენებლო ობიექტის მშენებლობის განხორციელებისთვის დოკუმენტებისა და მშენებლობის ეტაპების შეფასება ადამიანებისათვის უსაფრთხო და ჯანმრთელობისთვის უვნებელი გარემოს შექმნის მიზნით.

საექსპლუატაციო ხარჯები – ფინანსური დანახარჯების ჯამი შენობის ამორტიზაციაზე, მიმდინარე და კაპიტალურ რემონტებზე.

საექსპლუატაციოდ მიმღები კომისია – კანონმდებლობის შესაბამისად შექმნილი სპეციალისტების სამუშაო ჯგუფი, რომელიც დოკუმენტურად ადგენს დამთავრებული შენობის საექსპლუატაციოდ გადაცემის მზადყოფნას.

სავაგონე ლამფა – 1. გარანდული თხელი ფიცარი ნაწიბურებზე ამოღებული კილოთი და თხემით (ან მეოთხედით), რომელიც გამოიყენება სათვსის ჭერის (კედლის) შესამოსად (ნახ. 1). ასეთ ფიცრებს შიდა მხარეზე ამოღებული აქვს სავენტილაციო ღარები. ს. ლ. დასამზადებლად გამოიყენება ნამვის, ფიჭვის, ვერხვის, ცაცხვისა და სხვა ჯიშის მშრალი მასალა ტენიანობით 10-16%; 2. მოსაპირკეთებელი ფიცრების შეერთების ტიპი.

ნახ. 1

სავანა (ინგლ. savannah<ესპ. sabana<კარიბის ზღვის ქვეყნების ენიდან) – ბალახით დაფარული ვაკე ტერიტორია, სადაც ჯგუფ-ჯგუფად ხარობს ბაობაბის, პალმის, აკაციის ევკალიპტის და მისთ. ხეები და ბუჩქები (ნახ. 1. აფრიკის სავანა). ს. გარეული ცხოველებისა და ნადირის თავშეყრის ადგილია. მისი მიწების მნიშვნელოვან ნაწილს ადგილობრივი მოსახლეობა წარმატებით იყენებს სამოვრებად და სახნავად.

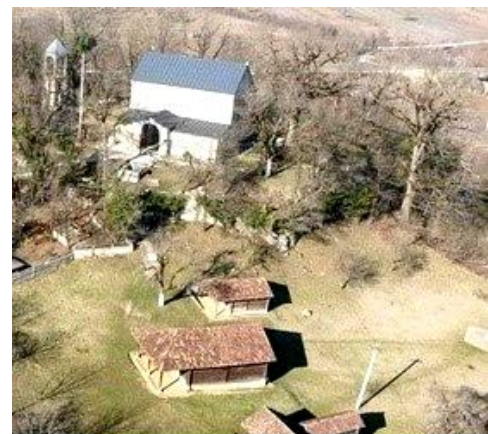

ნახ. 1

სავანე – ბაღნარი ტერიტორია, რომელიც ეკუთვნის ეკლესია-მონასტრებს.

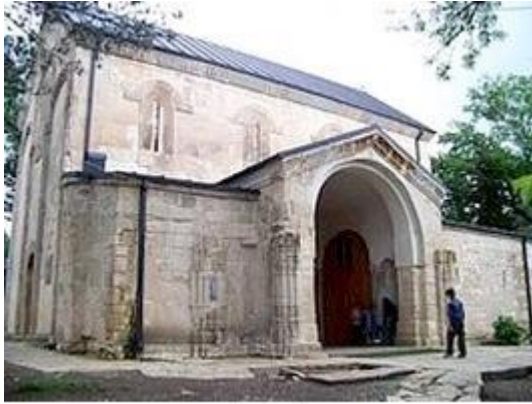
სავანის ეკლესია (ინგლ. Savana Church) – XI საუკუნის ქართული ხუროთმოძღვრების ძეგლი, სავანის წმინდა გიორგის ეკლესია (ნახ. 1. პანორამული ხედი; ნახ. 2. საერთო ხედი). მდებარეობს იმერეთის მხარეში, საჩხერის მუნიციპალიტეტში, სოფელ სავანეში.

ეკლესიის სამხრეთისა და დასავლეთის შესასვლელების ტიპმანზე არსებული წარწერების თანახმად ეკლესია 1046 წელს აუგია ადგილობრივ ფეოდალს, ერისთავთერისთავ გიორგი გულზვიადის ძესა და ხუროთმოძღვარ ჰარაბას, ხოლო აღმოსავლეთის ფასადის წარწერაში ნათქვამია, რომ მშენებლობაში მთელი სოფელი იღებდა ნივთიერ მონაწილეობას. ეკლესია ერთნავიანი ბაზილიკაა, რომელსაც სამხრეთით მთელ სიგრძეზე გასდევს მოგვიანებით მიშენებული სტოა-კარიბჭე. შენობის პროპორციები ჰარმონიული და დახვეწილია. უხვი და მოტივებით მდიდარი მორთულობა (ნახ. 3. სამხრეთი კარიბჭის მორთულობა) ორგანულადაა შეხამებული ნაგებობის ხუროთმოძღვრულ ფორმებთან. ინტერიერში XI საუკუნის მდიდრულად მოჩუქურთმებული თაბაშირის კანკელია, რომელიც XIX საუკუნეში რესტავრაციის დროს ძლიერ დაზიანებულია. ეკლესიის ჩუქურთმებით დამშვენებული კარნიზების,

ნახ. 1

სარკმლებისა და ორი პორტალის საპირეების დეკორი ახლოსაა კაცხის ეკლესიის გარშემოსავლელთან და ნოკორწმინდის არქიტექტურასთან. ეკლესიის დასავლეთით აგებული სამრევლო XIX საუკუნის II ნახევარს მიეკუთვნება. ეკლესიის ზომებია: სიგრძე 15,9 მ, სიგანე უკარიბჭეოდ – 8,35 მ, კარიბჭიანად – 14,5 მ, სიმაღლე შიგნით – 10,3 მ.

ნახ. 2

ნახ. 3

სავაჟინე – ყურძნის დასაწური და ღვინის დასაყენებელი სათავსი; მარანი.

სავარგული – არასატყეო დანიშნულების (კატეგორიის) მიწა სასოფლო კულტურების გასაშენებლად.

სავარცხელი – 1. კბილანების ამოსაჭრელი ინსტრუმენტი, დამზადებული მაღალი სიმტკიცის ლეგირებული ფოლადისგან; 2. საჭრისი კუთხვილის ამოსაჭრელად. სავარცხლის მრავალი სახეობა არსებობს: ბერკეტის, თითებიანი, კაბელის, ლენტსაწვევი, მანაწილებელი, რეგულატორის, საკუთხავი, სამღებრო, ცრუ, ხრახნსაჭრელი და სხვ.

სავარძელი – 1. გამორჩეულად შემკული და მომზადებული საპატიო სკამი [მაგ., სვანეთში ქორა მახვილის სკამი – საკურცხილი (ნახ. 1); რაჭაში ოჯახის უფროსის სკამი – საკარცხული და სხვ.]; საუფროსო სკამი; 2. კომფორტული ავეჯის სახეობა ერთი ადამიანის დასაჯდომად საიდაყვევებითა და საზურგით (ნახ. 2. რბილი სავარძელი; ნახ. 3. ეგვიპტელი ფარაონების დასაჯდომი სავარძელი).

ნახ. 1

ნახ. 2

ნახ. 3

სავაჭრო დახლი – 1. სავაჭრო ობიექტის თავისუფალ სივრცეში განთავსებული საქონლის მოსათავსებელი ადგილი (ვიტრინა, მაგიდა, სტელაჟი, დახლი და სხვ.), სადაც მომხმარებელს თავისუფლად შეუძლია მისვლა, საქონლის დათვალიერება და შეძენა; 2. სავაჭრო საქონლის დასაწყობი ადგილი, რომელიც გარშემორტყმულია გასასვლელებით, პერმანენტული სამარჯვებით (კაზმულობით) ან კედლებით. ს. დ. შეიცავს ისეთ დეტალებს, როგორებიცაა: არაფიქსირებული და მოძრავი მოწყობილობები, ვიტრინები, სტელაჟები, დახლები და ტიხრები, სადაც კლიენტები ათვალიერებენ ან ყიდულობენ საქონელს.

სავაჭრო მარკა – რეგისტრირებული და კანონით დაცული სპეციალური დიზაინის მქონე სახელი ან სიმბოლო, რომელიც გამოიყენება საქონლის, მომსახურების ან ფირმის იდენტიფიკაციისათვის.

სავენტილაციო კამერა – სათავსში ჰაერის გამწმენდი დანადგარის დასამონტაჟებელი ადგილი.

სავენტილაციო კომპურა – შუა საუკუნეების სახლის სახურავში დატანებული ნახვრეტი, რომელზეც დაშენებულია ოთხკუთხა ან წრიული კვეთის კვამლსატარი მილი.

სავენტილაციო ჭავლის რევერსია – ჰაერის მოძრაობის მიმართულების ხელოვნური შეცვლა საწინააღმდეგო მიმართულებით.

სავტორო უფლება – გამოგონებაზე ავტორობის სამართლებრივად დამადასტურებელი დოკუმენტი.

საზედამხედველო სადგური – საზედამხედველო ორგანიზაციის კუთვნილი შენობა ან ნაგებობა, სადაც მუდმივად იმყოფება განსწავლული პერსონალი, სასიგნალო შეტყობინებების მიღების და რეაგირებისათვის.

საზედამხედველო სამსახური – სამსახური, რომელსაც ევალება საზედამხედველო შენობის/ტერიტორიის შემოვლა დადგენილი სვლაგეზის შესაბამისად, ასევე, სტაციონალური ცეცხლსაქრობი სისტემების ან სხვა, სიცოცხლისა და ქონების დასაცავი, სისტემების მუშაობის კონტროლი.

საზეთი მასალა – ბლანტი, მყარი, პლასტიკური ან აირადი ნივთიერება, გამოყენებული მექანიზმების ხახუნის კვანძებში ლითონის ელემენტების ცვეთის შესამცირებლად. არსებობს

ს. მ. სახეობები: აზოტი, გრაფიტი, ვოლფრამის დისელენიდი, ბორის ნიტრიდი, ელექტროგამტარი (პასტა), კადმიუმის იოდი, ინერტული აირები, კონსისტენციური, კონსტალინი, ლუბრიკანტი, მინერალური, მოლიბდენის ბისულფიდი, ნავთობის, ნახევრადთხევადი, ნახევრადმყარი, ნახევრადსინთეტიკური, ნახშირჟანგის აირი, ორგანული, საკვების, სამრეწველო, სამანქანო, სარედუქტორო, სატრანსმისიო, სილიკონური, სინთეზური, სოლიდოლი, ფთოროპლასტი, ძრავის, ჰიდრავლიკის და სხვ.

საზეთური – 1. მანქანებისა და მექანიზმების ხახუნის კვანძების შესაზეთი მოწყობილობა; 2. ჩასასხმელი ან მცენარეული ზეთის შესანახი და დასახარისხებელი ჭურჭელი. არსებობს მისი სახეები: საზეთურის სახეებია: ბურთულა, ზამბარიანი, მექანიკური, მტვერშეუღწევადი, მუზარადიანი, მწვეთარა, საჭირხნი, ტუმბოიანი (ნახ. 1), ხელისა (ნახ. 2) და სხვ.

ნახ. 1

ნახ. 2

საზეიმო – ზეიმისთვის განკუთვნილი (მაგ., საზეიმო სვლა, საზეიმო ფორმა).

საზეინკლო სამუშაოები – სამუშაოები ლითონის დეტალების, ელემენტების, ნაკეთობების და მისთ. დასამუშავებლად.

საზეინკლო ხელსაწყოები – ხელსაწყოები, რომლებიც გამოიყენება ლითონის, ხის, პლასტმასის, მინის, კომპოზიტის მასალებისგან დამზადებული დეტალების, ელემენტების, ნაკეთობების მექანიკური დამუშავებისათვის. არსებობს ს. ხ. სახეები: ბრტყელტუჩა, გაზვბილა, გარესახრახნი, გასახსნელი საჭეკი, გირაგი, დაზგა, დანა, დალი, ზენკერი, თენგი, კაბელსაჭრელი, კერნერი, კვეჟო, კუთხესანიშნი, მაკრატელი, მკვნეტარა, მრგვალტუჩა, მრგვალკბილა, მილსალუნი, ორტარი, სანგი, სასვრეტელა, საღრუვი, სახეწი, სახვრეტელა, სახრახნისი, ტორსის საჩარხი, ქლიბი, ციბრუტი, ჭანჭიკსაჭრელი, ღარობსაწელი, ღარობსაფრეზავი, ღოჯი, შაბლონები, შიგსახრახნი, ჩაქუჩი, ხერხი და სხვ.

საზიარო კედელი – სამეზობლო საზღვარზე ამოყვანილი კედელი, რომლის ნაწილი შეიძლება მომიჯნავე მიწის ნაკვეთზე განთავსებულ შენობასთან საზიარო კედელი იყოს. ს. კ. შეიძლება ჩაითვალოს აგრეთვე საყდენი კედელი, რომელიც განთავსებულია სამეზობლო საზღვარზე.

საზოგადოებრივი – რაც საზოგადოებისთვისაა დამახასიათებელი, არსებული, ადამიანთა საქმიანობასთან დაკავშირებული, საზოგადოების კეთილდღეობისთვის განკუთვნილი.

საზოგადოებრივი ადგილი – გამზირი, ქუჩა, გასასვლელი, მოედანი, ხიდი, სკვერი, პარკი, ბაღი, ხეივანი, წყალსატევისა და მდინარის სანაპირო ზოლი, ბუნებრივი ან ხელოვნური ლანდშაფტი

და სხვა ადგილები, რომლებიც მდებარეობს განაშენებული ტერიტორიის ფარგლებში და ხელმისაწვდომია ნებისმიერი მაცხოვრებლისათვის.

საზოგადოებრივი გზა – გამზირი, ქუჩა, ჩიხი და მისთ., გამოყოფილი ქალაქის მუნიციპალიტეტის მიერ საზოგადოებრივი გამოყენების მიზნით, რომლის სუფთა სიგანე არ არის 3 მ-ზე ნაკლები.

საზოგადოებრივი სივრცე – საერთო სარგებლობაში არსებული სივრცე, რომელიც ხელმისაწვდომია ყველა მოსურნე პირისთვის, საკუთრების ფორმის განურჩევლად, გარკვეული მოხმარებითი რეჟიმებით ან მათ გარეშე. ასეთი სივრცის მოხმარებითი რეჟიმი შეიძლება განსაზღვრული იყოს: საფასურით, ბილეთით, მოსაწვევით, საშვით ან სხვა სახით. ასეთი სივრცე, ემსახურება საზოგადოებრივ ინტერესებს და ხელს უწყობს სოციალურ ინტერაქციებს.

საზოგადოებრივი ტერიტორია – იხ. საზოგადოებრივი ადგილი.

საზომთა მეტრული სისტემა – საზომთა სისტემა, რომელიც ემყარება ორ ძირითად ერთეულს: სიგრძის (მეტრი – მ) და მასის (კილოგრამი – კგ). ს. მ. ს. შექმნეს საფრანგეთში XVIII საუკუნის ბოლოს. 1875 წელს პარიზში 17 სახელმწიფომ ხელი მოაწერა მეტრულ კონვენციას და შეიქმნა ზომა-წონათა საერთაშორისო კომიტეტი. საზომთა მეტრულ სისტემაში შედიოდა შემდეგი ერთეულები: სიგრძის (მეტრი), ფართობის (კვადრატული მეტრი), მოცულობის (სტერი – 1 მ წიბოს მქონე კუბის მოცულობა), თხევადი და ფხვიერი სხეულების ტევადობის (ლიტრი – 0,1 მ წიბოს მქონე კუბის მოცულობა) და მასისა (კილოგრამი – 0,1 მ წიბოს მქონე კუბის შემავსებელი წყლის მასა). მეცნიერებისა და ტექნიკის შემდეგმა განვითარებამ გამოიწვია მრავალი ფიზიკური სიდიდის ერთეულის დადგენის აუცილებლობა. შეიქმნა ერთეულთა დარგობრივი მეტრული სისტემები მექანიკური, ელექტრული და მაგნიტური, სითბური, აკუსტიკური და სინათლის სიდიდეებისათვის. დარგობრივი სისტემების ბაზაზე მეცნიერებისა და ტექნიკის ყველა დარგისთვის დამუშავებულია უნივერსალური ერთეულთა საერთაშორისო სისტემა (SI), რომელიც 1960 წელს დაამტკიცა ზომა-წონათა XI გენერალურმა კონფერენციამ.

საზომი ხელსაწყო – საზომი საშუალება გასაზომი ფიზიკური სიდიდის მისაღებად გარკვეულ დიაპაზონში (ნახ. 1. სასკოლო ისრიანი ვოლტმეტრი). არსებობს საზომი ხელსაწყო სახეობები: ამპერმეტრი, ანალოგური, ბარომეტრი, გადასატანი, დაქანების, დახრილობის, დინამომეტრი, დოზიმეტრი, დონის, დროის, ელექტრული, ელექტრომექანიკური, ვებერმეტრი, ვოლტმეტრი, თერმომეტრი, ინფორმაციის, ისრიანი, კორელაციის, ლაზერული, მანძილმზომი (ნახ. 2. ლაზერული მანძილმზომი) მარტივი, მასის, მაჩვენებლიანი, მაღალი სირთულის, მეტრული, მუშაობის, ომეტრი, პანელური, პირდაპირი მოქმედების, საკონტროლო, სარეგისტრაციო, საშუალო სირთულის, საჯამებელი, სიგრძის, სიმაღლის, სიმკვრივის, სისალის, სიღრმის, სიჩქარის, სიხშრის, სტაციონარული, ტევადობის, ფაზის, ციფრული, წონისა და სხვ.

ნახ. 1

ნახ. 2

საზღვაო ნავიგაციის სისტემა – ნავიგაციის სისტემა, რომელიც გამოიყენება ზღვაოსნობაში.

საზღვარი – რეალური ან წარმოსახვითი ხაზი სივრცეში ან დროში, რომელიც ერთ ობიექტს (ტანი, პროცესი, მდგომარეობა, სახელმწიფო) გამოყოფს მეორისაგან. არსებობს საზღვრის სახეები: ენის, მიწის ნაკვეთის, მცენარეული საფარის, პლატოს, საბაჟოს, საომარი მოქმედებების, სარწმუნოების (მატემატიკურ სტატისტიკაში), სახელმწიფო, ტერიტორიის (ადმინისტრაციული), ტოპოლოგიური, ფაზის, შეწოვის, ხანძრის, ხეობისა და სხვ.

სათადარიგო (სამარქაფო, სარეზერვო) – საჭიროების შემთხვევაში წინასწარ მომზადებული ან დატოვებული ვინძე ან რამე (დეტალი, ნაწილი, სპორტსმენი და მისთ.), რომელიც რისამე ან ვისიმე შემცვლელად გამოდგება.

სათავე – 1. ადგილი, სადაც რუ, ნაკადული, მდინარე იწყებს დინებას; 2. თავბანდი, თავხე; ხის სახურავის ზედა ჰორიზონტალური ძელი (თავხე), რომელზეც სანივნივე კოჭებია დაყრდნობილი ან შეკიდებული.

სათავე წყალმომღები ნაგებობა – ჰიდროტექნიკური ნაგებობების კომპლექსი, რომლის შემადგენლობაში შედის: ა) ჰიდროკვანძის ნაგებობისათვის გამოყოფილი გასხვისების ზოლის ფარგლებში მოქცეული მიმდებარე მდინარის (ზედაპირული წყალსადინარის) უბანი; ბ) ჩამკვეტ-სარეგულაციო ფარები და მათი ამწე მექანიზმები, რომელთა დარეგულირებით ხდება სათავე ჰიდროკვანძის ფარგლებში მდინარის ნაკადის ტრანზიტულად გატარება, წყლის წყაროდან საჭირო რაოდენობის წყლის აღება და მიმდებარე ტერიტორიის სათავე ჰიდროკვანძის ზედა ბიეფში შეტბორილი წყლის გადადინებისაგან დაცვა; გ) ჰიდროტექნიკური გამრეცხი, ნატანდამჭერი და ხრემდამჭერი გალერეები, სალექრები, ნაგავდამჭერი გისოსები, ნაგებობები და მოწყობილობები, რომლებიც უზრუნველყოფენ წყლის წყაროდან ასაღები წყლის გაწმენდას ნატანისა და შეტივნარებული ნაგვისაგან; დ) მაგისტრალური არხის საწყისი მონაკვეთი წყალმომღები კვეთიდან სათაო ჰიდრომეტრიულ პოსტამდე; ე) თევზგამტარი და თევზდამცავი ნაგებობები და მოწყობილობები; ვ) გეოდეზიური რეპერები და ნიშნები, ჰიდროპოსტების საკონტროლო-გამზომი აპარატურა, ავტომატიკის, ტელემექანიკის, კავშირის საშუალებები და მოწყობილობები, მისასვლელი გზები და ინფრასტრუქტურის ობიექტები.

სათავისი – გრძივი სამშენებლო კონსტრუქციის (სვეტი, კოლონა, დგარი, ბოძი, მილი, ხიმინჯი და მისთ.) ბოლო ზედა ნაწილი. არსებობს სათავისის სახეები: დერეფნისებრი, კოლონის, მილძაბრისებრი, საყელოსებრი, ჭაბურღილის (ნახ. 1), ხიმინჯის და სხვ.

ნახ. 1

სათავსი – იხ. ოთახი.

სათავსი ბუნებრივი განათების გარეშე – სათავსი ფანჯრების გარეშე, რომელშიც ნორმირებული წერტილის განათებულობის კოეფიციენტი 0,1-ზე ნაკლებია.

სათავსი განსაკუთრებულად ტენიანი – სათავსი, რომელშიც ჰაერის ფარდობითი ტენიანობა უახლოვდება 100%-ს (კედლები, იატაკი, ჭერი, ფანჯრები და სათავსში განთავსებული საგნები დაფარულია ტენით).

სათავსი ელექტროტექნიკური – შენობაში განთავსებული იზოლირებული სათავსი (ან ბადით შემოფარგლული შენობის ნაწილი), სადაც განლაგებულია წარმოებისთვის საჭირო ელექტროენერჯის მომღები და გამანაწილებელი ელექტროდანადგარი.

სათავსი მეტად ტენიანი – სათავსი, რომელშიც ჰაერის ფარდობითი ტენიანობა ხანგრძლივად აღემატება 75%.

სათავსი მშრალი – სათავსი, რომელშიც ჰაერის ფარდობითი ტენიანობა ხანგრძლივად არ აღემატება 60%.

სათავსი ნორმალური – მშრალი სათავსი, სადაც ადამიანისათვის ნორმალური საარსებო პირობებია შექმნილი, ანუ ტემპერატურა, ტენიანობა, დამტვერიანება, ჰაერის სისუფთავე და სხვ. კანონმდებლობით დადგენილი ზღვრების ფარგლებშია.

სათავსი საზოგადოებრივი დანიშნულების – საცხოვრებელ სახლზე მიშენებული (ან ჩაშენებული) სათავსი, ადგილობრივი მაცხოვრებლების ინდივიდუალური სამეწარმეო ან სხვა საზოგადოებრივი საქმიანობისათვის.

სათავსი საწარმოო – სათავსი, სადაც შესაძლებელია არაელექტროტექნიკური სპეციალობის პირთათვის ადვილად მისაღვომ ელექტროდანადგარებთან ან ელექტროქსელების ნაწილებთან შეხება.

სათავსი ტენიანი – სათავსი, რომელშიც წყლის ორთქლი ან კონდენსირებული ტენი გამოიყოფა დროებით, მცირე რაოდენობით და ჰაერის ფარდობითი ტენიანობა მეტია 60%-ზე, მაგრამ არ აღემატება 75%-ს.

სათავსი ცხელი – სათავსი, რომელშიც ჰაერის ტემპერატურა ხანგრძლივად აღემატება +30°C.

სათანჯოს ციხე (ინგლ. Satanjo Castle) – VIII-X საუკუნეების ქართული ხუროთმოძღვრების ძეგლი, ციხე-სიმაგრე დასავლეთ საქართველოში, გალის რაიონის სოფელ ჭუბურხინჯთან, სათანჯოს მთის მაღლობზე (ნახ. 1. საერთო ხედი). ციხის განლაგების გეგმა ოვალურია. გალავანი ქვისაა სისქით 2 მ-მდე და მთის დამრეც ფერდობებზეა ჩაშენებული. ქვის ეგრისული წყობა კოლხეთის სამეფოს პერიოდის (IV-VII სს.) ქვის წყობის ანალოგიურია. ეზოში შემორჩენილია უძველესი ქვის კოშკი, რომლის დიდი ოსტატობით ნაწყობი კედლების სისქე 2 მ-ზე მეტია, ხოლო სიმაღლე 5-7 მ-ია. დღეისთვის ციხის ნანგრევებია შემორჩენილი.

ნახ. 1

სათბობი (საწვავი) – ნივთიერება, რომელსაც უნარი აქვს განსაკუთრებული პროცესების დროს გამოყოფს ენერჯია ტექნიკური მიზნით გამოსაყენებლად. განასხვავებენ მყარ (მერქანი, ფიქალი, საპროპელი, ტორფი, ქვანახშირი), თხევად (ბენზინი, დიზელი, ეთერი, ემულსია, ზეთი, ლიგროინი, მაზუთი, ნავთი, ნავთობი, სპირტი, სარაკეტო საწვავი), აირისებრ (ბუტანი, მეთანი,

პროპანი, წყალბადი, ბუნებრივი გაზი) და დისპერსიულ (ქვანახშირის, ალუმინის, მაგნიუმის მტვერი) სათბობს. მიუხედავად სათბობი მასალების დიდი გამისა, სათბობი ენერჯის ძირითად წყაროდ ჯერ კიდევ რჩება ნავთობი, ბუნებრივი გაზი და ქვანახშირი.

სათბობი მარგი წიაღისეული – წიაღისეულის კატეგორია, რომლებისგანაც შესაძლებელია სათბობი ნედლეულის მიღება. ასეთებია: ქვანახშირი, ტორფი, ნავთობი, ფიქალი, ბუნებრივი გაზი და სხვ.

სათბური – იხ. ორანჟერეა.

სათელი – ხის, ლითონის, პლასტმასის თამასა, რომელიც გამოიყენება სამშენებლო კონსტრუქციების შეერთებებში პირაპირების დასაფარავად (ნახ. 1).

ნახ. 1

სათესლე ხე – ბუნებრივი განახლების (მოთესვის) ხელშეწყობისათვის გათვალისწინებული ხე.

სათვალე – ოპტიკური ხელსაწყო სახეობა ადამიანის მხედველობის კორექციისათვის ან თვალის დასაცავად სხვადასხვა მავნე ზემოქმედებისაგან. მისი ძირითადი ნაწილებია: ლინზები, ჩარჩო, საყურეები, ძგიდე, ცხვირმისაბჯენი და სახსრები. არსებობს სათვალის სახეები: ბიფოკალური, დამცავი, ლორწოვანი, მონოკლი, ოპტიკური, პენსნე, პერფორაციული, პრიზმული, საკითხავი, საცურაო, სტერეოფილმების საყურებელი, ფერადი, ცილინდრული და სხვ.

სათვალე დამცავი – ადამიანის მხედველობის ორგანოს (თვალის) დაცვის ინდივიდუალური საშუალება მავნე საწარმოო ფაქტორების ზემოქმედებისგან. არსებობს მისი სახეობები: გადასახსნელი, გამჭვირი მინებით, ფერადი მინებით, ფიქსირებული, ჩაჩქანზე მისამაგრებელი, შავი მინებით, შეჯავშნული მინებით, შუქფილტრით, ცეცხლგამძლე და სხვ.

სათვალთვალე ჭა – მცირე ზომის ჭა, რომლის საშუალებითაც წარმოებს დახურული სადრენაჟო სისტემების საექსპლუატაციო სამუშაოები (ნახ. 1).

ნახ. 1

სათვალე ბიფოკალური – სათვალე ბიფოკალური ლინზებით.

სათელი – იხ. ჭადანი.

სათოფური (სათოფე) – ციხე-სიმაგრის კედელში (ან სხვა ნაგებობაში) დატანებული პატარა ხვრეტი შიგნიდან გარეთ თოფის სასროლად.

სათხის ეკლესია – X საუკუნის ქართული ხუროთმოძღვრების ძეგლი. მდებარეობს ქვემო ქართლში, ბოლნისის მუნიციპალიტეტში, დაბა კაზრეთის სამხრეთით 4 კმ-ში, ტყეში (ნახ. 1.

ნახ. 1

ეკლესიის ადგილმდებარეობის რუკა; ნახ. 2. ეკლესიის ნანგრევების ფრაგმენტი). ეკლესია ერთნავიანი უგუმბათო ნაგებობაა გეგმაში ზომებით 15,0x6,7 მ, რომელსაც დასავლეთით, სამხრეთითა და ჩრდილოეთით გარს ეკვრის დამატებითი სადგომები. მთავარ წაგრძელებულ კორპუსს სამხრეთიდან ეკვრის სტოა (მინაშენი) კარიბჭით, ხოლო დასავლეთით – სტოასთან კუთხით ორგანულად დაკავშირებული წვეტურიანი სადგომი. ყველა სადგომის კამარა სიძველისგან მაგრამ შენარჩუნებული აქვს ყველა

ჩაქცეულია. სტოა საკმაოდ დანგრეულია, არქიტექტურული ელემენტის ფორმა. იგი გვიანდელ შუა საუკუნეების დასაწყისში გავრცელებული სტოას ტიპისაა იმ განსხვავებით, რომ აქვს დამატებითი სადგომი ეკვდერის სახით. ეკლესიაზე რაიმე შეკეთება-გადაკეთების კვალი არ შეინიშნება (გამონაკლისია ჩრდილო ეკვდერი). საქართველოს მრავალრიცხოვან დარბაზულ ეკლესიებთან შედარებით სათხეს ეკლესიაში თავისებურია საკურთხევის კომპოზიციური გადაწყვეტა - გვერდითი სადგომების განლაგება აფსიდის ორივე მხარეს კედლის სისქეში (სამკვეთლო და სადიაკვნე).

ნახ. 2

ეკლესია აგებულია მშრალად ნაწყობი უხეშად დამუშავებული ქვებისაგან (ნახ. 3, ნახ. 4: კედლების წყობა უხეში ქვებით), ხოლო ფასადები მოპირკეთებულია მაღალი სამშენებლო ხარისხის ტუფბრექჩიისა და ტუფქვიშაქვის სუფთად

ნახ. 3

გათლილი მოყავისფრო კვადრებით (ნახ. 5. ფასადის ფრაგმენტი). მთავარი კორპუსის ფასადებზე დაუზიანებელი, ძველი ასომთავრული წარწერებია შემორჩენილი, რომლებიც თავის დროზე შეუსწავლიათ მარი ბროსესა და ექვთიმე თაყაიშვილს. ჩრდილოეთის ფასადი შეუმკობელია, ხოლო დანარჩენ ფასადებზე მრავლადაა მორთულობები და ორნამენტები (ნახ. 6. ორნამენტული მოტივი „ბაგირი“; ნახ. 7. გეომეტრიული და მცენარეული ორნამენტები; ნახ. 8. გეომეტრიული ორნამენტი და წარწერა; ნახ. 9. ორნამენტული მოტივი). ეკლესიის ქვების წყობაში რამდენიმე ადგილზეა გამოყენებული ქვაზე ამოკვეთილი ბოლნური ჯვრის გამოსახულება (ნახ. 3, 4, 6, 7, 9). შემორჩენილია კედლის მხატვრობის ფრაგმენტები. მოქმედების პერიოდში

ეკლესიის ინტერიერს შესანიშნავი, ქვაში ნაკვეთი, კანკელი ამკობდა, რომელიც ექვთიმე თაყაიშვილის ძალისხმევით განადგურებას გადაურჩა და ახლა საქართველოს ხელოვნების მუზეუმშია დაცული.

ამჟამად მიმდინარეობს სათხის ეკლესიის რეაბილიტაცია.

ნახ. 4

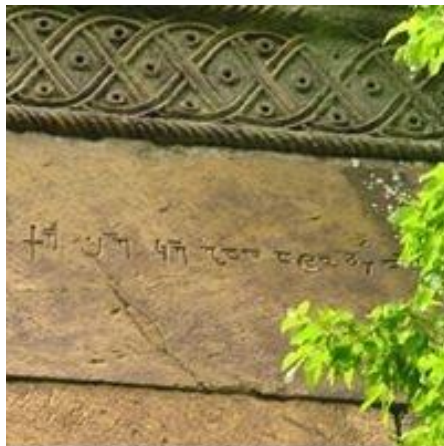
ნახ. 5

ნახ. 6

ნახ. 7

ნახ. 8

ნახ. 9

საიდინგი (ინგლ. siding გარე მოპირკეთება) – შენობის კედლების ჰორიზონტალურად განლაგებული ერთმანეთზე პირგადადებული მოსაპირკეთებელი მასალა, რომელიც

ნახ. 1

ასრულებს უტილიტარულ (შენობის დაცვა ატმოსფერული ზემოქმედებისგან) და ესთეტიკურ (შენობის ფასადის მორთვა) ფუნქციებს (ნახ. 1). პირველად გამოყენებული იქნა XIX საუკუნეში ჩრდილოეთ ამერიკაში. გარანდული და შეღებილი ხის ფიცრები მაგრდება კედელზე ისე, რომ ზედა ჰორიზონტალური ფიცარი ოდნავ გადმოდის შემდეგზე – ასეთი განლაგების შედეგად წვიმის წყალი თავისუფლად ჩამოედინება ძირს და კედელი მშრალი რჩება. XX საუკუნის 50-იან წლებში აშშ-სა და კანადაში დაიწყო ვინილის საფასადე პანელების წარმოება, რომელიც გამოირჩეოდა ხანგამძლეობითა და ნაკლები

საექსპლუატაციო დანახარჯებით ხის პანელებთან შედარებით; შემდეგ გაჩნდა ლითონის პანელები – ლითონსაიდინგი, ცემენტის – ცემენტსაიდინგი, ფიბროცემენტის – ფიბროცემენტის საიდინგი. ცოკოლის მოსაპირკეთებლად გამოიყენება უფრო მტკიცე – ცოკოლის საიდინგი.

საიდინგი ფიბროცემენტის (კედრალი) – ფიბროცემენტის საფასადე მასალა ბუნებრივი მერქნის ფაქტურითა და ბეტონის სიმტკიცით (ნახ. 1. საიდინგის ფრაგმენტი; ნახ. 2. ფიბროცემენტის საფასადე საიდინგი). სისქე 10-12 მმ. შედგენილობა: ცემენტი, ქვიშა, წყალი და ცელულოზის ბოჭკო. მედეგია ატმოსფერული ზემოქმედების, ტემპერატურული ცვალებადობის, ულტრაიისფერი სხივების, კოროზიის მიმართ. გამოირჩევა ეკოლოგიურობით, ყინვა- და ცეცხლმედეგობით, ხანგამძლეობითა და მონტაჟის სიმარტივით.

ნახ. 1

ნახ. 2

საიზოლაციო ბაგირი – ბაგირი მოქნილი დიელექტრიკისგან.

საიმედოობა – ნაკეთობის (შენობის, ნაგებობის, კონსტრუქციული ელემენტების, ტექნოლოგიური-საინჟინრო მოწყობილობების) თვისება შეინარჩუნოს საკუთარი საექსპლუატაციო მაჩვენებლები გარკვეულ ნორმატიულ საზღვრებში. ს. შედგება ერთმანეთთან დაკავშირებული თვისებებისგან, როგორცა: ხანგამძლეობა, ვარგისობა

(უტყუარობა), რემონტვარგისობა (აღდგენის შესაძლებლობა) და შენარჩუნება (შენახვადაცულობა).

საიმედოობა შენობის – შენობის თვისება, შენარჩუნოს მასში ჩადებული პარამეტრები გარკვეულ ზღვრებში. ნაგებობის, სამშენებლო კონსტრუქციის, დეტალების, ელემენტების საიმედოობას ამცირებს შენობის ცვეთა, სამსახურის ვადა, ატმოსფერული ზემოქმედებები და სხვ. ს. შეფასება ხდება შეუფერხებელი მუშაობის ალბათობით (ვარგისობით), ხანგამძლეობითა და სარემონტოდ ვარგისობით.

საიმპორტო ბაჟი – იხ. გადასახადი იმპორტზე.

საინვესტიციო-სამშენებლო პროექტი – ჩამოყალიბებული მიზნების სისტემა, რომელიც იქმნება ფიზიკური ობიექტების (უძრავი ქონების), ტექნოლოგიური პროცესების, მათთვის ტექნოლოგიური და საორგანიზაციო დოკუმენტაციის, მატერიალური, ფინანსური, შრომითი და სხვა რესურსების რეალიზაციის მიზნით, აგრეთვე ხელმძღვანელობის გადაწყვეტილებით მათი შესრულების თაობაზე.

საინჟინრო – ყოველივე ის, რაც უშუალოდაა დაკავშირებული ინჟინრის საქმიანობასთან.

საინჟინრო დაცვის ნაგებობა – ნაგებობა, რომლის მიზანია მოსალოდნელი საგანგებო სიტუაციის თავიდან აცილება ან/და მისი ზემოქმედების შესუსტება.

საინჟინრო ნაგებობა – სპეციალური მოთხოვნების მიხედვით დაგეგმარებული ნაგებობა, რომელიც შენდება ტერიტორიის (აღვილმდებარეობის) საინჟინრო მოწყობის მიზნით. ასეთებია: ესტაკადა, გზაგამტარი, საყრდენი კედელი, კაშხალი, საირიგაციო არხი, საფორტიკაციო ნაგებობა, ხიდი, აეროდრომი, გვირაბი და სხვ.

საინჟინრო სეისმოლოგია – მეცნიერების დარგი, რომელიც შეისწავლის დედამიწის ზედაპირიდან დიდ სიღრმეებზე ადამიანის საინჟინრო საქმიანობის შედეგების გავლენას ღრმა ჰორიზონტებზე სეისმური თვალსაზრისით.

საინჟინრო-გეოლოგიური პირობები – გეოლოგიური ძიების პროცესი, რომელიც განსაზღვრავს ნაგებობის საინჟინრო კვლევების, მშენებლობისა და ექსპლუატაციის პირობებს ნულოვან ციკლთან მიმართებაში, აგრეთვე ადამიანის საინჟინრო-სამეურნეო საქმიანობას მშენებლობის დამთავრების შემდეგ პერიოდში. ა.-გ. პ. შედის: გრუნტის მახასიათებლების დადგენა, რელიეფი, ქანების შემადგენლობა, მიწისქვეშა წყლები, გეოლოგიური პროცესები და მოვლენები და სხვ.

საინჟინრო-კომუნალური ქსელები – ქალაქების, დაბების, სოფლების, დასახლებების, კერძო მიწის ნაკვეთების ტერიტორიებზე განთავსებული წყალმომარაგების (საერთო, ლოკალური), კანალიზაციის (წყალარინების), ნავთობის, აირების მილსადენების სისტემა, აგრეთვე ელექტრომომარაგების, სატელეფონო, საკაბელო ტელევიზიებისა და კავშირგაბმულობის საკომუნიკაციო ხაზების ერთობლიობა.

საინსტრუმენტო – 1. ინსტრუმენტისთვის განკუთვნილი, ინსტრუმენტის დასამზადებელი, ინსტრუმენტის გამოსაყვანი (მაგ., ინსტრუმენტული ფოლადი); 2. ინსტრუმენტების დასამზადებელი სახელოსნო; 3. ინსტრუმენტების შესანახი სათავსი.

საინფორმაციო რესურსის მაჩვენებელი [(კომპ.) (ინგლ. Uniform Resource Locator (URL)) – ადგილმდებარეობა ან მისამართი ინტერნეტში, რომელიც მიუთითებს კონკრეტულ ფაილზე, დოკუმენტზე ან სხვა სახის რესურსებზე ქსელში.

საინფორმაციო სისტემა (კომპ.) [ინგლ. Information System (IS)] – ინფორმაციის შეგროვების, ორგანიზების, დამუშავების, შენახვისა და გადაცემის ნებისმიერი ორგანიზებული სისტემა. კომპიუტერული ს.ს. ტექნიკური და ადამიანური რესურსების ერთობლიობაა, რომელიც ამუშავებს და განმარტავს ინფორმაციას.

საინფორმაციო ტექნოლოგიები (კომპ.) [ინგლ. Information Technology (IT)] – მეცნიერული და ინჟინრული ცოდნის სისტემა, ასევე იმ მეთოდებისა და საშუალებების ერთობლიობა, რომელიც გამოიყენება ელექტრონული მოწყობილობებისა და პროგრამული უზრუნველყოფის სისტემების შემუშავებაში, დანერგვასა და მათ ტექნიკური მომსახურებაში, ელექტრონული მონაცემების შექმნაში, ინფორმაციის შეგროვებაში, შენახვაში, დამუშავებასა და გადაცემაში.

საირიგაციო (ლათ. irrigātiō<irrigāre დასველება, წყლით კვება) – ყველაფერი, რაც განკუთვნილია ირიგაციისთვის (არხი, წყალსაწნეო სადგური, ტუმბო, ფილტრი და სხვ.).

საიტი (ინგლ. site ადგილი, ადგილმდებარეობა) – ერთ ან რამდენიმე სერვერზე ატვირთული ვებგვერდების, სურათების, ვიდეოების და ა.შ. ერთობლიობა.

საკაბელო არხი – კაბელების ჩასალაგებელი მცირე ზომის ხელით გაჭრილი არხი გრუნტში, ნაგებობის კედელზე, იატაკსა და ჭერზე. სამუშაოების დამთავრების შემდეგ არხი იხურება პლასტმასის სპეციალური ნაკეთობით.

საკაბელო დარი – ღია კონსტრუქცია კაბელებისა და გამტარების ჩასაწყობად.

საკაბელო შახტი – მიწისქვეშა ვერტიკალური ღრმა ჭა, აღჭურვილი კავებით ან კიბით მომსახურე ადამიანებისათვის.

საკადასტრო მონაცემების ზედდება – უძრავი ნივთის (მისი ნაწილის) საკადასტრო მონაცემების იდენტურობა უფლებარეგისტრირებული უძრავი ნივთის (მისი ნაწილის) საკადასტრო მონაცემებთან.

საკანალიზაციო ვარდნილი ჭა – საკანალიზაციო ჭის სახეობა, რომელშიც შემავალი მილი მოთავსებულია გაცილებით ზევით, ვიდრე გამომავალი (ნახ. 1). კეთდება იმ შემთხვევებში, როდესაც რელიეფი არ იძლევა საკანალიზაციო მილსადენის ოპტიმალური დახრის კუთხით გაყვანის საშუალებას.

ნახ. 1

საკანალიზაციო მაგროვებელი ჭა – ძირითადი და ყველაზე დიდი ზომის საკანალიზაციო ჭა, სადაც თავს იყრის ყველანაირი სიბინძურე და საცხოვრებელი სახლებიდან და საზოგადოებრივი დანიშნულების შენობებიდან ჩამონადენი წყალი. მისი მოცულობა განისაზღვრება მაცხოვრებლებისა და გამოყენებული

ნახ. 1

წყლის რაოდენობის მიხედვით. ს. მ. ჭ. კეთდება უბნის ყველაზე დაბალ წერტილში, რათა მოხდეს საკანალიზაციო მილგაყვანილობის ოპტიმალური დახრის კუთხის უზრუნველყოფა. ძირითადად მზადდება რკ.ბ.-ის რგოლებისაგან (ნახ. 1), თუმცა ზოგჯერ აშენებენ აგურისაგან. შესაძლებელია გამზადებული პლასტმასის სეპტიკების გამოყენებაც. ს. მ. ჭ. კედლები და სახურავი აუცილებელია იყოს ჰერმეტიული, რათა არ მოხდეს ფეკალური მასებისაგან გამოწვეული უსიამოვნო სუნის გაჟონვა ატმოსფეროში.

საკანალიზაციო მფილტრავი ჭა – საკანალიზაციო ჭა ფსკერის გარეშე ან პერფორირებული კედლებით (ნახ. 1). გამოიყენება საკანალიზაციო სისტემიდან წყლის მოსაცილებლად, რომელიც გაედინება გრუნტში. ხორციელდება ფილტრაცია ბუნებრივი გზით. ამ მეთოდით ხდება ჩამდინარი წყლების თხევადი ფრაქციის უტილიზაცია და, შესაბამისად, საკანალიზაციო სისტემის მომსახურებისა და ექსპლუატაციის ხარჯების შემცირება. დასამზადებლად ძირითადად გამოიყენება ბეტონი და რკინაბეტონი.

ნახ. 1

საკანალიზაციო საბრუნო ჭა – საკანალიზაციო ჭა, რომელიც იდგმება საკანალიზაციო ქსელის იმ ადგილებში, სადაც ხდება მილსადენების განშტოება (ნახ. 1). ჭისტვის გამოიყენება ბეტონის რგოლები, დიდი დიამეტრის პლასტმასის (ან ფოლადის) მილების გადანაჭრები, ქახნული წესით დამზადებული პლასტმასის მზა ნაკეთობები და სხვ.

ნახ. 1

ნახ. 1

საკანალიზაციო სათვალერებელი ჭა – საკანალიზაციო ქსელის საჭირო უბნებზე ყოველ 15 მ-ში დაყენებული მცირე ზომის ჭა, რომლის დანიშნულებაც ავარიულ სიტუაციებში მილების გაწმენდა, საკანალიზაციო სისტემის პერიოდული დათვალერება და ზოგჯერ გადაკეტვა (ნახ. 1). ინდივიდუალური საცხოვრებელი სახლის ეზოში პირველი ს. ს. ჭ. ყენდება სახლიდან 3 მ-ის მოშორებით, მაგრამ არაუმეტეს 12 მ-სა. ჭების დასამზადებლად ძირითადად გამოიყენება პლასტმასა, ზოგჯერ კი ბეტონი ან კერამიკა.

საკანალიზაციო სეპტიკი (სალექარი) – ლოკალური საწმენდი ნაგებობის ელემენტი. გამოიყენება საყოფაცხოვრებო და სამრეწველო ჩამდინარი წყლების ლოკალური გაწმენდის კომპლექსური სისტემის დაპროექტებისა და მშენებლობის სტადიაზე. ის არ მიეკუთვნება დამთავრებულ გაწმენდ ნაგებობას. მისი მუშაობის პროცესში აუცილებელია გამოყენებული იქნეს ფეკალების გაწმენდის ნიადაგური მეთოდი.

ნახ. 1

ზოგჯერ სეპტიკებს იყენებენ სააგარაკე კოტეჯებიდან ან მცირე დასახლებული პუნქტებიდან ჩამონადენი წყლების გასაწმენდად და სალექარად, როცა ახლოს არ არის ცენტრალური კანალიზაცია. სეპტიკის მუშაობაში ჩადებულია გრავიტაციული და ბიოლოგიური გაწმენდის პრინციპები ბიოფერმენტული პრეპარატების გამოყენებით, აგრეთვე ნიადაგის მეშვეობით ბუნებრივი ან იძულებითი გაწმენდის მეთოდები. ს. ს. შეიძლება იყოს ერთ- (ჩამდინარი წყლების ხარჯი 1 მ³/დღ.), ორ- (1-10 მ³/დღ.), ან სამკამერიანი (მეტი 10 მ³/დღ.). გამწმენდი ნაგებობის სეპტიკური ნაწილის გავლის შემდეგ ჩამდინარ წყლები გაედინება ნიადაგში, სადაც გადის დამატებით გაწმენდას (ნახ. 1). თუ ნიადაგური გაწმენდა შეუძლებელია გრუნტის წყლების მაღალი დონის გამო, მაშინ გამოიყენება წვეთოვანი ბიოფილტრები (ბიოსეპტიკები).

საკანალიზაციო ჩამშვები – მილსადენი, რომელიც გამოიყენება შენობა-ნაგებობებიდან ჩამდინარი წყლების გასაყვანად საკანალიზაციო ქსელში.

საკანალიზაციო ჭა – მოწყობილობა, რომელიც ასრულებს ჩამდინარი წყლების, სიბინძურისა და მილოვანი განშტოების გამანაწილებლის ფუნქციას, აგრეთვე შესაძლებლობას იძლევა მოხდეს საკანალიზაციო მილოვანი სისტემის ცალკეული უბნების გაწმენდა. საკანალიზაციო სისტემაში აყენებენ სხვადასხვა ტიპის ჭას, რომლებიც ასრულებს განსაზღვრულ, მხოლოდ მათთვის მინიჭებულ ფუნქციას. ასეთებია: მაგროვებელი, მფილტრავი, სათვალერებელი, საბრუნნი და ვარდნილი. ს. ჭ. შესაძლებელია იყოს კომპლექსური, როდესაც ერთი ჭა ასრულებს ერთდროულად რამდენიმე ფუნქციას. მასალად გამოიყენება ბეტონი, რკ.ბ., ბეტონის რგოლები (ნახ. 1), აგური (ნახ. 2), ბლოკი, პლასტმასა (ნახ. 3. სხვადასხვა დიამეტრის პლასტმასის თანამედროვე საკანალიზაციო ჭა) და სხვ.

ნახ. 1

ნახ. 2

ნახ. 3

საკანი – საპყრობილეში ოთახი, სადაც დაპატიმრებულ ადამიანებს ათავსებენ.

საკანონმდებლო ღონისძიებები – მუშათა სამსახურში მიღება და დათხოვნა, ურთიერთობები მუშებსა და მმენებლობის ხელმძღვანელებს შორის, შრომისა და დასვენების რეგლამენტირებული ხანგრძლივობა, შრომის პირობების დაცვა.

საკარიერო ველი – ერთკარიერიანი ღია საბადო, რომელიც წინსწრებით დამუშავების პროცესში საფეხუროვან ფორმას იღებს.

საკარიერო ტრანსპორტი – წყვეტილი (ავტომანქანა, რკინიგზა, სკრეპერი, ბულდოზერი, დრაგლაინი და სხვ.) ან უწყვეტი (კონვეიერი, საბაგირო გზა, მილსადენი და სხვ.) მოქმედების

ტრანსპორტი, რომელიც ემსახურება კარიერიდან სასარგებლო წიაღისეულის ან ფუჭი ქანის გადატანას.

საკარმიდამო ნაგებობები – ნაგებობები, განლაგებული საკუთარ მიწის ნაკვეთზე. მათ მიეკუთვნება: საზაფხულო სამზარეულო, გარაჟი, აბანო, ფანჯატური, ფარდული, ბოსელი, სასიმიინდე, საბძელი და სხვა სამეურნეო ნაგებობები.

საკარმიდამო ტუალეტი – მსუბუქი ნაგებობა, დადგმული ამოსაწმენდი ორმოს თავზე.

საკარცხული – ორნამენტებით შემკული ხის სკამი ოჯახის უფროსის ან პატივსაცემი სტუმრისათვის (ნახ. 1).

ნახ. 1

საკედლე მასალა – კედლის ამოსაყვანი წვრილ- და მსხვილზომიანი ქვის ნაკეთობები (აგური, ბეტონის წვრილი ბლოკი, ბეტონის მსხვილი ბლოკი, გაზბეტონის, პერლიტისა და კომპოზიტების ბლოკები, ერთშირიანი და მრავალშირიანი პანელები, პლასტიკატები, მერქანმასალები, სამფენიანი ხე-პლასტმასისა და ალუმინის პანელები და სხვ.

საკედლე პანელი – სამშენებლო კონსტრუქცია შენობის კედლის შესავსებად (ნახ. 1. სამფენიანი რკინაბეტონის საკედლე პანელი). არსებობს გარე და შიგა კედლების ს. პ. პირველს ამზადებენ დაარმირებული მსუბუქი ან უჯრედოვანი ბეტონებისაგან და აქვს მთლიანი განივკვეთი; მეორეს – მძიმე ან კონსტრუქციული მსუბუქი და შეიძლება იყოს მთლიანი განივკვეთის ან კარის ღიობით. ს. პ. გამოიყენება აგრეთვე: ბოჭკოვანი თაბაშირის პანელები, პოლიურეთანისა და ქაფპლასტის სენდვიჩ-პანელები, ხე-ფანერის, ალუმინის, მინაპლასტიკის სამფენიანი პანელები (იხ. სენდვიჩ-პანელი, ნახ. 1) და სხვ.

ნახ. 1

საკერპე (ბომონი, დაბირი) – არქიტექტურული საკულტო ნაგებობა აღმოსავლეთ სლავების ქვეყნებში.

ნახ. 1

საკეტი მილსადენის – სამარჯვი, რომელიც ფარავს რომელიმე ნახვრეტს, რათა შეწყვიტოს ან რეგულირება მოახდინოს სითხის, ორთქლის, აირის ან ფხვიერი მასალის მიწოდებისას. არსებობს საკეტის მრავალი სახეობა: ავტომატური, ბარომეტრული, ბუნკერის, ბრუნვის ქვედაღერძიანი, განმტვირთავი, დაძირული, დროსელიანი, ერთსაბრუნნი, ზეთის, თითებიანი, კასრული, მბრუნავი, მილტუჩა (ნახ. 1), მცურავი, ნახევრად ჰიდრავლიკური, ორსაბრუნნი, სარქველიანი გადასაგდები (გადასახსნელი), სარქველიანი დამწნევი, სასხლეტიანი, სექტორული, სითხიანი, სოლისებრი, სფერული, ტკაცუნა,

ფარდისებრი, ფარისებრი, ქვედაფარებიანი, შესაწვევი, შიბერული, ჩასასმელი, ცენტრალური, ცილინდრული, წყლის, ჯაჭვებიანი, ჰიდრავლიკური და სხვ.

საკვალთი – რისამე ჩამკეტი მოწყობილობა.

საკვალთი მილსადენის – მილსადენის გადასაკეტი მოწყობილობა (ნახ. 1). გამოიყენება წყალ-, ორთქლ- და აირსადენებში.

ნახ. 1

საკვამლე – ნაგებობიდან კვამლის ამოსასვლელი; კვამლსადენი.

ნახ. 1

საკვამური (საკვამლე მილი) – 1. მექანიზმებში შიდაწვის ძრავის ნამწვი აირების ასარინებელი მოწყობილობა, რომელიც მზადდება ცეცხლგამძლე მასალისაგან; 2. ნაგებობა სახურავზე, რომელიც აგვირგვინებს კვამლსადენს; 3. საკვამლე მილი (ნახ. 1).

საკვერი – იხ. თეგი.

საკიდელა – შენობაზე საფასადე სამუშაოების (ღებვა, ლესვა, შებათქაშება, კარნიზების მოწყობა და სხვ.) ჩასატარებლად ჩამოკიდებული ხის ან ლითონის, შეფიცრული ბაქანი (ნახ. 1), რომლის ჩამოსაკიდ ბაგირებს, როგორც წესი, ამაგრებენ სახურავიდან შვერილ მყარ კონსტრუქციაზე (ნახ. 2). უმეტეს შემთხვევაში, საკიდელა გადასადგილებად აღჭურვილია ელექტროძრავით.

ნახ. 1

ნახ. 2

საკიდი – განივი არმატურის სახელწოდება ღუნვად რკ.ბ.-ის კონსტრუქციებში; 2. ლითონის მოღუნული ღერო, რომელიც გამოიყენება მილების დასამაგრებლად, ხის ძელების, ხიმინჯების გადასაბმელად, უირიბნო წამწის ქვედა სარტყლის დასაფიქსირებლად და სხვ.

საკისარი – მექანიზმის მბრუნავი ღერძის ან ლილვის საყრდენი ნაკეთობა, რომელიც მალგან იღებს დატვირთვებს. არსებობს სრიალის და გორვის (ნახ. 1). მზადდება მარალი სიმტკიცის

ფოლადისაგან. დანიშნულების მიხედვით საკისრის მრავალი სახეობაა ცნობილი: ანტიფრიქციული, ბაბიტის, ბარბაცას, ბოლო, გამოსართი, გამოჩარხული, გაორმაგებული, გარე, გასართი, გაცვეთილი, გორგოლაჭოვანი, გორვის, დასაშლელი, ერთმაგი საბჯენი, თვითდაყენებადი, თვითზეთვადი, თხელკედლიანი, კასრისებრი, კონსოლური, კონუსური, მიმმართველი, მოკალული, მოსახსნელი, მოქანავე, მოძრავი, მტვერშეუღწევი, ნემსოვანი, ორმაგი საბჯენი, პრიზმული, რადიალური, რადიალურ-საბჯენი, საბჯენი, საბჯენ-საყრდენი, სავარცხლური, საკიდი, საყენებელი, საყრდენი, საცენტრე, სპილენძგრაფიტის, სრიალის, სფერული, ტალახშეუღწევი, უნაგირა, ღერძის, შუალედური, ძირითადი და სხვ.

ნახ. 1

საკმარისი პირობა – პირობა, რომლის შესრულებისას მოცემული მტკიცებულება უეჭველად სწორია.

საკმლის ხე (ლათ. pistacia mutica, pistacia atlantica) – ფოთლოვანი ჯიშის ხე სიმაღლით 2-15 მ (ნახ. 1) მომრგვალო ვარჯით. საქართველოში ხარობს გარე კახეთში, ქიზიყსა და ქართლში, დიდი კორომია შემოდღენილი ვაშლოვანის სახელმწიფო ნაკრძალში. გამოირჩევა მკვრივი, მაგარი მერქნით. გამოიყენება სადურგლო და სახარატო საქმეში, პარფიუმერიაში. მერქნისგან კარგი საღებავი, ხოლო ნაყოფისგან იაფფასიანი ტექნიკური ზეთი მზადდება. მერქანი ტექსტურითა და თვისებებით ჩამოგავს ქართულ ჯაგრცხილას, ნეკერჩხალს, მუხასა და თელას. საქართველოში იშვიათად ამუშავებენ ჯიშის ენდემურობის გამო.

ნახ. 1

საკოდე – ფშავ-ხევსურეთში – ხატის ნაგებობის ნაწილი, სადაც ლუდს ინახავენ.

საკოდელი – ბრტყელპირიანი ჩაქუჩი, რომლითაც წისქვილის ქვას კოდავენ.

საკოკე – წნელისაგან მოწნული კონუსის ფორმის ჭურჭელი კოკის ჩასადგმელად (ქიზიყში)

საკომი – მცირე ზომის სარკმელი ძველ ფშავურ სახლში.

საკომპრესორო დანადგარი – მოწყობილობების ერთობლიობა შეკუმშული ჰაერის მისაღებად (ნახ. 1). არსებობს ერთსაფეხურიანი და მრავალსაფეხურიანი. ძირითადად ემსახურება ფოლადსასხმელ და საბრძმდე საამქროებს, სამშენებლო ობიექტებს, ნავთობგადამამუშავებელ, ქიმიურ, კომპოზიტების, პოლიმერების, მეტალოპლასტმასის საწარმოებს, ნავთოსადენებს, აირსადენებს, ცემენტისა და ბეტონის ქარხნებს, წისქვილკომბინატებს და სხვ.

ნახ. 1

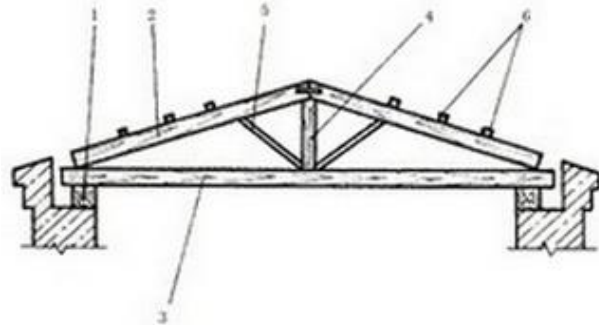
საკომპრესორო სადგური – სტაციონალური ან გადასადგილებელი დანადგარი შეკუმშული ჰაერის მისაღებად.

საკონდიტრო – 1. მაღაზია, რომელიც ტკბილეულით ვაჭრობს; საშაქარლამო; 2. ტკბილეულის დასამზადებელი საამქრო.

საკონსერვო – კონსერვებისთვის განკუთვნილი; კონსერვების დამზადებასთან დაკავშირებული (მაგ., საკონსერვო ქარხანა).

საკონტროლო სიგნალი (შეტყობინება) – სიგნალი, რომელიც მიანიშნებს, რომ საჭიროა შემოვლითი მარშრუტის განხორციელება, ცეცხლსაქრობი სისტემების ან მოწყობილობის ან მასთან დაკავშირებული სისტემების განსაკუთრებული ფუნქციების გააქტიურება.

საკოჭი – მშენებლობაში, გაჭიმვაზე მომუშავე ძელი ან ლითონის ღერო, რომელიც აერთებს სამშენებლო კონსტრუქციის (სანივნივე ფეხი, თალი, კამარა, გარსი) ბოლო კვანძებს (ნახ. 1. სახურავის კარკასის კონსტრუქციული ელემენტები: 1-მაურლატი; 2-ნივნივის ფეხი; 3-საკოჭი; 4-დგარი; 5-ირიბა; 6-მოლარტყვა).

ნახ. 1

საკრებელი – ტექნოლოგიური პროცესის მიმდინარეობის პირობებში ნივთიერების მოსაგროვებელი ჭურჭელი.

საკრებულო – 1. საეკლესიო მსახურების შესაკრები სადგომი მონასტერში; 2. ქალაქის მთავრობის საქმიანობაზე კონტროლის უფლების მქონე ქალაქის თვითმმართველობის ორგანო.

საკუთრება (ინგლ. ownership) – მოქმედება, მდგომარეობა ან უფლება რაიმეს ფლობაზე; ყველაფერი ის, რასაც აქვს ფასი და ეკუთვნის ვინმეს. მოიცავს სამ კომპონენტს: ფლობას, სარგებლობასა და განკარგვას. საკუთრება შეიძლება იყოს კერძო, კოლექტიური ან საერთო, ხოლო საკუთრების ობიექტებია: მიწა, უძრავ-მოდრავი ქონება და ინტელექტუალური საკუთრება. საკუთრების შექმნა შესაძლებელია ფულით, გაცვლით, ჩუქებით, მემკვიდრეობით, ლატარიის (სანადლეოს) მოგებით, ზარალის ანაზღაურების სახით, ფიზიკური ან გონებრივი შრომით, მომსახურებითა და სხვ. საკუთრების განკარგვის უფლება აქვს მხოლოდ მის მფლობელს.

საკუთრებაში გადაცემა – ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოს გადაწყვეტილების საფუძველზე არაპრივატიზებულ საცხოვრებელ და არასაცხოვრებელ (იზოლირებული და არაიზოლირებული) ფართობზე კანონიერი მოსარგებლეებისთვის უსასყიდლოდ საკუთრების უფლების მინიჭება.

საკუთრებით სარგებლობა – ნივთით უშუალო სარგებლობა, რომლის მეშვეობით ხდება შემოსავლის მიღება, აგრეთვე მესაკუთრის უფლება, არ ისარგებლოს კუთვნილი ნივთით.

საკუთრების განკარგვა – მფლობელის მიერ საკუთარი ნივთის ბედის გადაწყვეტის უფლება (გაყიდვა, გაჩუქება, განათხოვრება, გადაკეთება, რესტავრაცია, განადგურება და სხვ.).

საკუთრების უფლება – პირის უფლება თვითონ განსაზღვროს მის საკუთრებაში არსებული მატერიალური რესურსების, დოვლათისა და მომსახურების გამოყენების ნებართვა.

საკუთხვილე თავი – მრავალსაჭრისიანი ინსტრუმენტი გარეთა კუთხვილების (ხრახნების) გასაკეთებლად. მარტივი ს. თ. შედგება მრგვალი გარესახრახნისისა და სადებებისგან, ასევე კორპუსისა და ურთიერთმონაცვლე წრიული ან პრიზმული ფორმის საკუთხვილე სავარცხლებისგან.

საკუთხვილე ინსტრუმენტი – ინსტრუმენტი სხვადასხვა დეტალზე კუთხვილების გასაკეთებლად.

საკურთხეველი (სამსხვერპლო) (ლათ. altare სამსხვერპლო) – ადგილი, სადაც ღმერთებისთვის მიჰქონდათ შესაწირავი, რათა აეცდინათ მათი რისხვა და მფარველობა მოეპოვებინათ.

ქრისტიანულ ტაძარში – აღმოსავლეთ ნაწილში ძირითადი სივრცისგან გამოყოფილი ამაღლებული ადგილი, სამსხვერპლო, რომელიც გავკუთვნილია ადამიანის ღმერთთან შეხვედრის, მასთან დაახლოების, ლოცვა-კურთხევისა და წმინდა სერობისთვის. საკურთხეველში დგას მაგიდა (ტრაპეზი), რომელზედაც სრულდება ღვინისა და პურის ქრისტეს სისხლად და ხორცად გადაქცევის საიდუმლო წესი. საკურთხეველი შუა ტაძრისგან გამოყოფილია სპეციალური აღმართული კედლით, რომელსაც კანკელი ჰქვია. კანკელის ცენტრში არის კარი, რომლითაც მხოლოდ მღვდელმსახურები სარგებლობენ ღვთისმსახურების დროს და ამ კარს აღსავლის კარი ეწოდება. კანკელზე, რომელიც

ნახ. 1

საკურთხეველს ჰყოფს შუა ტაძრისგან, შესაბამისი კანონიკით, წმინდა ხატებია დაბრძანებული. უსათუოდ, უნდა იყოს ღვთისმშობლის, მაცხოვრის და ტაძრის წმიდანის ხატები. თავად საკურთხეველი სამ ნაწილად იყოფა. საკურთხეველის უმნიშვნელოვანესი ნაწილი, უშუალოდ საკურთხეველია, სადაც არის ოთხკუთხა მაგიდა, რომელიც ზოგიერთ შემთხვევაში ქვისგან, ზოგჯერ კი ხისგან არის მოპირკეთებული (ნახ. 1). ამ მაგიდას წმინდა ტრაპეზი ეწოდება. ტრაპეზზე ხდება წირვის შესრულება, ღვთისადმი პურისა და ღვინის შეწირვა, რომელიც წირვის დროს, მაცხოვრის უხრწნელ სისხლად და ხორცად გადაიქცევა. ტრაპეზზე შეხების უფლება ერისკაცს არ აქვს. ტრაპეზს მხოლოდ და მხოლოდ სასულიერო პირები ეხებიან და ემსახურებიან. ტრაპეზი სიმბოლურად, მოწამეთა საფლავს წარმოადგენს, რომელზეც ლიტურგიას აღვასრულებთ. ტრაპეზის ჩრდილოეთ მხარეს განლაგებული არის სამკვეთლო, მცირე ზომის ხის ან ქვის შემოსილი მაგიდა. აქ ხდება, მღვდელმსახურების მიერ პურისა და ღვინის მომზადება წირვისათვის, ხოლო სამხრეთ მხარეში განლაგებულია სადიაკვნე. სადიაკვნეში ღვთისმსახურთა შესამოსელია დასვენებული. სტიქრები და ყველა ის საჭირო ინვენტარია განლაგებული, რაც ღვთისმსახურებისთვის არის საჭირო. მართლმადიდებელი ეკლესიის ტრადიციის მიხედვით, საკურთხეველში არ შედიან მანდილოსნები.

საკურთხეველის ძგიდე – ტიხარი, რომელიც ქრისტიანულ ტაძარში ნავს (ნეფს) გამოყოფს საკურთხეველისგან.

საკუჭნაო – 1. საცხოვრებელ ბინაში ნივთებისა და სურსათის შესანახი მცირე სათავსი; 2. საჭმელთ სამარხავი სახლი (საბა).

სალარო – 1. დაწესებულებაში ფულადი ოპერაციების (მიღება, გაცემა) საწარმოებელი სათავსი; 2. ლართ საუნჯე (საბა); 3. განმსაცავი ძველ საქართველოში; 4. ფულის შესანახი ყუთი, კარადა.

სალექარი (საწდომი) – აუზი, რომელშიც დაბალი სიჩქარით მოძრავი სითხის ნაკადიდან გამოიყოფა და დაილექება მასში შეტივტივებული მინარევები. ს. იყენებენ წყლის გასაწმენდად ჰიდროკვანძების, საირიგაციო ნაგებობების, წყალმომარაგებისა და კანალიზაციის სისტემებში და სხვ.

ნახ. 1

სალი – ვრცელი, მაღალი, ძნელად სავალი კლდე (საბა).

სალიანდაგო – ყოველივე ის, რაც განკუთვნილია რკინიგზის ლიანდაგისათვის.

სალიცილი – იხ. სალიცილმჟავა.

სალიცილმჟავა (ფენოლის მჟავა) (<ლათ. salix ტირიფი) – ორგანული ნივთიერება, რომელიც მიიღება ტირიფის ქერქისგან. ქიმიური ფორმულა $C_7H_6O_3$. უფერო კრისტალები. კარგად იხსნება ეთანოლში, დიეთილის ეთერსა და სხვა პოლარულ ორგანულ გამხსნელებში, არ იხსნება წყალში. გამოიყენება მედიცინაში (ანთების საწინააღმდეგოდ, სიცხის დამწვევად, კანის დაავადებების სამკურნალოდ და სხვ.), კვების მრეწველობაში (კვების პროდუქტების კონსერვაციისათვის), მშენებლობაში (საღებრების წარმოება) და სხვ.

სალოდე – იხ. დურო.

სალონი (ფრანგ. salon<იტალ. salone დიდი გარბაზი) – 1. ცნობილ ხელოვანთა, მწერალთა, არქიტექტორთა, საზოგადოებრივ მოღვაწეთა თავშეყრის ადგილი; 2. სტუმრების მისაღები მდიდრულად გაფორმებული ოთახი; 3. ძვირფასი სავაჭრო საქონლის სადემონსტრაციო დარბაზი; 4. მხატვართა სურათების საგამოფენო აპარტამენტი, ფოიე, ვესტიბული, პანორამული სივრცე, დარბაზი; 5. ავტომანქანების, კოსმოსური ტექნიკის, საყოფაცხოვრებო ტექნიკის, მოტოციკლების, ველოსიპედების, ავეჯის და მისთ. საერთაშორისო გამოფენა.

სალოცავი (სამლოცველო) – 1. მორწმუნეთა ლოცვისათვის განკუთვნილი შენობა ან სადგომი; 2. ღვთაება, ხატი, რომელსაც მორწმუნეები ლოცვით მიმართავენ.

სალტაცია (ლათ. saltātiō ცეკვა<saltare ხტომა, ცეკვა) – გეოლ. ნახტომისებრი პროცესი ნაწილაკების გადაადგილებისა სითხის ან ჰაერის ნაკადში.

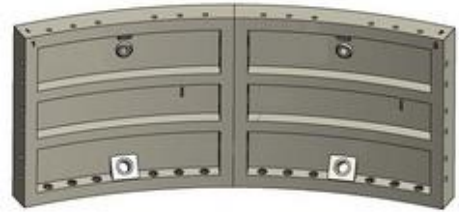
სალტე – იხ. გვერგვი.

სალტესალუნი – დანადგარი სპილენძის (ალუმინის) დენგამტარი სალტეების მოსაღუნად. არსებობს ჰიდრავლიკური ელექტროამძრავითა და ხელის მექანიკური.

სალტესაჭრელი – დანადგარი სპილენძის (ალუმინის) დენგამტარი სალტეების დასაჭრელად.

სალხინობელი (კვიორიუმი) – 1. საკურთხეველში ქვის ტრაპეზზე დადგმული, ოთხ სვეტზე დაყრდნობილი საჩრდილობელი; 2. ჩარდახი, ბალდახინი; ბოძებზე ან ლატნებზე დამაგრებული უძრავი ან გადასატანი საჩრდილობელი.

სამაგრი – 1. შენობის ძირი ან ყორღანის საყრდენი კედელი; 2. ლითონის, ხის ან რკ.ბ.-ის სპეციალური კონსტრუქცია სანგრის, გვირაბის (ნახ. 1. გვირაბის ტიუბინგური სამაგრი), შახტისა და მისთ. გასამაგრებლად. არსებობს სამაგრის მრავალი სახეობა: ბატარეული, ბეტონის, ბიგური, გადასატანი, გადასახური, განივი, განმბჯენი, განუცალკავებელი, განცალკავებული, გვირგვინული, გრძივი, დამყოლი, დამჭერი, ერთმწკრივა, თაღური, კამარის, დაკიდებული, კომპლექტური, ლითონის (ნახ. 2), მარგილური, მადაროს, მესრული, მოქნილი, მოძრავი (ნახ. 3. გადასაადგილებელი მექანიზირებული სამაგრი), მუდმივი, ნახევრად განცალკევებული, ნივნივური, ორმწკრივა, პოლიგონური, საკაბელო, სამინე, საჩარჩოებელი, სახსრიანი, სპეციალური, ტიუბინგური, ქარგილქვეშა, ქვის, შერეული, შუალედური, ჩარჩოთშორისი, ჩასასობი, ჩასაშვები, ძელური, ხის, ჯარგვლური, ჯგუფური და სხვ.

ნახ. 1

ნახ. 2

ნახ. 3

სამაგრი მასალა – საშენი მასალა, გამოყენებული სამთო სამაგრისათვის: ხე, ბეტონი, რკინაბეტონი, ცემენტი, ტოლი, რუბეროიდი, თხევადი მინა და სხვ.

სამამაო (სამღვდელო) – 1. საკრებულო; საპატიო სტუმრების მისაღები და საერთო სამონასტრო საქმეებზე მსჯელობისათვის განკუთვნილი საკრებულო დარბაზი მონასტერში; 2. სადაყუდებლო, სოხასტერი; განდევილის სადგომი.

სამანი (ალიზის აგური, თიხაბეტონი, თიხაფიბრაბეტონი) (თურქ. saman ჩალა, ბურდო) – ჰაერზე გამომშრალი აგური, დამზადებული ქვიშის, თიხისა და ჩალის ნარევისგან (ნახ. 1). გამოიყენება ტყით ღარიბ ადგილებში საშენ მასალად, კერძოდ, აზიაში, სამხრეთ უკრაინასა და მოლდავეთში, ირანში,

ნახ. 1

აფრიკის ჩრდილოეთში, ცენტრალურ ამერიკასა და სხვ. სამანის კედლებს წარმატებით იყენებდნენ ძვ. ეგვიპტეშიც ჩვ. წ.-მდე 5-4 ათასი წლის წინ.

სამანქანო დროის ნორმა – მანქანის (მექანიზმის) მუშაობის დროის დადგენილი რაოდენობა, რომელიც საჭიროა ხარისხიანი სამანქანო პროდუქციის ერთეულის წარმოებისათვის შრომის სწორი ორგანიზაციის პირობებში. მისი საზომი ერთეულია – მანქ./სთ.

სამართი (საწრფევი) – ხელის ინსტრუმენტი გლუვი ხის ან ლითონის ძელის (ძელაკის) სახით (სიგრძე 2 მ-მდე), რომელიც გამოიყენება იატაკზე დასხმული ბეტონის ან შებათქაშებული კედლის გასასწორებლად (ნახ. 1. თარაზოიანი ალუმინის სამართი).

ნახ. 1

სამარკო – საქონლის მარკა, რომელსაც წლების განმავლობაში აქვს აღიარებული მაღალი ხარისხი. მაგ., სამარკო ღვინო, სამარკო კონიაკი და სხვ.

სამარტვილე – ქრისტეს სჯულის მიმდევართა სამლოცველო ადგილი, სადგომი; მათი სასაფლაო.

სამარქაფო – სათადარიგო, სარეზერვო, სამარაგო (მაგ., სამარქაფო ცხენი).

სამარხი (სამძლე) – დასაფლავების ადგილი. ვიწრო გაგებით ს. მიეკუთვნება ყორღანის ტიპის საფლავს, რომელსაც არა აქვს ზედნაყარი.

სამარჯვი (სამართული, სარგულა) – ტექნიკური აღჭურვილობის ნაწილი, რომელიც გამოიყენება ნამზადისა და მჭრელი იარაღის დასამაგრებლად საჭირო მდგომარეობაში, აგრეთვე საამწყობო ოპერაციის საწარმოებლად. სამარჯვის სახეობებია: ამწევი, ასამუშავებელი, გადასაბმელი, გასაწყობი, დამცავი, დამჭიმი, დამხმარე, დამჭერი, მაკავშირებელი, მამჭიდროებელი, მისაბმელი, მომჭერი (ნახ. 1), მოსახსნელი, მცველი, ნიადაგჩამჭიდი, ნორმალიზებული, რეგულირებადი, საბუქსირო, სადაზგე, საზეთი, საკონტროლო, სამიზნეხელი, საყენებელი, საწყობო (ნახ. 2. მოწყობილობა საფასადე აგურის წყობისათვის), საჩარხო, საჩერებელი, სპეციალური (ნახ. 3. მოწყობილობა ხის სტანდარტული ნიმუშების გამოსაცდელად კუმშვაზე ბოჭკოების გასწვრივ), უნივერსალური, უნივერსალურ-გასაწყობი, შესაბმელი, ხანძარსაქრობი და სხვ.

ნახ. 1

ნახ. 2

ნახ. 3

სამაცივრო დანადგარი – მანქანებისა და მოწყობილობების კომპლექსი, გამოყენებული ხელოვნური გაცივებისთვის.

სამაჯური – შემამჭიდროებელი დეტალი, გამოყენებული ჰიდრავლიკურ სისტემაში, რომელიც მუშაობს უკუქცევით-წინსვლითი მოძრაობის პირობებში (ნახ. 1. რეზინის ჰიდრავლიკური სამაჯური). ის ეწინააღმდეგება შიდა დახურული მოცულობიდან საითხის გარეთ გაჟონვას.

ნახ. 1

სამგანზომილებიანი [ინგლ. three-dimensional (3D)] – რაიმე მატერიალური ან ვირტუალური ობიექტის ვიზუალური გამოსახულება, რომელსაც აქვს, ან ჩანს რომ აქვს, სამი განზომილება – სიგანე, სიმაღლე და სიღრმე (X, Y და Z სიდიდეები დეკარტის კოორდინატთა სისტემაში). მაგ., ჩვენი ფიზიკური გარემო სამგანზომილებიანია.

სამგზავრო – მგზავრობისათვის განკუთვნილი, მგზავრობასთან დაკავშირებული.

სამდინარო სადგური – შენობა-ნაგებობებთან და მოწყობილობების კომპლექსი მგზავრების მომსახურებისათვის, რომლებიც სარგებლობენ სამდინარო ტრანსპორტით.

სამება (წმიდა სამების საკათედრო ტაძარი) (ინგლ. Holy Trinity Cathedral) – თანამედროვე ქართული ხუროთმოძღვრების ბრწყინვალე ძეგლი, მართლმადიდებლური ქრისტიანული ტაძარი საქართველოში (ნახ. 1. საერთო ხედი). მდებარეობს ქ. თბილისში, ელიას გორაზე, ავლაბარში. აშენდა 1995-2004 წლებში არქიტექტორ არჩილ მინდიაშვილის პროექტით.

ტიპოლოგიურად წმიდა სამების ტაძარი ჯვრულ მოხაზულობაში ჩასმული ტრიკონქია, რვა ბურჯზე დაყრდნობილი გუმბათით. ტაძარში მოხვედრა შესაძლებელია დასავლეთ (ნახ. 2; ნახ. 3. პანორამული ხედი ჩრდილო-აღმოსავლეთის მხრიდან), სამხრეთ და ჩრდილოეთ მხრიდან. მთავარი კარიბჭე დასავლეთ მკლავშია, რომელსაც გარედან ვრცელი გალერეა აკრავს. ტრიკონქის მკლავები გუმბათქვეშა სივრცესთან ერთად ტაძრის ერთიან მთავარ მოცულობას წარმოადგენს, რომელსაც მოხდენილად აგვირგვინებს მასიური გუმბათი. გუმბათის გარე რადიუსი 9,50 მ-ია. გუმბათის ყელს გარსშემოსავლელი ბაქანი შემოუყვება. წმიდა სამების საკათედრო ტაძრის დასავლეთ ფასადზე სამი სამნავიანი შვერილია, რომელთა

პროპორციები მასიურს ქმნის ტაძრის საერთო მოცულობას. სამხრეთი და ჩრდილოეთი ფასადი ასევე საკმაოდ რთული კონსტრუქციითაა გადაწყვეტილი. ტაძრის ფასადის

ნახ. 1

მორთულობის მხრივ, აღმოსავლეთ ნაწილი ყველაზე მდიდრულადაა გადაწყვეტილი. აღმოსავლეთ შუა შვერილზე თითქოსდა მიდგმულია მრავალწახნაგა აფსიდა, რომელზეც მასიური ჩუქურთმადამშვენებული ჯვარია გამოსახული. ოთხივე ფასადი მრავალფეროვანი ჩუქურთმის მწკრივითა და თაღებითაა შემკული. საერთო სიმაღლე ნულოვანი ნიშნულიდან ჯვრის ჩათვლით 86,10 მ-ია (უშუალოდ ჯვრის კონსტრუქციის სიმაღლე 7,5 მ-ია). ლავრის მიწისქვეშა ნაწილში ორი სართული მდებარეობს. ტაძრის ფუნდამენტი 14,07 მ-ის სიღრმეზეა, ქვედა სართულის იატაკი -13,07 მ-ზე (ამას ემატება ერთი მეტრის სისქის ფუნდამენტი). წმ. სამების ტაძრის საერთო სიმაღლე, ამ მონაცემებით, 100,17 მ-ია. წმ. სამების ტაძრის სიგრძე 70,45 მ, სიგანე კი 64,68 მ-ია. სამების ტაძარი შუა საუკუნეების

ქართული საეკლესიო არქიტექტურის ტრადიციების დაცვითაა აგებული, ხოლო არქიტექტურულ-მხატვრული გადაწყვეით იგი უნიკალური ნაგებობაა ქართულ

მართლმადიდებლურ სივრცეში. ტაძარი ორი – მიწისზედა და მიწისქვეშა ნაწილისგან შედგება და აერთიანებს რვა ეკლესიას: მთავარანგელოზთა, იოანე ნათლისმცემლის, წმ. ნინოს, წმ. ანდრია პირველწოდებულის, ხარების, წმ. გიორგის, წმ. ნიკოლოზის და წმ. მოციქულთა, აგრეთვე ქვედა იარუსში განთავსებულ საეკლესიო მუზეუმს. სამების ტაძარი შთამბეჭდავია გარედანაც და შიგნიდანაც თავისი უზარმაზარი, საზეიმო შიდა სივრცით (ნახ. 4. ინტერიერი; ნახ. 5. ინტერიერი. ხედი ტაძრის შუა ნაწილიდან მთავარი საკურთხევისკენ; ნახ. 6. მთავარი კანკელი).

ნახ. 2

ეკლესია უზვადაა მორთული ქვაზე კვეთილობით, მხატვრობით, ხატებით (მათ შორისაა

ნახ. 3

საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია II-ის მიერ დაწერილი წმ. სამების ხატიც). ტაძრის სამირკველის კურთხევის ცერემონიალზე სამირკველს ჩააყოლეს წმინდა ადგილებიდან ჩამოტანილი სიწმინდეები, მაგ., მდინარე იორდანეს ქვა, მიწა იერუსალიმის წმ. ჯვრის ქართველთა მონასტრიდან, გოლოგოთისა და თაბორის მთიდან წამოღებული მიწა, ბაგრატონთა სამეფო ტახტის ნაწილი სვეტიცხოვლიდან, წმინდანთა საფლავებიდან და საქართველოს სხვადასხვა

მონასტრებიდან ჩამოტანილი ქვები და მიწა. ძველი ტრადიციის დაცვით საძირკველში ჩადეს ოქროს მონეტებიც. ტაძრის ირგვლივ უზარმაზარი სივრცე იშლება. ეზოში დგას სამრეკლო (ნახ. 7. სამრეკლო), წმ. ელიას ეკლესია, მამათა მონასტერი და სხვა ნაგებობები. ტაძარი თბილისის მრავალი წერტილიდან ჩანს.

ნახ. 4

ნახ. 5

ნახ. 6

ნახ. 7

სამეთვალყურეო სადგური – ობიექტი, რომელიც ღებულობს შეტყობინებას და თავისი პესონალით რეაგირებს მასზე.

სამეთვალყურეო სამსახური – სამსახური, რომელსაც ევალება შენობასა და მის მიმდებარე ტერიტორიაზე თვალყურის დევნება და რაიმე დარღვევის შემჩნევისას ინფორმაციის გადაცემა ობიექტის დაცვის სამსახურისათვის.

სამელიორაციო და საირიგაციო ნაგებობა – ნაგებობათა კომპლექსი, რომელიც ემსახურება ტერიტორიების გაწყლოვანებას.

სამერცხული (ლუკარნა) – შვეული ფანჯარა, რომელიც სახურავის ქანობის სიბრტყიდან გარეთაა გამოტანილი (ნახ. 1). გამოიყენება სხვენის სათავის ბუნებრივი

ნახ. 1

განათებისა და განიავებისათვის, ზოგჯერ – სახურავზე გასასვლელად.

ნახ. 1

სამერცხული "წარბი" (სამერცხული ქუთუთო; სამეცხული ხარის თვალი) – სახურავზე განლაგებული ორიგინალური ფორმის ფანჯარა, რომელიც გამოიყენება სხვენის გასანათებლად და გასანიაველად (ნახ. 1).

სამერცხული აივნით – სახურავზე განლაგებული დეკორატიულად გაფორმებული ფანჯრის სახეობა, რომელიც გამოიყენება სხვენის გასანათებლად, გასანიაველად და სახურავზე გასასვლელად (ნახ. 1).

ნახ. 1

ნახ. 1

სამერცხული ერკერული – სახურავზე განლაგებული მრავალფრთიანი ფანჯრის სახეობა, რომელიც გამოიყენება სხვენის გასანათებლად, გასანიაველად და სახურავზე გასასვლელად (ნახ. 1).

სამერცხული ვალმური – სახურავზე განლაგებული სამკუთხა ფანჯრის სახეობა, რომელიც გამოიყენება სხვენის გასანათებლად და გასანიაველად (ნახ. 1).

ნახ. 1

ნახ. 1

სამერცხული კედლის – შენობის ფასადის კედლის სიბრტყეში განთავსებული ფანჯარა, რომლის წინა მხარე კედლის გაგრძელებაა და მთავრდება კარნიზის ზემოთ (ნახ. 1).

სამერცხული კომპური – სახურავზე განლაგებული ფანჯრის სახეობა, რომელიც გამოიყენება სხვენის გასანათებლად, გასანიაველად და სახურავზე გასასვლელად [ნახ. 1. ფრანგული სამერცხული (გიტარდა)].

ნახ. 1

ნახ. 1

სამერცხული ნახევარწრიული – სახურავზე განლაგებული ფანჯრის სახეობა, რომელიც გამოიყენება სხვენის გასანათებლად, გასანიაველად და სახურავზე გასასვლელად (ნახ. 1).

სამერხული – 1. არქიტრავი; ძელი, რომელიც აერთიანებს ცალკეულ საყრდენებს, სვეტნარს და მას გადასცემს ზევით მდებარე კონსტრუქციების დატვირთვას; 2. იხ. ბულაური.

სამეურნეო – ის რაც მეურნეობისთვისაა განკუთვნილი, მეურნეობასთანაა დაკავშირებული, მეურნეობის ხასიათისაა.

სამზადი – კუთხ. ოჯახის სამზარეულოს სახელწოდება დასავლეთ საქართველოში (ძირითადად იმერეთსა და გურიაში).

სამზარეულო – საჭმლის მოსამზადებელი ოთახი (კუთხე) საცხოვრებელ ბინაში ან საზოგადოებრივი კვების ობიექტში.

სამზერი მოედანი – ადგილი ამაღლებულ ან მთიან ტერიტორიაზე, საიდანაც კარგად აღიქმება მიდამოს პანორამული ხედი. ასეთ ადგილზე, როგორც წესი, აგებენ სათვალთვრებელ მოედანს (ნახ. 1. სამზერი მოედანი "5 თითი" კრიპენშტაინის მთაზე, ალპები, ავსტრიის რესპუბლიკა).

ნახ. 1

ნახ. 1

სამზეური – შენობის მზის სხივებისგან დაცვის მიზნით გარედან მოწყობილი საჩრდილობელი (ნახ. 1); მარკიზა, საჩეხი.

სამთავისის ტაძარი (სამთავისის უფლის ამალღების სახელობის საკათედრო ტაძარი) (ინგლ. Samtavisi Cathedral) – XI საუკუნის პირველი ნახევრის ქართული ხუროთმოძღვრების უმშვენიერესი ძეგლი (ნახ. 1. პანორამული ხედი; ნახ. 2. საერთო ხედი). მდებარეობს შიდა ქართლის მხარეში, კასპის მუნიციპალიტეტში, ქ. კასპიდან 11 კმ-ის დაშორებით, მდინარე

ნახ. 1

ლეხურის მარცხენა ნაპირზე, სოფელ სამთავისის ცენტრში (ნახ. 3. ადგილმდებარეობის რუკა). კომპლექსში შემავალი ნაგებობებია: მთავარი ტაძარი, გალავანი, სამრეკლო, მცირე ეკლესია და ეპისკოპოსის რეზიდენცია.

გადმოცემის მიხედვით სამთავისის ტაძარი თბილისის სიონის, წილკნის, ერთაწმინდისა და მეტეხის ტაძრებთან ერთად V საუკუნეში აუგია ქართლის მეფე ვახტანგ გორგასალს. სამთავისის ძველი ეკლესიის აშენების თარიღად 472 წელია მიჩნეული. მისგან აღარაფერია შემორჩენილი. დღევანდელი ტაძარი, დასავლეთ ფასადზე

არსებული წარწერის თანახმად, 1030 წელს ააგო ილარიონ ვაჩეს ძე ყანჩაელმა, ანუ იგივე ილარიონ სამთავნელმა, რომელიც სამთავნელი ეპისკოპოსი იყო. მასვე 1050 წელს სამთავისის კათედრალისათვის აუშენებია მარანი და საწნახელი. 2005 წელს ჩატარებული არქეოლოგიური გათხრებით დადგინდა, რომ XI საუკუნის ტაძარი დაშენებულია ძველი ეკლესიის ადგილზე VI საუკუნეში აგებულ ბაზილიკაზე. XII-XIII საუკუნეებში სამთავისი ჯერ ქართლის კათალიკოსს მიქაელს ეკავა, ხოლო შემდეგ მწიგნობართუხუცესის ანტონ ეპისკოპოსის სამფლობელო იყო. XIV საუკუნის დასაწყისიდან ტაძარი ზევდგინიძე-ამილახვრებს ებოძათ (გიორგი ბრწყინვალეს მეფობის დროს). XV საუკუნეში ძეგლი სერიოზულად დაზიანდა (ჩამოინგრა გუმბათი, თაღები, პილონები, ფასადის ნაწილი). XV-XVI საუკუნეების მიჯნაზე იგი აღადგინეს ადგილობრივმა ფეოდალებმა ამილახვრებმა. 1679 წელს განახლდა მოხატულობა (ქტიტორები იყვნენ გივი ამილახვარი და მისი მეუღლე თამარი, მხატვარი მელიტონ სამთავნელი). XIX

ნახ. 2

საუკუნის 40-იან წლებში ჩატარდა ძეგლის რესტავრაცია: გააუქმეს სამხრეთის შესასვლელი, მოხსნეს დაზიანებული კარიბჭეები, შეაკეთეს ფასადები, ინტერიერში შელესეს კედლების ნაწილი და სხვ.

მთავარი ტაძარი ჯვარგუმბათოვანი ნაგებობაა (ნახ. 4. გეგმა) ზომებით: სიგრძე – 25 მ; სიგანე – 18 მ; სიმაღლე გუმბათის წვერამდე – 27 მ; მკლავების სიმაღლე გარედან ფრონტონის წვერამდე – 20 მ. ტაძრის არქიტექტურა გამოირჩევა პროპორციათა ჰარმონიულობითა და ვირტუოზულად შესრულებული მორთულობით. მას ახასიათებს ზოგი თავისებურება, რომელიც საფუძვლად დაედო ქართულ ხუროთმოძღვრების შემდგომ განვითარებას. მოპირკეთებულია სუფთად გათლილი მოყვითალო და მონაცრისფრო-მომწვანო კვადრებით, ფასადები მორთულია ჩუქურთმებითა და დეკორატიული ბარელიეფებით.

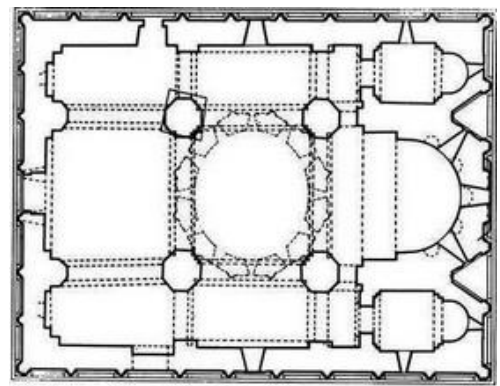

ნახ. 3

განსაკუთრებით მიმზიდველია აღმოსავლეთის ფასადი, რომელიც პირველი სახითაა შემორჩენილი. იგი ხუთი თალითა და ორი, კედლის სიღმეში 25 სმ-ის სიღრმის ნიშითაა დანაწევრებული. შუა მაღალი თალით შემოსაზღვრულ სიბრტყეზე, ერთ შვეულ ღერძზე წარმოდგენილია კომპოზიცია მდიდრულად მოჩუქურთმებული ჯვრის რელიეფური გამოსახულებით (ნახ. 5, ნახ. 6: აღმოსავლეთი ფასადის რელიეფები) ქართული ასომთავრული წარწერებით, ფაქიზი ჩუქურთმის წნულით დამშვენებული წრე, სარკმელი და ორი რომბი. კომპოზიცია ასახავს სიცოცხლის ხეს – ჯვარი წარმოადგენს სიცოცხლის ხეს, რომელიც აღმოცენებულია მყარ ფუძეზე, ფუძე წარმოდგენილია გეომეტრიული ფიგურებით: წრე

ანუ დედამიწა, მართკუთხედი და რომბები – ფესვები. ფასადის საზეიმო განწყობას კიდევ უფრო აძლიერებს მარჯვენა კუთხეში გამოსახული ფასკუნჯის ბარელიეფი (ნახ. 7. აღმოსავლეთი ფასადის ფასკუნჯის ბარელიეფი), ყურმნისა და ბროწეულებისაგან შედგენილი ორნამენტული მოტივები. სავარაუდოდ, ფასკუნჯის ბარელიეფი ფასადის მარცხენა კუთხეშიც უნდა ყოფილიყო.

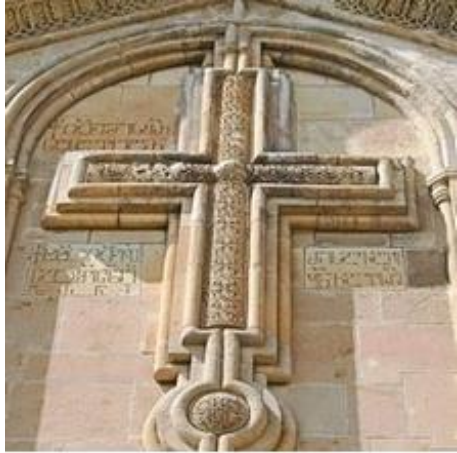
თაღნარებით მორთული სამხრეთი ფასადი (ნახ. 8. სამხრეთი ფასადი) სამ ნაწილად იყოფა. სამი მაღალი თალი ტაძრის სამხრეთი მკლავის მთელ სიმაღლეზეა ატყორცნილი. სამ-სამი თალი კი ფასადის გვერდითი კალთების ლავგარდნის ქვემოთა განაწილებული, თანაც აღმოსავლეთის სამი თალი ერთნაირი განისა და სიმაღლისაა, დასავლეთის კი სხვადასხვა განისა და სიმაღლის (სიმეტრია დარღვეულია). აღმოსავლეთის მკლავის სამხრეთი ფასადის ზედა სიბრტყე დანაწევრებულია ხუთი ნახევარწრიული თალით, დასავლეთის მკლავის სამხრეთი სიბრტყე კი თავისუფალია (სავარაუდოდ დაზიანების შემდეგ აღარ აღუდგენიათ). ფასადზე შემორჩენილია კარიბჭის პილასტრებიანი ლილვების კონა (ნახ. 9. სამხრეთი კარიბჭის ნაშთი).

ნახ. 4

ჩრდილოეთი ფასადი სამხრეთი ფასადის ზუსტ პირს წარმოადგენს, იმ განსხვავებით, რომ ქვედა თაღები ყველა ერთნაირი ზომისაა და სიმეტრიულობა დარღვეული არაა, ზედა ნაწილში კი ყველა (ათივე) თალი ადგილზეა.

დასავლეთი ფასადი, დანარჩენ ფასადებთან შედარებით, მორთულობებით ნაკლებად საყურადღებოა, რაც იმით აიხსნება, რომ ბოლო რესტავრაციის დროს სრულად აქვს დაკარგული პირვანდელი სახე. აქ გამოსარჩევია მხოლოდ პორტალი, ჯვრის ქვედა მკლავი და მის გვერდებზე არსებული მოჩუქურთმებული საპირეებით შემკული ორი სარკმელი.

ნახ. 5

ტაძრის ჩამოშლილი გუმბათი აღდგენილი იქნა XV-XVI საუკუნეების მიჯნაზე. მასში არც ერთი ძველი ფრაგმენტი არ არის ჩატანებული. არსებულ ცამეტწახნაგა გუმბათის ყელში 7 ნამდვილი და 6 ცრუ სარკმელია, მაგრამ მათი მორთულობა იმდენად ერთნაირია, რომ განსვავება მათ შორის არ იგრძნობა. გუმბათის ყელის დიამეტრი და სიმაღლეც 8 მეტრის ტოლია. ამავე სიმაღლეზეა აზიდული გუმბათის კონუსიც.

ტაძრის ინტერიერი მოხატულია 1679 წელს, 1964 წელს კი მოხდა მისი რესტავრაცია. საკურთხეველის კონქში, ბემის ორსაფეხურიან თაღში, მეორე, მესამე, მეოთხე რეგისტრებში წარმოდგენილია ვედრების კომპოზიცია, ქერუბინები, ძუელი დღეთაი, საყდარნი, მთავარანგელოზები. გამოსახულია მოციქულთა ზიარება,

წმინდანები. სარკმლის წირთხლები დათმობილი აქვს მთავარანგელოზთა ფიგურებს. გუმბათის საყრდენ სვეტებზე წინასწარმეტყველება გამოსახული, რომელსაც თან ახლავს ქართული ასომთავრული, ბერძნული და არაბული წარწერები. გუმბათის სამივე რეგისტრი დატვირთულია ქრისტეს, მახარებელთა, ღვთისმშობელი ყრმით, წინასწარმეტყველთა, მთავარანგელოზთა და წმინდანთა გამოსახულებებით.

ნახ. 6

გალავანი, რომელიც გეგმით მრავალგვერდაა და სიმაღლით 3-5 მ-მდე მერყეობს, თარიღდება XVII საუკუნის II ნახევრით. ნაგებია რიყის ქვითა და აგურით. კედელი ორიარუსიანია და ქონგურებით მთავრდება. გალავანში ჩართულია XVIII საუკუნის სამრეკლო, რომლის პირველი სართული ჭიშკარია, მეორე – საყარაულო, მესამე კი სამრეკლო. იქვეა ორსართულიანი საეპისკოპოსო პალატი, რომელიც ტაძრის ჩრდილო-აღმოსავლეთით გალავანშია ჩართული.

კომპლექსში ასევე არის მცირე ზომის დარბაზული ეკლესია (ნახ. 10. მცირე ეკლესია), რომელიც დიდი ტაძრის სამხრეთით გალავანს ეკვრის. იგი ნაგებია რიყისა და თლილი ქვით. XV საუკუნეში ტაძარი მიწისძვრის შედეგად ძლიერ დაზიანდა, ჩამოინგრა გუმბათი, მოიშალა კედლის მხატვრობა, თუმცა XVI საუკუნის დასაწყისში კი კვლავ აღდგენილ იქნა ადგილობრივი ფეოდალების, გაიანე და სიომ ამილახვრების მიერ, რომელთა სახელები დასავლეთის ფასადზეა შემორჩენილი. ხელმეორედ ტაძრის მოხატულობა 1679 წელს მელიტონ სამთავნელის მიერ იქნა შესრულებული. 1847 წელს ძეგლზე ჩატარდა სარესტავრაციო სამუშაოები: ამოაშენეს სამხრეთის შესასვლელი, მოხსნეს დაზიანებული კარიბჭეები, შეაკეთეს ფასადების ქვედა მონაკვეთები, ინტერიერში შელესეს კედლები.

2007 წლის 24 ოქტომბრიდან სამთავისის კომპლექსი შეტანილია UNESCO-ს მსოფლიო კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლთა საცდელ სიაში.

ნახ. 7

ნახ. 8

ნახ. 9

ნახ. 10

სამთავროს მონასტერი (ინგლ. Samtavro Monastery) – XI საუკუნის პირველი ნახევრის ქართული ხუროთმოძღვრების ძეგლი, ყოფილი სამთავროს დედათა მონასტერი (ნახ. 1.

ნახ. 1

პანორამული ხედი; ნახ. 2. საერთო ხედი). მდებარეობს შიდა ქართლის მხარეში, მცხეთის მინიციპალიტეტში, 1. მცხეთის ცენტრში (ნახ. 3. ადგილმდებარეობის რუკა). კომპლექსში შემავალი ნაგებობებია: მაცხოვრის ფერისცვალების სახელობის საეპისკოპოსო ტაძარი (მთავარი ტაძარი), წმ. ნინოს ეკლესია, სამრეკლო და გალავანი კოშკით.

ისტორიული წყაროების მიხედვით მცხეთაში ყოფილა ქართლის ერისმთავრის სამყოფელი, საიდანაც წარმომდგარა სახელი – სამთავრო. ამ მონასტერში უცხოვრია საქართველოში ქრისტიანობის პირველ მქადაგებელს წმ. ნინოს.

ამ ადგილზე საქართველოს პირველ ქრისტიან მეფეს მირიანს აუგია ეკლესია. აქვეა

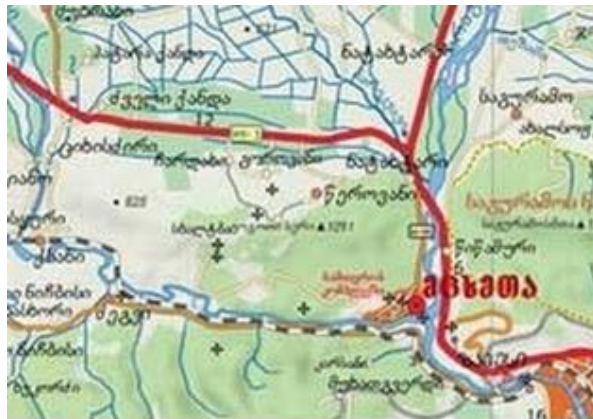
დაკრძალული მეფე მირიანი და დედოფალი ნანა, აგრეთვე ერთ-ერთი 13 ასურელ მამათაგანი – აბიზოს ნეკრესელი.

მთავარი ტაძარი წარმოადგენს ჯვარგუმბათოვან გეგმით მართკუთხა (27x23 მ) ნაგებობას (ნახ. 4. გეგმა). ნაგებია მოყვითალი-მოყავისფრო კარგად გათლილი კვადრებით. შესასვლელი სამხრეთ კარიბჭიდანაა. გუმბათი ეყრდნობა თავისუფლად მდგარ ორ სვეტსა და საკურთხევლის შვერილებს. აღმოსავლეთის ნახევარწრიულ აფსიდს განიერი ბემა ეკვრის. საკურთხევლის აფსიდის ორივე მხარეს ორ სართულად განლაგებულია გვერდითი სათავსები – სადიაკვნე და სამკვეთლო. ტაძარს სამხრეთიდან მიშენებული აქვს კამარებით გადახურული დიდი ეგვტერი – კარიბჭე. მეორე მინაშენი ჩრდილოეთის მხარესაა. ცამეტწახნაგა გუმბათის ყელში (1283 წელს დაინგრა მიწისძვრის შედეგად და აღადგინეს XIII-XIV საუკუნეებში) გაჭრილი ცამეტი სარკმლიდან შემოსული შუქით განათებულია ტაძრის ცენტრალური სივრცე, გვერდის ნაწილები კი დაჩრდილულია. საკურთხეველსა და გუმბათზე შემონახულია XVII საუკუნის მოხატულობის ფრაგმენტები.

ნახ. 2

განსაკუთრებით აღსანიშნავია ტაძრის დეკორატიული მორთულობა. სადა და ლაკონურ აღმოსავლეთის ფასადზე გამოყენებულია უწყვეტი ხუთთაღიანი კომპოზიცია (ნახ. 2), რომლის შუა, ამალღებულ თაღში მოთავსებულია ორნამენტულსაპირიანი ცენტრალური სარკმელი. მის გვერდებზე კი აქურული ფესტონებით მორთული მაღალი და ღრმა ნიშებია. მთისკენ მიმართული დასავლეთის სადათაღებიანი ფასადი თითქმის მოურთველია. მასში

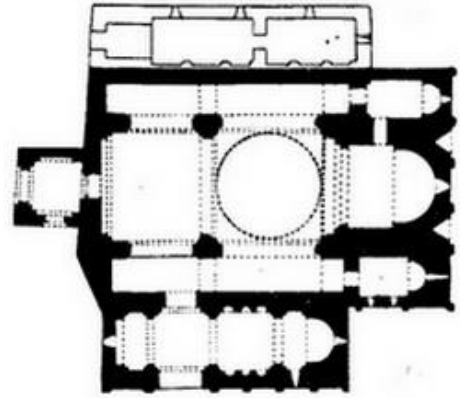
ნახ. 3

ადრე კარიბჭე ყოფილა, რომელიც ამჟამად გაუქმებულია. დასავლეთის ფასადზე მიდგმული დახრილსახურავიანი შენობა ორგანულადაა ჩართული ტაძრის საერთო კომპოზიციაში. უფრო ინტენსიურად და ბრწყინვალედაა დამუშავებული სამხრეთისა (ნახ. 5. სამხრეთი ფასადის ფრაგმენტი) და ჩრდილოეთის ფასადები, რომლებიც გაფორმებულია შესანიშნავი ჩუქურთმებითა და მორთულობებით.

სამთავროს სამონასტრო კომპლექსიდან ყველაზე ძველია გუმბათოვანი ტიპის, IV საუკუნის, რიყის ქვითა და აგურით ნაგები წმ.

ნინოს სახელობის მცირე ეკლესია (ნახ. 6. წმ. ნინოს ეკლესია). იგი დგას ეზოში, დიდი ტაძრის აღმოსავლეთით. ისტორიული წყაროებით, მცხეთაში მოსული ნინო პირველი სამი წლის განმავლობაში სწორედ ამ ეკლესიაში იდგა. ეკლესია არაერთხელ შეუკეთებიათ. ეკლესიის შესასვლელში მოთავსებული წარწერა გვამცნობს, რომ 1879 წელს ტაძარი შეაკეთებინა სამთავროს მონასტრის წინამძღვარმა დედა ნინომ (ამილახვარი). 1981 წელს მას სარესტავრაციო სამუშაოები ჩაუტარდა, რის შედეგადაც გაიწმინდა ერთ მეტრამდე სიღრმის მიწაში ჩამჯდარი ეკლესია, აღდგა მისი დაზიანებული ცოკოლი, კედლები, გუმბათი, ლავგარდანი და გადაიხურა კრამიტით. მისი ინტერიერი მოხატულია.

სამსართულიანი სამრეკლო აგებულია XV-XVI საუკუნეებში (ნახ. 7. სამრეკლო; ნახ. 8. სამრეკლოს მორთულობის ფრაგმენტი). გეგმაში მისი ზომებია 5,8x4,7 მ. საშენ მასალად გამოყენებულია მოყვითალო-მონაცრიფრო ქვიშაქვის კვადრები. მესამე სართულის ფანჩატური აგურისაა. სამრეკლოს ჩრდილოეთი კედელი მონასტრის გალავანშია ჩაშენებული. გუმბათს, მთავარი ტაძრის გუმბათის ანალოგიურად, მრავალწახნაგა პირამიდული სახურავი აქვს.

ნახ. 4

მონასტრისათვის გალავანი XVIII საუკუნეში შემოურტყამთ, რომლისაგან მხოლოდ დაზიანებული ცილინდრული კოშკი შემორჩა. არსებული გალავანი XIX საუკუნისაა.

სამთავროს მონასტერი სვეტიცხოველთან და მცხეთის ჯვრის მონასტერთან ერთად შეტანილია UNESCO-ს მსოფლიო კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში.

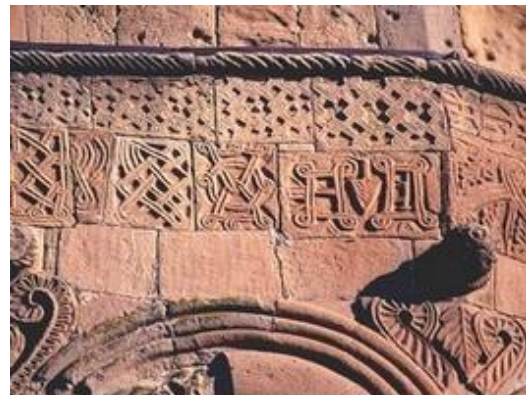
ნახ. 5

ნახ. 6

ნახ. 7

ნახ. 8

სამთო ქანი დანალექი – მაგმურ ქანზე ტემპერატურის ცვალებადობის, მზის რადიაციის, წყლის, ატმოსფერული აირების ზემოქმედებით წარმოქმნილი ქანი (ნახ. 1), რომელიც შეიძლება იყოს მონატეხი (ხრეში, ღორღი, ქვიშა, თიხა), ქიმიური (კირქვა, დოლომიტი, თაბაშირი) და ორგანოგენური (კირქვა-ნიჟარა, დიატომიტი, ცარცი).

ნახ. 1

ნახ. 1

სამთო ქანი მაგმური – დედამიწის სიღრმიდან გამდნარი მაგმის პირველადი ამოფრქვევის შედეგად გაცივებული სამთო ქანი (ნახ. 1). მისი სტრუქტურა და თვისებები დამოკიდებულია მაგმის გაცივების პირობებზე, ამიტომ განასხვავებენ მაგმური ქანების ორ ძირითად ტიპს: სიღრმულს (ინტრუზიული), როდესაც მაგმა დედამიწის ქერქის სიღრმეში ცივდება (გრანიტი, სიენიტი, დიორიტი, გაბრო და სხვ.) და ვულკანურს (ეფუზიური), როდესაც ლავის სახით ამონთხეული მაგმა დედამიწის ზედაპირზე ცივდება (პორფირი, დიაბაზი, ბაზალტი და

სხვ.).

სამთო ქანი მეტამორფული – მაგმური და დანალექი ქანებისგან წარმოქმნილი სახენაცვალი ქანი (ნახ. 1), რომელიც მიიღება მაღალი ტემპერატურისა და წნევის ზემოქმედებით დედამიწის ქერქის აწევა-დაწევის პროცესში (თიხოვანი ფიქალი, მარმარილო, კვარციტი).

ნახ. 1

სამთო წნევა – სამთო ქანების მასივში წარმოქმნილი წნევა სამთო გამონამუშევრის, ჭაბურღილის, მთელანის კედლის სიახლოვეს ქანი-სამაგრის კონტაქტის ზედაპირზე, რასაც იწვევს გრავიტაციული და ტექტონიკური ძალები, აგრეთვე ტემპერატურის ცვალებადობა დედამიწის ქერქის ზედა ფენებში.

სამიკიტნო – ძვ. სასადილო-დუქანი, სადაც უმთავრესად მაგარი სასმელებით ვაჭრობდნენ; სახამრო, სარაჯხანა.

სამინისტრო – სახელმწიფო მმართველობის ორგანო მოქმედების სხვადასხვა სფეროში. სამინისტროს ხელმძღვანელობს მინისტრი. ზოგიერთ ქვეყანაში (აშშ, შვეიცარიის კონფედერაცია, ფილიპინების რესპუბლიკა) სამინისტროს ჰქვია დეპარტამენტი, ჩინეთის

სახალხო რესპუბლიკის ჰონგ-კონგის სპეციალურ ადმინისტრაციულ რეგიონში – ბიურო. ამჟამად საქართველოს მთავრობის შემადგენლობაში 10 სამინისტროა.

სამკაპა – ფიტინგის სამნახვრეტანი ნაისახეობა, რომელიც გამოიყენება მილგაყვანილობის ძირითად ხაზთან შტოების მისაერთებლად. ძირითადად მზადდება უჟანგავი ფოლადისაგან, აგრეთვე პოლიმერული მასალებისგან.

სამკაპა დაშტამპული – მილის ნაჭრებისგან (ან ფურცლოვანი ნაგლინისგან) დამზადებული სამკაპა ცხელი შტამპვის მეთოდით შედუღების გარეშე (ნახ. 1).

ნახ. 1

ნახ. 1

სამკაპა უნაკერო – სამკაპა, დამზადებული უნაკერო მილისგან ცხელი შტამპვის ან ჰიდროშტამპვის მეთოდით (ნახ. 1).

სამკაპა შენადული – სამკაპა, დამზადებული უნაკერო ან ელექტროშენადული მილისაგან შტუცერის ჩაჭრის მეთოდით (ნახ. 1).

ნახ. 1

ნახ. 1

სამკარედი (ბერძ. triptychos სამმაგი) – ტრიპტიქი (ნახ. 1); სამფრთიანი დასაკეცი შირმა, ხატი და მისთ.

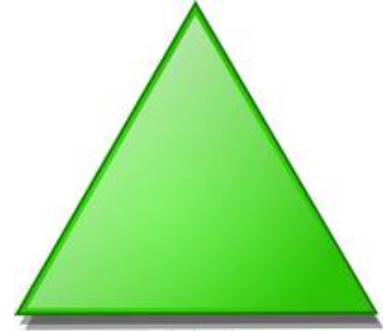
სამკვეთლო – მართლმადიდებლური ტაძარის აღმოსავლეთ ნაწილში განთავსებული საკურთხეველის ჩრდილოეთ მხარეს განლაგებული სადგომი, სადაც ღვთისმსახურების ერთ-ერთი წესის – სეფისკვერიდან ნაწილის ამოღების აღსრულება ხდება.

სამკითხველო – ბიბლიოთეკაში გამოყოფილი ოთახი, დარბაზი ან კუთხე, წიგნებისა და ჟურნალ-გაზეთების საკითხავად.

სამკუთხედი – ევკლიდეს სივრცეში, გეომეტრიული ბრტყელი ფიგურა, შედგენილი სამი გვერდითა და სამი კუთხით, რომლებიც ერთ წრფეზე არ მდებარეობენ (ნახ. 1). ს. არის ერთ-ერთი გეომეტრიული ფიგურა, რომელიც ყველგან გამოიყენება მეცნიერებასა და ტექნიკაში.

ნახ. 1

ნახ. 1

სამლოცველო – 1. იგივეა, რაც სალოცავი (ნახ. 1); 2. ეგვიპტური, საჟამნო; ეკლესიას მიშენებული სადგომი ან მის შორიახლოს აგებული შენობა სალოცავად; 3. მცირე ზომის ტაძარი.

სამონტაჟო – კონსტრუქცია, დეტალი, ელემენტი, რაც მონტაჟისთვისაა განკუთვნილი.

სამონტაჟო სამუშაოები – ხის, ლითონის, რკ.ბ.-ის პლასტმასის სამშენებლო კონსტრუქციებისა და ტექნოლოგიური მოწყობილობების პროექტის შესაბამისად აწყობის სამუშაოები.

სამონტაჟო სამუშაოები სიმაღლეზე – სამუშაოების კომპლექსი (მშენებლობა, მონტაჟი, დემონტაჟი, რემონტი, რეკონსტრუქცია, გაძლიერება და სხვ.), რომელიც სრულდება სამშენებლო მოედნიდან ზევით გარკვეულ სიმაღლეზე ამწეების მეშვეობით.

სამონტაჟო ღიობი – ღიობი შენობის (ნაგებობის) კედელში, სართულშუა გადახურვაში ან სახურავში დიდგაბარიტიანი კონსტრუქციების ან ელემენტების ადგილზე მისატანად და დასამონტაჟებლად.

სამორიგეო განათება – ობიექტის განათება უქმე დღეებში ან არასამუშაო დროს.

სამორიგეო სადგური – შენობის ნაწილში განლაგებული სამსახური განგაშისა და საზედამხედველო სიგნალების მისაღებად და რეაგირებისათვის შესაბამის დანაყოფებში გადასაგზავნად.

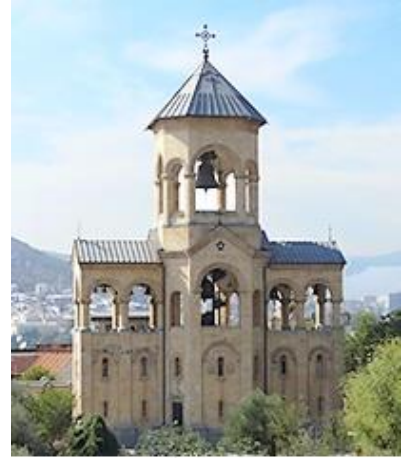
სამორინე – დაწესებულება, სადაც სათამაშო აპარატების და მაგიდების მეშვეობით ხდება ფულადი მოგების გათამაშება.

სამოსახლო ტერიტორია – მიწის ნაკვეთი გამოყოფილი მუნიციპალური სამსახურების მიერ კერძო პირებისათვის საცხოვრებელი სახლების ასაშენებლად; 2. ტერიტორია, განკუთვნილი საქალაქო მშენებლობისათვის; 3. მიწის ნაკვეთები, დაკავებული ქალაქებისა და ქალაქის ტიპის დასახლებული პუნქტებით.

სამოქალაქო თავდაცვა – ღონისძიებათა სისტემა, რომელიც იქმნება ქვეყნის ტერიტორიაზე საომარი მოქმედებების დროს ან ამ მოქმედებების შედეგად წარმოქმნილი საფრთხეებისგან მოსახლეობის, მატერიალური და კულტურული ფასეულობების დაცვის მიზნით.

სამრავალკაცო – რამდენიმე აკლდამისგან შემდგარი სამარხი, რომელიც გარსშემორთყმულია დამცავი კედლით, გალავნით, ქვაყრილით ან ქვის ღობით.

სამრეკლო – ზარების ჩამოსაკიდებელი ცალკე მდგომი ნაგებობა ან ტაძრის ნაწილი (ნახ. 1. სამების საკათედრო ტაძრის სამრეკლო, ქ. თბილისი, საქართველო). საქართველოში პირველი სამრეკლო განვითარებული შუა საუკუნეებიდან ჩნდება (გუდარეხი, 1278 წ.) და შემდეგი პერიოდის ეკლესია-მონასტრების აუცილებელ ნაგებობას წარმოადგენდა.

ნახ. 1

სამრეწველო – ის რაც მრეწველობისთვისაა განკუთვნილი, დამახასიათებელი, მრეწველობასთანაა დაკავშირებული.

სამრეწველო ალბინიზმი – სამშენებლო ობიექტებზე სამუშაოების შესრულების ტექნოლოგია, როდესაც სამუშაო ადგილზე წვდომისათვის მემონტაჟე იყენებს საწევარას ან ბაგირს.

სამრეწველო ნაგებობა – გარკვეული ფუნქციის მატარებელი ნაგებობა, რომელიც ზიდავს მუდმივ, დროებით, ტექნოლოგიურ და საკომუნიკაციო დატვირთვებს. არსებობს მისი სახეები: კომუნიკაციური (გვირაბი, არხი, მილსადენი, ელექტროგადამცემი ხაზი, საყრდენი, საკვამლე მილი, საყრდენი კედელი და სხვ.), სატრანსპორტო (ესტაკადა, გზაგამტარი, ხიდი, გალერეა და სხვ.), აირის, სითხის, ფხვიერი მასალის შესანახი (რეზერვუარი, სილოსი, ბუნკერი, გაზჰოლდერი, ნავთობსაცავი, აუზი და სხვ.), ვენტილაციისა და კანალიზაციის სისტემები (შხეფსაცივარი, საშხეფი აუზი, სალექარი, წყალსადები, წყალსაწნეო კოშკი, კანალიზაციის ქსელი, საწმენდი მოწყობილობა და სხვ.) და ტექნოლოგიურ დანადგარების საყრდენები (საძირკველი, კვარცხლბეკი, თარო, ჩასაშვები ჭა და სხვ.).

სამრეწველო ნარჩენები – მრეწველობის მყარი ნარჩენები, მიღებული ბუნებრივი წარმოშობის მასალების ქიმიური და თერმული გადამუშავების შედეგად.

სამრეწველო საწარმო – დამოუკიდებელი დაწესებულება (ფაბრიკა, ქარხანა, შახტი, კარიერი, საბადო, კომბინატი, ელევატორი და სხვ.), რომელიც აწარმოებს სამრეწველო პროდუქციას.

სამრეწველო ტრანსპორტი – სამრეწველო საწარმოს ტრანსპორტი, რომელიც ახდენს საწარმოს კუთვნილი შრომის საგნებისა და პროდუქტების გადაზიდვას.

სამრეწველო უსაფრთხოება – მაღალი საშიშროების საწარმოო ობიექტებზე მომსახურე პერსონალის ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების დაცულობა.

სამრეწველო შენობა – სამრეწველო წარმოებისთვის განკუთვნილი შენობა, რომელიც უზრუნველყოფს ტექნოლოგიური პროცესების შესრულებისა და შრომისათვის საჭირო პირობების შექმნას. განასხვავებენ წარმოების დარგისა (მშენებლობა; მეტალურგია; სამთო, მსუბუქი, მძიმე, კვებისა და ა.შ. მრეწველობა და სხვ.) (ნახ. 1. სუპერმარკეტი სმარტი ქ. გორთან,

საქართველო) და სახეობის, ხოლო ცალკეული საწარმოებისთვის დანიშნულების მიხედვით (ძირითადი, დამხმარე, ენერგეტიკული, სატრანსპორტო, სასაწყობო, ადმინისტრაციული, საყოფაცხოვრებო და სხვ.).

ნახ. 1

სამსახურის ნორმატიული დრო – ნაგებობის ექსპლუატაციისათვის საჭირო რეკომენდებული დრო სარემონტო სამუშაოებამდე. განისაზღვრება ლაბორატორიული ხანმოკლე გამოცდების შედეგების დამუშავებით შედგენილი ტექნიკური დოკუმენტაციით ან ანალოგიური კონსტრუქციის ექსპლუატაციის სტატისტიკური მონაცემებით.

სამსახურის ოპტიმალური დრო – სამსახურის ვადა, რომლის დროსაც კუთრი დანახარჯები შენობის ექსპლუატაციაზე მინიმალური სიდიდისაა.

სამსახურის საშუალო დრო – ერთი ტიპის კონსტრუქციის ექსპლუატაციის ვადა, გამოთვლილი ამ კონსტრუქციის მტყუნებების სტატისტიკური დამუშავების საფუძველზე ექსპლუატაციის გარკვეულ პერიოდში.

სამსახურის ფაქტური დრო – კონკრეტული კონსტრუქციის ექსპლუატაციის ვადა მზიდუნარიანობის დაკარგვამდე.

სამსჯვალი – 1. ლითონის ცილინდრული ღერო, რომლითაც საკედლე ქვის ბლოკებს ერთმანეთთან აკავშირებენ; 2. სატაკელაჟო ინსტრუმენტი ხის ან ლითონის წაწვეტებული ღეროს სახით, რომელიც ბაგირის წნულის მავთულების ერთმანეთისგან განსაცაკავებლად გამოიყენება; 3. ძველად ლურსმნის დასახელება.

სამსხვერპლო აკლდამა – აკლდამა ბრტყელი სახურავით.

სამსხვერვე-სახარისხებელი – ქარხანა, კვანძი, დანადგარი, სადაც ხდება საშენი მასალის (ქვა, სამთო ქანი, ხრეში და სხვ.) დამსხვრევა და დახარისხება სხვადასხვა ფრაქციებად. არსებობს სტაციონალური და გადასაადგილებელი.

სამსხვრეველა – ქვის მასალების დასაქუცმაცებელი მანქანა (ნახ. 1. მობილური სამსხვრეველა). დანიშნულების, კონსტრუქციისა და მოქმედების პრინციპის მიხედვით არსებობს: ყბებიანი, კონუსური, ლილვაკებიანი, დარტყმითი მოქმედებისა და რბიები და დეზინტეგრატორები.

ნახ. 1

სამსხვრევი ჩაქუჩებიანი – დარტყმითი მოქმედების ქვასამსხვრევი (ნახ. 1), რომელშიც მექანიკური დარტყმის ზემოქმედებით მასალა იმსხვრევა – მოძრავი სხეულების (ჩაქუჩების) კინეტიკური ენერგია მთლიანად ან ნაწილობრივ გადადის დეფორმაციისა და რღვევის ენერგიაში. ს. ჩ., ისევე. როგორც როტორული, ხასიათდება მაღალი ხვედრითი მწარმოებლობით, კონსტრუქციის სიმარტივითა და პროდუქტის მაღალი ხარისხით.

ნახ. 1

სამტეხლო – საბადო, სადაც წარმოებს ქვის მოჭრა, ამოღება და დამუშავება.

სამტრედე (სამერცხლე) – 1. შენობის სახურავზე, ბოძზე ან მიწაზე განთავსებული მინიატურული ხის ნაგებობა (ნახ. 1. სამტრედე ბადენ-ბადენის პარკში, გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა) ან ქვის, ალიზის, აგურის კოშკი მტრედების (ან სხვა გარეული ფრინველების) საბუდებლად. ცნობილია ირანის ისლამური რესპუბლიკისა და ეგვიპტის (ნახ. 2. წითელი ზღვის სანაპიროზე აგებული სამტრედეები, ქ. ხურგადა, ეგვიპტის არაბული რესპუბლიკა) ტერიტორიაზე აგებული სამტრედეები კოშკების სახით. ირანელები და ეგვიპტელები მტრედებს იშინაურებდნენ არა იმიტომ, რომ მათი ხორცით ეკვებათ, არამედ იმიტომ, რომ ისლამურ რელიგიაში განსაკუთრებულ პატივს მიაგებდნენ მშვიდობის სიმბოლოდ აღიარებულ ამ უნიკალურ ფრინველს. გარდა ამისა, მტრედის ექსკრემენტებით ადგილობრივი მოსახლეობა ანოყოფიერებდა მიწას. აღსანიშნავია ის, რომ ქ. ისპაჰანში (ირანის ისლამური რესპუბლიკა) მტრედებისათვის აგებული იქნა დაახლოებით 3000 კოშკი, რომელთაგან დღემდე სამასია შემორჩენილი. თითოეულ ასეთ კოშკში 14 ათასამდე მტრედის ბუდე იყო მოწყობილი.

ნახ. 1

ნახ. 2

სამურავი – აკლდამა მიცვალებულის ნეშტის შესანახად.

სამუშაო – 1. მიზანმიმართული მოქმედება, მეცადინეობა, შრომა, საწარმოო საქმიანობა რაიმეს შესაქმნელად; ნებისმიერი სახის შრომა – სამშენებლო, სარემონტო, სამონტაჟო, სამეცნიერო-კვლევითი, საცდელ-საკონსტრუქტორო, ტექნოლოგიური, საპროექტო-მიებითი და სხვ., რომლის დანიშნულებაცაა მიღებული შედეგების რეალიზაცია; 2. ერთი ტიპის ენერგიის გარდაქმნის პროცესი მეორე ტიპის ენერგიად. არსებობს სამუშაოს უამრავი სახეობა: ავტოგენური, აკორდული, ასაფეთქებელი, ასფალტბეტონის, ალდგენითი, ბეტონის, ბურღვა-აფეთქებითი, გადასახსნელი, გასამართი, გეოლოგიური, გვირაბგასაყვანი, დამცავი,

დასაშრობი, დატვირთვა-განტვირთვის, ზეგანაკვეთური, ზედაპირული, თუნუქის, კამერული, კესონის, ლაბორატორიული, მავნე, მაფრთხილებელი, მინის, მიწასახაპი, მიწის, მიწისზედა, მიწისქვეშა, მოზაიკის, მომიჯნავე, მოპოვების, მოსამზადებელი, მოსაპირკეთებელი, ნაპირსამაგრებელი, ნიჩბით, პლასტმასის, საავარიო, სამწვევო, სამწყობო, საარმატურო, საბათქაშე, საბურღი, საგვირაბო, საგზაო, სადაზვერვო, სადემონტაჟო, სადრენაჟო, სადურგლო, საველე, საზეინკლო, საზეინკლო-სამშენებლო, სათლელი, საიზოლაციო, საკანალიზაციო, სამანევრო, სამართავი, სამაღლივო, სამელიორაციო, სამთო, სამთო-მოსამზადებელი, სამონტაჟო, სამღებრო, სამშენებლო, სამშენებლო-აღდგენითი, სამჭედლო, სანარდო, სანადმო, სარინი, სართის, სარჩილი, საღუმელე, საყალიბო, სამშენებლო, სამშენებლო, საჩარხო, საჩორტნი, საცდელი, საძებნო, სამერწი, საწმენდი, საწნევი, სახურო, სეზონური, სველი, სველი, სიდრმული, ტოპოგრაფიული, ტყის, ფოლადის, ქანის, ქვის, ღია, შიგასაკარიერო, ციკლური, ძირითადი, წვრილმანი, წყალქვეშა, ხიმინჯის, ხის, ჰიდრომეტრული, ჰიდროტექნიკური და სხვ.

სამუშაო ადგილი – 1. საწარმოთა წარმოებრივი სტრუქტურის პირველადი რგოლი, სადაც უშუალოდ ხორციელდება წარმოების პროცესი; 2. მომუშავეთა მუდმივი ან პერიოდული ყოფნის ადგილი, რომელიც საჭიროა საწარმოო პროცესების ჩატარებისა და მათზე დაკვირვებისთვის; 3. სივრცის ნაწილი გამოყენებული თანამშრომლების (ან თანამშრომელთა ჯგუფის) მიერ საწარმოო სამუშაო დავალების შესასრულებლად; ს. ა. შეიცავს: საწარმოო საშუალებებს (ჩარხები, მექანიზმები, აგრეგატები, დამცავი საშუალებები, ენერგეტიკული დანადგარები, კომუნიკაციის საშუალებები და სხვ.), ტექნოლოგიურ და ორგანიზაციულ საშუალებებს, მოწყობილობებს, ინსტრუმენტებს (სამონტაჟო მაგიდები, დაზგები, თაროები და სხვ.). განასხვავებენ სამუშაო ადგილებს ძირითად, დამხმარე და მოსამსახურე მუშების, ინჟინერ-ტექნიკური და ადმინისტრაციულ-მმართველობითი პერსონაჟისთვის. ს. ა. ორგანიზებისას გაითვალისწინება საწარმოს ტექნიკური მონაცემები, შრომის ორგანიზაციის მეცნიერული მიღწევები, ფიზიოლოგიის, ფსიქოლოგიისა და ჰიგიენის რეკომენდაციები; შრომის დაცვის, ერგონომიკის, საინჟინრო ფსიქოლოგიისა და ტექნიკური ესთეტიკის მოთხოვნები და სხვ. სამუშაო ადგილს დასაშვებია ჰქონდეს გასანიავებელი მოწყობილობა, ხანძრისგან დამცავი მექანიზმები, ელექტრომექანიზმები და გადამამუშავებელ-სამეცნიერო დანიშნულების მქონე სხვა მოწყობილობები.

სამუშაო ადგილი ოპერატორის – ობიექტი, რომელიც აღჭურვილია ინფორმაციის ასახვის საჭირო საშუალებებით და დამხმარე მოწყობილობებით. სამუშაო ადგილი შეიძლება იყოს ინდივიდუალური და კოლექტიური. მისი ორგანიზება დამოკიდებულია ოპერატორის მიერ გადასაწყვეტი ამოცანების ხასიათზე და საგნობრივ-სივრცობრივი გარემოს თავისებურებაზე, რომლებიც განსაზღვრავენ ოპერატორის სხეულის სამუშაო მდგომარეობას, დასვენებისთვის პაუზების შესაძლებლობას, მართვისა და ასახვის საშუალებების განლაგებას, ინდივიდუალური დაცვის საშუალებების აუცილებლობას, მოწყობილობების რემონტისა და აღჭურვისთვის საჭირო სივრცესა და სხვ.

სამუშაო ადგილის ორგანიზაცია – სამუშაო ადგილის ორგანიზაციაში იგულისხმება ღონისძიებათა კომპლექსი, რომელიც უზრუნველყოფს სამუშაო ადგილზე მაღალმწარმოებლურ შრომასა და მაღალი ხარისხის პროდუქციის გამოშვების აუცილებელი პირობების შექმნას, მოწყობილობის საუკეთესოდ გამოყენებას, შრომის შინაარსიანობისა და მიზნიანობის ამაღლებას, მომუშავეთა ჯანმრთელობის შენარჩუნებას და სხვ.

სამუშაო დრო – დრო, რომლის განმავლობაში მომუშავე პირი, კანონმდებლობის შესაბამისად, ასრულებს მასზე დაკისრებულ შრომით მოვალეობებს. შრომით საქმიანობაში მონაწილეობის ხანგრძლივობა იზომება საათებში. საქართველოს კანონმდებლობით ერთ კვირაში სამუშაო დროის ხანგრძლივობა არ აღემატება 41 საათს.

სამუშაო დროის გამოყენების მაჩვენებელი – გამომუშავებული სამუშაო დღეები და საათები, სამუშაო დღის ხანგრძლივობა, კალენდარული დღეებისა და დროის ბალანსი.

სამუშაო დროის დანაკარგები – დროის სიდიდე, რომლითაც მცირდება სამუშაო დღის ნორმირებული ხანგრძლივობა. მისი გამომწვევი მიზეზი შეიძლება იყოს სამუშაო დროის ბალანსში გათვალისწინებული გეგმური დანაკარგები, სამუშაო პროცესის მოულოდნელი შეფერხება ან მუშაკის უდისციპლინობა.

სამუშაო დროის მოქნილი რეჟიმი – სამუშაო დროის ორგანიზების ფორმა, რომლის დროსაც მუშაკისთვის განსაზღვრულ პირობებში, ნებადართულია სამუშაო დღის ხანგრძლივობის თვითრეგულირება ისე, რომ საერთო ხანგრძლივობა შენარჩუნებული იყოს.

სამუშაო დროის ფონდი – წლის, კვარტლის, თვის განმავლობაში მუშაკის, საწარმოს, ფირმის, დარგის, სახალხო მეურნეობის მუშაობის ერთობლივი დაგეგმილი ან ფაქტობრივი დრო.

სამუშაო დროის შიგაცვლური დანაკარგები (მოცდენები) – საწარმოო პროცესის რეჟიმის, შრომითი დისციპლინის დარღვევითა და არარეგულარული შესვენებებით გაცდენილი დრო, რასაც იწვევს: შრომისა და წარმოების ცუდი ორგანიზაცია, შეფერხებები მასალების მიწოდებაში, შრომის უხარისხო ორგანიზაცია, დაგვიანება სამსახურში და სამუშაოს უდროო მიტოვება, საჭირო იარაღების უქონლობა და სხვ.

სამუშაო დღე – ქვეყნის კანონმდებლობით დადგენილი სამუშაო დროის ხანგრძლივობა დღეღამეში. იგი შეიძლება იყოს ნორმირებული და არანორმირებული, რაც განისაზღვრება ორგანიზაციასა და მუშაკს შორის დადებული შრომითი ხელშეკრულებით.

სამუშაო დღე არასრული – მოკლე სამუშაო დღე.

სამუშაო დღის განაწესი – სამუშაო დღის განმავლობაში მუშაობისა და დასვენების დროის განსაზღვრული სახის მონაცვლეობის მარეგულირებელი დადგენილი წესი (რეჟიმი). მისი დამუშავების მიზანია მომუშავეს შრომისუნარიანობის უზრუნველყოფა, დასვენებისას შრომისუნარიანობის სრული აღდგენა. მუშაობისა და დასვენების რაციონალური მონაცვლეობა აუცილებელია როგორც ფიზიოლოგიური, ისე ეკონომიკური თვალსაზრისით.

სამუშაო ეტალონი – რაიმე სიდიდის ერთეულის კვლავწარმოების, შენახვისა და გადაცემის ამსახველი ხელსაწყო.

სამუშაო ზედაპირი – განათებული ზედაპირი, რომელზეც ხდება მუშაობა.

სამუშაო ზონა – სამუშაო სივრცე ან მოედანი იატაკიდან 2,2 მ სიმაღლამდე.

სამუშაო იზოლაცია – დანადგარის დენგამტარი ნაწილის (სადენების) ელექტროიზოლაცია.

სამუშაო ნახაზები – სამშენებლო ობიექტის საპროექტო დოკუმენტაციის ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილი, რომლის მიხედვით ხდება კონსტრუქციების, ნაკეთობების, კვანძების და მისთ. დამზადება და სამშენებლო-სამონტაჟო სამუშაოების შესრულება.

სამუშაო საათები მოქნილი – მუშაკთა მიერ დაწესებული ინდივიდუალური სამუშაო გრაფიკი, რომელიც შეთანხმებულია წარმოების (ორგანიზაციის, ფირმის) ხელმძღვანელობასთან და არ არღვევს ქვეყნის კანონმდებლობას.

სამუშაო საათები ცვალებადი – კერძო ფირმის, კომპანიის, ორგანიზაციის მიერ დაწესებული სამუშაო დრო, რომელიც რაოდენობრივად ერთი კვირის განმავლობაში არ აღემატება 41 საათს (საქართველოსთვის).

სამუშაო ფრონტი – მშენებარე ობიექტის ნაწილი (ზოლი, სართული, მოედანი, ფართობი, მოცულობა და სხვ.), სადაც განთავსდება მომუშავეთა განსაზღვრული რაოდენობა (ბრიგადა) აუცილებელ შრომის იარაღებსა და სამშენებლო მანქანებთან ერთად.

სამუშაო ციკლის დრო – დრო, რომელიც იხარჯება ერთი ნორმირებული სამუშაო ციკლის შესრულებაზე.

სამუშაო ძალა – ადამიანის ცნობიერებაში ჩადებული შრომის უნარი, რომელიც გამოიყენება მატერიალური კეთილდღეობის შესაქმნელად. იგი ნებისმიერი საზოგადოებისთვის არსებობის ძირითადი პირობაა.

სამუშაო ძალის ხარისხი – შრომის პროცესში გამოვლენილი ადამიანის თვისებების ერთობლიობა (ჯანმრთელობა, ფიზიკური და გონებრივი შესაძლებლობა, დაინტერესება და სხვ.), რომელშიც შედის: ფიზიოლოგიური, ფსიქოლოგიური, სოციალური მდგომარეობა, ადაპტირებულობა, მობილურობა და სხვ.

სამუშაოები ავარიულ-სამაშველო – საგანგებო სიტუაციის ზონაში მიმდინარე სამუშაოები, რომელიც ემსახურება ადამიანთა მატერიალური და კულტურული ფასეულობების გადარჩენას, გარემოს დაცვასა და საშიში ფაქტორების შესაძლო მინიმალურ დონემდე დაყვანას. ასეთ სამუშაოს ასრულებენ სპეციალური მომზადებისა და ეკიპირების მქონე სამაშველო ბრიგადები.

სამუშაოები დამატებითი – სამუშაოების ჩამონათვალი, რომლებიც შეტანილი არ იყო მშენებლობის საპროექტო დოკუმენტაციაში, მაგრამ მათი შესრულება საჭირო ხდება მშენებლობის პროცესში. ასეთი სამუშაოების დასაფინანსებლად აუცილებელია დამატებითი საპროექტო-სახარჯთაღრიცხვო დოკუმენტაციის მომზადება (ადგენს ძირითადი დამპროექტებელი ორგანიზაცია).

სამუშაოები ზამთრის – სამშენებლო სამუშაოები ზამთრის პირობებში (ტემპერატურა ნაკლები +5°C-ზე).

სამუშაოები ძაბვის ქვეშ – სამუშაოები ძაბვის ქვეშ მყოფ დენგამტარ უბნებზე.

სამუშაოების ორგანიზაცია – ღონისძიებების კომპლექსი, რომელიც უზრუნველყოფს შრომის პროცესებისა და წარმოების ნივთობრივი ელემენტების რაციონალურ შეხამებას. იგი ითვალისწინებს აგრეთვე მშენებლობის მიმდინარეობაზე კონტროლის საოპერაციო ტექნოლოგიური ქარტის შედგენას, ადამიანური რესურსების ოპტიმალურ განაწილებას, შრომის უსაფრთხოებას და სხვ.

სამუშაოების წარმოების პროექტი – 1. მშენებლობის ორგანიზაციის პროექტის საფუძველზე საპროექტო ან გენერალური სამოიჯარო ორგანიზაციის მიერ მომზადებული

სახელმძღვანელო დოკუმენტი, რომლის დანიშნულებაცაა აამაღლოს მშენებლობის ორგანიზაციულ-ტექნიკური დონე და უზრუნველყოს სამშენებლო ობიექტის დროულად ჩაბარება. ს. წ. პ. შედის: კომპლექსური, ქსელური, კალენდარული, მასალებისა და მოწყობილობების მოწოდების, ადამიანური რესურსების გამოყენების გრაფიკები, ტექნოლოგიური ქარტები, მითითებები უსაფრთხოების, სახანძრო უსაფრთხოებისა და შრომის დაცვის საკითხებზე და სხვ.; 2. ობიექტის მშენებლობის საერთო პროექტის ნაწილი, რომელიც მუშავდება მთელი შენობის, ცალკეული ნაწილების (მიწისქვეშა ან მიწისზედა ნაწილის, სექციის, მალის, სართულის, იარუსის აგებისთვის), ტექნიკურად რთული სამშენებლო და მოსამზადებელი პერიოდის სამუშაოებისთვის და წინ უსწრებს სამშენებლო სამუშაოების დაწყებას.

სამუშაოზე დაშვება – სამშენებლო ობიექტზე მუშაკის სამუშაოზე დაშვების ნებართვის გაცემა.

სამუშაოზე მიღება – სამშენებლო ობიექტზე მუშაკის სამუშაოზე მიღების იურიდიული გაფორმება (ბრძანება, განკარგულება, ხელშეკრულება, კონტრაქტი).

სამუშაოთა კატეგორიები – სამუშაოთა დაყოფა სიმძიმის მიხედვით ორგანიზმის საერთო ენერგოდანახარჯების საფუძველზე: I კატეგორია – მსუბუქი ფიზიკური სამუშაოები; II კატეგორია – საშუალო სიმძიმის ფიზიკური სამუშაოები; III კატეგორია – მძიმე ფიზიკური სამუშაოები.

სამუშაოს ანალიზი – კონრეტული სამუშაო ადგილის ან თანამდებობის შესახებ ინფორმაციის შეგროვებისა და ანალიზის პროცესი.

სამუშაოს სპეციფიკაცია – სანარდო ხელშეკრულების დანართი, რომელშიც გაწერილია შესასრულებელი სამუშაოების პირობები, შესრულების მეთოდები, მოთხოვნები შესრულებულ სამუშაოებზე, სამუშაოების მატერიალური უზრუნველყოფა და სხვ.

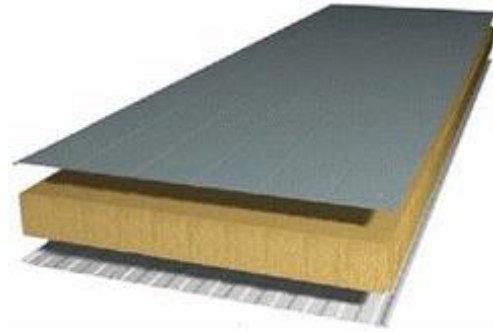
სამუშაოს შემსრულებელი (მენარდე) – იურიდიული ან ფიზიკური პირი, რომელიც ასრულებს სამშენებლო-სამონტაჟო სამუშაოებს სანარდო ხელშეკრულების შესაბამისად. მას უფლება აქვს შეასრულოს ხელშეკრულებით გათვალისწინებული სამუშაოებიც დამატებითი ანაზღაურების მიღების შემთხვევაში ქვეყანაში მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად.

სამუხრუჭე გზა – მანძილი, რომელიც ჭირდება მოძრავ ტრანსპორტს გასაჩერებლად, ანუ მანძილი, რომელსაც გაივლის მოძრავი ტრანსპორტი დამუხრუჭების დაწყებიდან გაჩერებამდე. სამუხრუჭე გზის სიგრძე დამოკიდებულია ტრანსპორტის მოძრაობის სიჩქარეზე, გზის საფარისა და მანქანის საბურავების სახეობასა და მდგომარეობაზე, ამინდზე, სამუხრუჭე სისტემის ეფექტურ მუშაობასა და სხვა მონაცემებზე.

სამფენიანი პანელი – თანამედროვე სამშენებლო კონსტრუქცია, რომელიც წარმოადგენს ორი ხისტი ფენის (ალუმინი, ფანერი, კომპოზიტი, ფოლადი, მინაპლასტიკი, მინატექსტოლიტი და სხვ.) და ერთი შუა გამათბუნებელი ფენის (ქაფპლასტიკი, ქაფპოლისტირენი, ქაფპოლიურეთანი, მინერალური ბამბა და სხვ.) ერთობლიობას. კონსტრუქციის მიხედვით არსებობს: ხე-ფანერის, ალუმინის, ფოლადის, პლასტმასის, ბეტონის (ნახ. 1. გარე ფენა – ფოლადის ბადით დაარმირებული და დეკორატიული მასალით მოპირკეთებული ბეტონი, შუა ფენა – მინერალური ბამბა ან ქაფპოლისტირენი, შიდა ფენა – ალუმინი ან დეკორატიული პლასტიკი) და სენდვიჩ-პანელი (ნახ. 2. შემოსვები ძირითადად ფოლადის ფურცლების, შუა ფენა – ქაფპოლიურეთანი ან ქაფპოლისტირენი).

ნახ. 1

ნახ. 2

სამღებრო აპარატი – შეკუმშულ ჰაერზე მომუშავე მცირე ზომის აპარატი, რომელიც კედლების, ჭერის, ფასადების შესაღებად გამოიყენება. მისი ძირითადი ელემენტებია: კომპრესორი, საღებავის საფრქვევი დამზაჩა, ტევადობა საღებავით და მილების სისტემა (ნახ. 1. სამღებრო აპარატი Wortex PS 0845).

ნახ. 1

სამღებრო სამუშაოები – შენობის ცალკეული ნაწილის (კედელი, ტიხარი, ჭერი, ფასადი, სახურავი და ა.შ.) ზედაპირის დამუშავება და დაფარვა წყალემულსიური, წებოვანი, სინთეზური ან ზეთოვანი საღებავებით ესთეტიკური და სანიტარულ-ჰიგიენური პირობების გაუმჯობესების მიზნით.

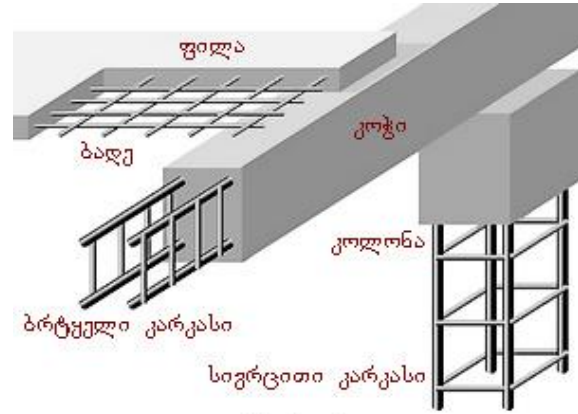
ნახ. 1

სამღებრო ფუნჯი – ხელის მარტივი ინსტრუმენტი საღებავის დასატანად რაიმე ზედაპირზე. ჯაგრისა და სხვადასხვა ცხოველის (ძირითადად ცხენის, აგრეთვე ციყვის, ეგვიპტური მანგუსტის, თხის, კვერნის, სიასამურის, მაჩვის, წავის, ფარაონის თაგვის) კუდის თმებისაგან. სამღებრო საქმეში ის ყველაზე მეტად გავრცელებული ინსტრუმენტია (ნახ. 1. ფუნჯების ნაკრები). არსებობს სამღებრო ფუნჯის სახეები: ბრტყელი, ბუნებრივი ჯაგრით, მრგვალი, მქნევარა, რადიატორული, საღირსე, შუბლა, მენძის, ხელის, ხელოვნური ჯაგრით და სხვ.

სამყოფი – საცხოვრებელი სახლის, ბინის, ოფისის, სავაჭრო, საყოფაცხოვრებო, კულტურული, სპორტული მომსახურებისათვის გამოყენებული ფართობი, რომელიც გამოიყენება ადამიანთა ხანგრძლივი დროით დაყოვნებისათვის.

სამშენებლო (ინგლ. construction) – ყველაფერი ის, რაც შენებასთან, მშენებლობასთან, სამშენებლო საქმესთანაა დაკავშირებული ან მისთვისაა განკუთვნილი (მასალა, კონსტრუქცია, მექანიზმი, პროექტი, ფირმა, ინდუსტრია, მიწის ნაკვეთი, მოედანი, ყალიბი და ა.შ.).

სამშენებლო არმატურის სახეები – სხვადასხვა განივკვეთისა და ფორმის ფოლადის ღეროები, ბაგირები, წნულები, რომლებიც იღებენ გამჭიმ და მხებ ძაბვებს, წარმოშობილს რკ.ბ.-ის ელემენტებში გარე დატვირთვებისა და კონსტრუქციის საკუთარი წონისგან. განივკვეთის პროფილის მიხედვით არმატურა არის წრიული განივკვეთის, გლუვზედაპირიანი (ნაჭდევების გარეშე) და პერიოდული პროფილის (ნაჭდევებით). დამზადების შრომატევადობისა და დიამეტრის მიხედვით – მსუბუქი (12 მმ-მდე დიამეტრის) და მძიმე (დიამეტრით 12-40 მმ). რკ.ბ.-ის კონსტრუქციებსა და ნაკეთობებში გამოყენებული არმატურა იყოფა სახეებად: მუშა, გამანაწილებელი, საკიდები და სამონტაჟო (ნახ. 1. არმატურის განლაგება რკ.ბ.-ის კონსტრუქციებში). მუშა არმატურა ღებულობს გამჭიმ ძალებს; გამანაწილებელი – აფიქსირებს მუშა არმატურის ღეროებს საპროექტო მდგომარეობაში და ანაწილებს დატვირთვებს მათ შორის; საკიდები კრავს არმატურებს ერთიან კარკასად და იცავს საყრდენებთან ბეტონს დახრილი ბზარების გაჩენისგან; სამონტაჟო არმატურა არავითარ ძალებს არ იღებს, ის ემსახურება არმატურის კარკასის აწყობასა და უზრუნველყოფს მუშა არმატურისა და საკიდების ზუსტ განლაგებას კონსტრუქციის დაბეტონებისას. ცოცვადობის დეფორმაციის საწინააღმდეგოდ დაბეტონების პროცესში ახდენენ არმატურის ბოლოების მოღუნვას კაკვის სახით. პერიოდული პროფილის არმატურის გამოყენებისას აუცილებელი არ არის ბოლოების აღუნვა. დაყენების ხერხის მიხედვით არმატურა არსებობს: ღეროვანი (ნახ. 2), არმატურის ბადეები, არმატურის კარკასები და არმატურული კონსტრუქციები. ღეროვანი არმატურა შეიძლება იყოს წრიული განივკვეთის მავთულოვანი (ნახ. 3) ან ხისტი გაგლინული ფოლადის პროფილებით (ორტესებრი, შველერი, კუთხედი, რელსი, მილი და სხვ.). ბადეები ურთიერთგადამკვეთი ღეროების ერთობლიობაა, შეერთებული გადაკვეთის წერტილებში შედუღებით ან მავთულით. გამოიყენება ძირითადად ფილების დასაარმირებლად. კარკასები შედგება გრძივი მუშა არმატურისა და მათი შემაერთებელი განივი არმატურისგან (საკიდები). ის შეიძლება იყოს ბრტყელი ან სივრცითი. ძირითადად გამოიყენება კოჭებისა და სვეტების დაარმირებისათვის. არმატურულ კონსტრუქციებს მიეკუთვნება გამზადებული შენადული ბადეები და კარკასები. წინასწარ დამაბული კონსტრუქციებისათვის მაღალი სიმტკიცის ღეროების პარალელურად გამოიყენება ფოლადის ბაგირები, წნელები და წნულები, დამზადებული მაღალი სიმტკიცის მავთულისაგან დიამეტრით 3 მმ.

ნახ. 1

ნახ. 2

ნახ. 3

სამშენებლო აწევა – მცირე აღუნვა სამშენებლო კონსტრუქციის დამზადების პროცესში. ის საშუალებას აძლევს ნაგებობას საექსპლუატაციო დატვირთვების მოდების შემდეგ მიიღოს საპროექტო ფორმა, აუმჯობესებს კონსტრუქციის საექსპლუატაციო და არქიტექტურულ ხარისხს.

სამშენებლო დოკუმენტები – 1. მშენებლობის ნებართვის მისაღებად აუცილებელი ვერბალური, გრაფიკული და დასურათებული დოკუმენტები, რომლებიც აღწერენ პროექტის ელემენტების დიზაინს, მდებარეობასა და ფიზიკურ მახასიათებლებს; 2. კანონმდებლობის მოთხოვნათა შესაბამისად დამტკიცებული დოკუმენტები, რომელთა საფუძველზე გაიცემა მშენებლობის ნებართვა.

სამშენებლო დოკუმენტის დარღვევა – შენობა-ნაგებობის ან მისი ნაწილ(ებ)ის სამშენებლო დოკუმენტისგან ისეთი განსხვავებული განხორციელება (მშენებლობა), რაც საჭიროებს მშენებლობის ახალ ნებართვას.

სამშენებლო ეზო (საქმიანი ეზო) – მშენებლობისათვის გამოყოფილი ტერიტორიის შემოღობილი ნაწილი, სადაც განთავსებულია მშენებლობისთვის საჭირო დამხმარე წარმოებები – ბეტონის კვანძი, ლითონისა და ხის საამქროები, სამშენებლო ტექნიკისა და მანქანების სადგომი, საშენი მასალის საწყობები, ცემენტის შესანახი ბუნკერი, წყლის რეზერვუარი, სამუშაოთა მწარმოებლის ოფისი და სხვ.

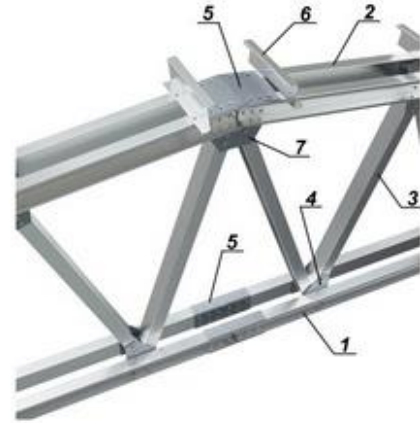
სამშენებლო თბოტექნიკა – სამშენებლო ფიზიკის ნაწილი, რომელიც შეისწავლის სითბოს გადაცემის პროცესს და მის გავლენას სხვა ფიზიკურ პროცესებზე, რომლებიც წარმოებს შენობა-ნაგებობებში და მათ კონსტრუქციებში. ს. თ. ძირითადი ამოცანაა – შემომზადებული კონსტრუქციების თბოტექნიკური თვისებების დადგენა, რომელიც უზრუნველყოფს ტემპერატურული და ტენიანობის ჰიგიენური პირობების შენარჩუნებას საცხოვრებელ, საზოგადოებრივ და საწარმოო სათავსების შიგნით. სამშენებლო თბოტექნიკის როლი იზრდება შემსუბუქებული შემომზადებული კონსტრუქციების მშენებლობაში გამოყენებასთან ერთად.

სამშენებლო ინდუსტრია – ქვეყნის სამრეწველო საწარმოების ერთობლიობა ნაკეთობების, ელემენტების, დეტალების, კონსტრუქციებისა და ა.შ. დასამზადებლად, რომელიც გამოიყენება სამოქალაქო, სამრეწველო, სამხედრო, სპეციალური და სხვა დანიშნულების სამშენებლო ობიექტების ასაგებად.

სამშენებლო ინჟინერია (ინგლ. Construction Engineering) – 1. მშენებლობის პროცესის სრული საინჟინრო უზრუნველყოფა, რომელიც მოიცავს საინვესტიციო-სამშენებლო პროექტების ყველა ფაზას: დაპროექტება, მშენებლობა და ექსპლუატაცია; 2. სამრეწველო, ინფრასტრუქტურული და სხვა ობიექტების საინჟინრო-საკონსულტაციო მომსახურება.

სამშენებლო კერამიკა – კერამიკული მასალები და ნაკეთობები, რომლებიც გამოიყენება მშენებლობაში. ს. კ. მიეკუთვნება: საკედლე მასალები, გადახურვის ღრუტანიანი პანელები, ფასადებისა და შიდა სათავსების ზედაპირების დასაფარი ფილები (როგორც კედლებისთვის, ისე იატაკისთვის), კრამიტი, საკანალიზაციო მილები, მჟავამედეგი ნაკეთობები (აგური, ფილები), მოსაპირკეთებელი თბოსაიზოლაციო მასალები, სპეცდანიშნულების ნაკეთობები (კლინკერი, ქვები მიწისქვეშა ნაგებობებისთვის) და სხვ.

სამშენებლო კვანძი – კვანძი, სადაც ხდება სამშენებლო კონსტრუქციების, ელემენტებისა და მისი შემადგენელი ნაწილების შეერთება (ნახ. 1. ლითონის წამწის კვანძები: 1-ქვედა სარტყელი; 2-ზედა სარტყელი; 3-ირიბანა; 4-კვანძის ფასონურა; 5-ფურცლოვანი ზედი; 6-საბურთულე მზიდი Z-პროფილი; 7-ჭანჭიკები). ზოგადად, შენობა-ნაგებობას აქვს უამრავი კვანძი, მაგ.: საძირკვლის შეერთება კოლონასთან, კოლონის – სანივნივე კონსტრუქციასთან, კოლონის – საკედლე პანელებთან, გადახურვის ფილის – რიგელთან, რიგელის – კოლონასთან, თავხის კოჭის – სანივნივო ფეხთან, კარნიზის, ცოკოლის, კეხის კვანძები და სხვ.

ნახ. 1

სამშენებლო კლიმატოლოგია – სამშენებლო ფიზიკის ნაწილი, რომელიც განიხილავს კლიმატური ფაქტორების გავლენას შენობა-ნაგებობებზე. ის ვითარდება ატმოსფეროს ფიზიკისა და საერთო კლიმატოლოგიის მიღწევათა საფუძველზე.

სამშენებლო კომპანია – იურიდიული პირის უფლებების მქონე კომპანია, რომელიც აწარმოებს სამშენებლო პროფილის სამუშაოებს. ფინანსური და ადამიანური რესურსებიდან გამომდინარე შეიძლება იყოს ერთ- ან მრავალპროფილიანი. ერთპროფილიანი ს. კ. სპეციალიზებულია ერთი ტიპის სამშენებლო სამუშაოების შესრულებაზე (მაგ., საცხოვრებელი სახლები, გზები, ჰიდროტექნიკური ნაგებობები, კეთილმოწყობა, საბაგირო გზები, სპორტული მოედნები და ა.შ.), ხოლო მრავალპროფილიანი (კომპლექსური) – აწარმოებს პრაქტიკულად ყველა სახის სამშენებლო სამუშაოებს. სამშენებლო სტატუსის მქონე კომპანიას აქვს საკუთარი ოფისი, ამწე-სატრანსპორტო მანქანების ბაზა, საქმიანი ეზო, ყავს ხელმძღვანელობა, საინჟინრო და ტექნიკური კადრები, მშენებელთა სპეციალიზირებული ბრიგადები და პასუხისმგებელია შესრულებული სამუშაოების ხარისხზე. უზრუნველყოფს ქვეყანაში მოქმედი სამშენებლო ნორმებისა და წესების უპირობო დაცვას. თანამედროვე სამშენებლო კომპანიები ხშირად ითავსებენ გამშენებლისა და დეველოპერის ფუნქციებსაც.

სამშენებლო კომპლექსი – მატერიალური საწარმოო დარგების, სამშენებლო პროფილის სამეცნიერო-კვლევითი, საპროექტო-სამიეზო, სამშენებლო-სამონტაჟო, საშენი მასალებისა და ნაკეთობების, მექანიზაციისა და ტრანსპორტის საჯარო სამართლის იურიდიულ და კერძო სამართლის იურიდიულ და ფიზიკურ პირთა ერთობლიობა.

სამშენებლო კონსტრუქციები – შენობა-ნაგებობის ძირითადი შემადგენელი ელემენტები, რომლებიც ასრულებენ მზიდ, შემომზლუდავ ან ორივე ფუნქციას ერთად და მათი ზომები დგინდება გაანგარიშების შედეგად, რაც საფუძვლიანად განასხვავებს მათ არქიტექტურული კონსტრუქციებისაგან. ძირითად მასალაზე დამოკიდებულებით განასხვავებენ შემდეგ სამშენებლო კონსტრუქციებს: ქვის, დაარმირებული ქვის, ხის, ლითონის (ფოლადის, მსუბუქი შენადნობების), რკინაბეტონის, ბეტონის, კომპოზიტის, პლასტმასის, მინისა და კომპლექსურს; გეომეტრიული ფორმის მიხედვით არის მასივი, ძელი, ფილა, გარსი და ღეროვანი სისტემები; საანგარიშო სქემის მიხედვით – სტატიკურად რკვევადი და სტატიკურად ურკვევი; დამაბულ-დეფორმირებული მდგომარეობის მიხედვით – უმარტივესი, მარტივი და რთული. ს. კ. უნდა

აკმაყოფილებდნენ სიმტკიცის, სიხისტის, მდგრადობის, საიმედოობის, უსაფრთხო ექსპლუატაციის, ეკოლოგიურობის, ტექნიკურ და ეკონომიკურობის მოთხოვნებს.

სამშენებლო კონსტრუქციების გაანგარიშება – კონსტრუქციების გაანგარიშება შენობებისა და ნაგებობების უსაფრთხო ექსპლუატაციის პირობების დაცვისათვის. მოიცავს ორ ეტაპს: 1. სტატიკური (ან დინამიკური) გაანგარიშება, რომელიც ითვალისწინებს რეალური პირობების შესაბამისი საანგარიშო სქემის შედგენას და შიდა ძალების (მღუნავი მომენტი, გრძივი და განივი ძალები და სხვ.) განსაზღვრას დასაპროექტებელი კონსტრუქციის სახიფათო განივკვეთებში. ეს გაანგარიშება ხორციელდება მასალათა გამძლეობის ფორმულებითა და სამშენებლო მექანიკის ზოგადი წესებით; 2. კონსტრუქციული გაანგარიშება – მასალების, რაციონალური ფორმებისა და განივი კვეთების ზომების, მასალების მარკისა და კლასების შერჩევა. ცნობილია კონსტრუქციების გაანგარიშების სამი მეთოდი: დასაშვები ძაბვების, მრღვევი დატვირთვებისა და ზღვრული მდგომარეობის. საქართველოში მიღებულია გაანგარიშების ზღვრული მდგომარეობის მეთოდი (იხ. ზღვრული მდგომარეობა), რომლის მიზანია არ დაუშვას ზღვრული მდგომარეობა შენობის ექსპლუატაციის მთელ პერიოდში.

სამშენებლო მანქანები – მშენებლობაში გამოყენებული მანქანები. შესასრულებელი სამუშაოს სახეობის მიხედვით იყოფა შემდეგ ჯგუფებად: მოსამზადებელი (ბუჩქმჭრელი, ამომძირკველი, გამაფხვიერებელი); მიწის მთხრელი (ექსკავატორი, მიწისმთხრელ-სატრანსპორტო მანქანა, მანქანა მიწის სამუშაოების ჰიდრომექანიზაციისათვის); შემამკვრივებელი (სტატიკური და ვიბრაციული მოქმედების მგორავი სატკეპნი, ვიბროშემამკვრივებელი მანქანა); საბურღი (დარტყმით-ბაგროვანი, ბრუნვადი, პნევმოდარტყმითი, საბურღი ჩაქურჩი); ხიმინჯის ჩასასობი (ხიმინჯის ურო, ვიბროჩამსმელი და სხვ.); ამწე-სატრანსპორტო (ამწე-კრანი, ჯალამბარი, დომკრატი და სხვ.); საგზაო-სამშენებლო (ბეტონჩასაგები, გუდრონატორი, ასფალტბეტონჩასაგები და სხვ.), სამსხვრევ-დამახარისხებელი მოწყობილობა (სამსხვრეველა, ცხავი და სხვ.); შემრევი (ბეტონშემრევი, დულაბშემრევი); მოსაპირკეთებელი (საბათქაშე, სამღებრო, იატაკის მოსახვეწი და სხვ.); ქვიშაჭავლური (სახეხ-სალესი, საღებავ-საშხეფი, პარკეტ-მოსაპირკეთებელი და სხვ.); ხელის მანქანები (მექანიზებული ხერხი, შემამკვრივებელი, გამპრიალებელი და სხვ.).

სამშენებლო მექანიკა – სამეცნიერო დისციპლინა, რომელიც შეისწავლის ღეროვანი სისტემების სიხისტეზე, სიმტკიცესა და მდგრადობაზე გაანგარიშების მეთოდებს. ს. მ. ძირითად ამოცანებს წარმოადგენს – გარე დატვირთვების, ტემპერატურული ცვლილებებისა და სხვ. გავლენის შედეგად ნაგებობათა ნაწილებში წარმოქმნილი შინაგანი ძალებისა და დეფორმაციის განსაზღვრის მეთოდების დამუშავება, მდგრადობის პირობების შესწავლა და ა.შ. ს. მ. მჭიდროდ არის დაკავშირებული თეორიულ მექანიკას, მასალათა გამძლეობას, დრეკადობის თეორიასა და პლასტიკურობის თეორიასთან.

სამშენებლო მინა – მინა, რომელიც გამოიყენება შუქლიობის შესამინად, გამჭვირვალე ტიხრის მოსაწყობად, ნაგებობის გარე და შიგა მოპირკეთებისათვის და სხვ. ს. მ. მიეკუთვნება: ჩვეულებრივი (ფანჯრის, ვიტრინის); სპეციალური (თბოშთანთქმელი, დაარმირებული); დეკორატიული (ფერადი, მაროლიტი, სტემალიტი, მოხატული); კონსტრუქციულ-სამშენებლო (მინაბლოკი, მინაპაკეტი, მინაპროფილიტი, ნაწროთბი მინის ნაკეთობები); დეკორატიულ-მოსაპირკეთებელი (ფილა, მოზაიკა, სმალტა, ვიტრაჟი) ფურცლოვანი მინა; თბოსაიზოლაციო მასალები (ქაფმინა, მინაბამბა და მისგან დამზადებული ნაკეთობები),

სათავსების შიგა მოწყობილობის ნაკეთობები (კარის დეტალები, ჩაშენებული ავეჯი, გამანათებელი არმატურა) და სხვ.

სამშენებლო მიწის ნაკვეთი – 1. საკადასტრო ერთეული, რომელზეც მოქმედი კანონმდებლობით დაშვებულია სამშენებლო სამუშაოს გარკვეული ტიპები, ხოლო საზოგადოებრივ ადგილებში სახელმწიფო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის უფლებამოსილი დაწესებულების ან ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის გადაწყვეტილების საფუძველზე მშენებლობისთვის განსაზღვრული ტერიტორია; 2. საინჟინრო და სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურით სათანადოდ უზრუნველყოფილი მიწის ნაკვეთი, რომელსაც უკავშირდება არანაკლებ ერთი მისასვლელი, მათ შორის სერვიტუტის გამოყენებით.

სამშენებლო მიწის ნაკვეთის საზოგადოებრივი საზღვარი – როდესაც სამშენებლო მიწის ნაკვეთი ესაზღვრება ქუჩას ან სხვა საზოგადოებრივ სივრცეს (გარდა ჩიხისა).

სამშენებლო მიწის ნაკვეთის სამეზობლო საზღვარი – როდესაც სამშენებლო მიწის ნაკვეთი ესაზღვრება სამშენებლო მიწის ნაკვეთს, ან ისეთ არასამშენებლო მიწის ნაკვეთს, რომელიც არ წარმოადგენს საზოგადოებრივ სივრცეს.

სამშენებლო მიწის ნაკვეთის სახეობები – არსებობს სამშენებლო მიწის ნაკვეთის სამი სახეობა: 1. სამშენებლო მიწის ნაკვეთი; 2. სამშენებლოდ შეზღუდული მიწის ნაკვეთი; 3. სამშენებლოდ შეუსაბამო მიწის ნაკვეთი. სამშენებლოდ შეზღუდული მიწის ნაკვეთის სახეობებში შედის სასოფლო-სამეურნეო ზონის მიწის ნაკვეთები, რომლებზეც კანონით დაშვებულია სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების შენობა-ნაგებობის, აგრეთვე, ინდივიდუალური საცხოვრებელი სახლის მშენებლობა. სხვა დანარჩენი ობიექტების მშენებლობისათვის საჭიროა განაშენიანების რეგულირების გეგმით შესაბამისი ტერიტორიის ფუნქციური ზონის შეცვლა.

სამშენებლო მოდული – პირობითად მიღებული პარამეტრი ან ზომა, რომელიც გამოიყენება შენობა-ნაგებობის, კონსტრუქციის, ნაკეთობის, მოწყობილობისა და მათი ელემენტების ზომის საკოორდინაციოდ და საუნიფიკაციოდ.

სამშენებლო მოედანი – 1. ტერიტორია, რომელზეც განლაგებულია მშენებლობაში მყოფი ნაგებობები, დროებითი, ადმინისტრაციული და სამეურნეო შენობები, დამხმარე წარმოებები, საწყობები და ამ მშენებლობისათვის საჭირო სხვა ნაგებობები; 2. მიწის ნაკვეთი, რომელიც გამოყოფილია დადგენილი წესით სამშენებლო ობიექტის განსაზღვრულად და შეიცავს აგრეთვე მშენებლობის საჭიროებისთვის აუცილებელ დროებით ფართობებს.

სამშენებლო მოედნის კვლევა – სამშენებლო მოედანზე ან მიმდებარე ტერიტორიებზე შესასრულებელი სამუშაოები, რაც აუცილებელია კონკრეტული მიწის ნაკვეთის სამშენებლოდ გამოყენების პირობების დასადგენად, კერძოდ, ტოპოგეოდეზიური, საინჟინრო-გეოლოგიური და მიწის ნაკვეთზე არსებული შენობა-ნაგებობების კვლევა.

სამშენებლო მოედნის საანგარიშო სეისმური ინტენსიურობა – სეისმური ზემოქმედების საანგარიშო სიდიდე, გამოსახული ბალებში სეისმური სკალის მიხედვით, აჩქარებებში ან სხვა ფიზიკური სიდიდეებით.

სამშენებლო მრეწველობა – სახალხო მეურნეობის დარგი, რომელიც საშენ მასალებს (ცემენტი, ბეტონი, აგური, ბლოკი, ფიცარი, ძელი, საღებავი და სხვ.), სამშენებლო კონსტრუქციებს და

მშენებლობისათვის საჭირო სხვადასხვა ნაკეთობას (კარ-ფანჯარა, პარკეტი, კიბის საფეხური, კოსოური, დაპროფილებული ფოლადი, ხელოვნური ქვის ფილა, პლასტმასის მილი და ა.შ.) აწარმოებს.

სამშენებლო ნაკეთობა – სამშენებლო კონსტრუქციის ელემენტი (ან კონსტრუქცია მთლიანად), დამზადებული არა გამოყენების ადგილზე (კედლის პანელი, სანივნივე კოჭი, გადახურვის ფილა, კიბის მარში, ჰაერსატარის რგოლი, ჭის რგოლი, ფანჯრის თაროს ფიცარი, სანიტარულ-ტექნიკური კაბინა და სხვ.).

სამშენებლო ნორმები და წესები (ინგლ. construction norms and rules) – სავალდებულო ნორმატიულ დოკუმენტთა ერთობლიობა, რომლებიც გამოიყენება მშენებლობაში. შედგება 4 ნაწილისაგან: 1) საერთო დებულებები; 2) დაპროექტების ნორმები; 3) სამუშაოთა წარმოებისა და ჩაბარების ნორმები; 4) სახარჯთაღრიცხვო ნორმები და წესები (შესაბამის სახარჯთაღრიცხვო ნორმების კრებულების თანხლებით).

სამშენებლო ობიექტი – 1. შენობები და სამოქალაქო საინჟინრო ნაგებობები; 2. ცალკე მდგომი შენობა ან ნაგებობა, სამუშაოს სახე ან კომპლექსი, რომელზეც უნდა შედგეს ინდივიდუალური პროექტი და ხარჯთაღრიცხვა.

სამშენებლო ორგანიზაციის თანამშრომელთა რაოდენობრივი მაჩვენებელი – რაოდენობრივი (დროის განსაზღვრული მომენტისთვის) ან შუალედური მაჩვენებელი (საანგარიშო პერიოდისათვის). რაოდენობრივი მაჩვენებლიდან გამოყოფენ, როგორც ფაქტურ, ისე ფარულ მომუშავეთა მაჩვენებელს.

სამშენებლო პროდუქტების თვისებები – სამშენებლო პროდუქტის თვისებები მისთვის დადგენილ ძირითად მახასიათებლებთან მიმართებით, რომელიც გამოხატულია კლასების ან დონეების სახით, ან შესაბამისი აღწერით.

სამშენებლო პროდუქტების ნაკრები – ერთი მწარმოებლის მიერ ბაზარზე განთავსებული სამშენებლო პროდუქტი, რომელიც შედგება სულ მცირე ორი განცალკევებული კომპონენტისაგან და ერთობლივად გამოიყენება სამშენებლო ობიექტების მშენებლობისას.

სამშენებლო პროდუქტი – ნებისმიერი პროდუქტი ან პროდუქტების ნაკრები, რომელიც წარმოებულია და ბაზარზე განთავსებულია სამშენებლო ობიექტში ან მის ნაწილებში მუდმივი ინტეგრირების მიზნით და რომლის თვისებებიც ზეგავლენას ახდენს სამშენებლო ობიექტის თვისებებზე.

სამშენებლო პროდუქტის დანიშნულების მიხედვით გამოყენება – სამშენებლო პროდუქტის გამოყენება შესაბამისი ტექნიკური სპეციფიკაციებით, მათ შორის სტანდარტებით გათვალისწინებული დანიშნულებით.

სამშენებლო პროდუქტის თვისებების დონე – სამშენებლო პროდუქტის ძირითად მახასიათებლებთან დაკავშირებული თვისებების შეფასების შედეგი, გამოხატული რაოდენობრივი მნიშვნელობით.

სამშენებლო პროდუქტის თვისებების ზღვრული დონე – სამშენებლო პროდუქტის ძირითადი მახასიათებლების თვისებების მინიმალური ან მაქსიმალური დონე.

სამშენებლო პროდუქტის სასიცოცხლო ციკლი – სამშენებლო პროდუქტის თანმიმდევრული და ურთიერთდაკავშირებული სასიცოცხლო ეტაპების ერთობლიობა, ბუნებრივი გზით მოპოვებული ან შექმნილი პირველადი ნედლეულიდან მის საბოლოო ფორმით გამოყენებამდე.

სამშენებლო პროდუქტის ტიპი – სპეციფიური საწარმოო პროცესის შედეგად, ნედლი მასალის ან სხვა ელემენტების კომბინაციით მიღებული სამშენებლო პროდუქტის, წარმომადგენლობითი დონე ან კლასი, რომელიც დაკავშირებულია მის ძირითად მახასიათებლებთან.

სამშენებლო პროდუქტის ძირითადი მახასიათებლები – სამშენებლო პროდუქტის ის მახასიათებლები, რომლებიც დაკავშირებულია სამშენებლო ობიექტების ძირითად მოთხოვნებთან.

სამშენებლო პროდუქცია – მშენებლობადამთავრებული და ექსპლუატაციაში შესული შენობები და ნაგებობები; არქიტექტურული გეგმარებით გათვალისწინებული კონსტრუქციული და საორგანიზაციო ტექნოლოგიური გადაწყვეტები; შენობებისა და ნაგებობების ცალკეული ნაწილები, კონსტრუქციები, სექციები და დეტალები.

სამშენებლო პროდუქციაზე მოთხოვნილება – შენობა-ნაგებობების საჭიროება, რომელიც აუცილებელია ნორმალური საცხოვრებელი პირობების შესაქმნელად ადამიანებისთვის და საზოგადოების ფუნქციონირებისთვის.

სამშენებლო პროცესი – მუშათა მოქმედების ერთობლიობა, მიმართული საშენი მასალების, ნახევარფაბრიკატების, კონსტრუქციების, დეტალების, ნაკეთობების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მახასიათებლების გადასამუშავებლად და გარდასაქმნელად. ამისათვის გამოიყენება სხვადასხვა ტექნიკური საშუალებები, როგორცაა ინსტრუმენტი, მოწყობილობა, დანადგარი და მექანიზმი. კონსტრუქციული ელემენტის შესაქმნელად სწორედ რამდენიმე ოპერაციისაგან შედგენილი მარტივი პროცესის შესრულებაა საჭირო (მაგ., რკ.ბ.-ის რიგელის დასამზადებლად საჭიროა საყალიბე, საარმატურე და ბეტონის სამუშაოები). მარტივი პროცესების ერთობლიობა კი ქმნის კომპლექსურ ტექნოლოგიურ პროცესს, რომლის შესრულების შედეგად შენდება შენობა-ნაგებობები. სამშენებლო პროცესები შეიძლება დაიყოს: სირთულის ხარისხის, მექანიზაციის ხარისხის (მექანიზებული, ნახევრად მექანიზებული, ხელით შესასრულებელი), დანიშნულებისა (ძირითადი, დამხმარე, მოსამზადებელი, დამამზადებელი და სატრანსპორტო პროცესები) და შესასრულებელი (უწყვეტი, ზოგადსამშენებლო, სპეციალური და დამხმარე სამუშაოები) პროცესების მიხედვით. ზოგადად ს. პ. მოიცავს: მოსამზადებელ, მიწისქვეშა, მიწისზედა, მოპირკეთებისა და კეთილმოწყობის სამუშაოებს.

სამშენებლო რეგლამენტი – სამშენებლო საქმიანობის მარეგულირებელი ნორმატიული აქტი, რომელიც მოიცავს სამშენებლო-ტექნიკურ ნორმებს, სამშენებლო სტანდარტებსა და რეკომენდაციებს.

სამშენებლო სამართალდარღვევა – საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი მოთხოვნების დარღვევა ან შეუსრულებლობა, რისთვისაც პასუხისმგებლობა განსაზღვრულია კანონით.

სამშენებლო სამართალდარღვევის გამოსწორება – სამშენებლო საქმიანობაზე სახელმწიფო ზედამხედველობის ორგანოს მითითების ან დადგენილების საფუძველზე დამრღვევის მიერ განხორციელებული მშენებლობის სამშენებლო დოკუმენტის ან სამშენებლო რეგლამენტის მოთხოვნებთან შესაბამისობის უზრუნველყოფა (არ საჭიროებს მშენებლობის ნებართვას).

სამშენებლო სამართალდარღვევის საქმის წარმოება – სამშენებლო სამართალდარღვევის გამოსწორების ან დამრღვევისათვის კანონით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობის დაკისრების მიზნით ჩატარებული საქმის წარმოება.

სამშენებლო სამუშაოები – სამშენებლო მოედანზე შესრულებული საწარმოო პროცესები, შენობა-ნაგებობათა მშენებლობის, რეკონსტრუქციის ან რემონტის მიზნით. იგი ორგვარია: საერთო-სამშენებლო და სპეციალური. ს. ს. იყოფა მთავარ, დამხმარე და სატრანსპორტო პროცესებად, ხოლო ტექნოლოგიური სირთულის მიხედვით – უმარტივეს, მარტივ და რთულ პროცესებად.

სამშენებლო სამუშაოს მოცულობა – დროის გარკვეულ პერიოდში შესრულებული სამუშაო (მ², მ³, გრმ.მ., ცალი და სხვ.).

სამშენებლო საქმიანობა – ტერიტორიის სივრცითი მოწყობისა და დასახლებათა განვითარების დაგეგმარების დოკუმენტების მომზადების, არქიტექტურული პროექტების მომზადების, სამშენებლო მოედნის, შენობა-ნაგებობებისა და სხვა საჭირო კვლევების განხორციელების, შენობა-ნაგებობათა ან მათი ნაწილების მშენებლობის განხორციელების დოკუმენტების მომზადების, მშენებლობის წარმოებისა და სანებართვო პირობების შესრულების მთელი პროცესი.

სამშენებლო საქმიანობის ექსპერტი – სპეციალისტი, რომელიც უზრუნველყოფს განხორციელებული ან განსახორციელებელი სამშენებლო საქმიანობის საექსპერტო შეფასებას.

სამშენებლო საქმიანობის ობიექტი – მიწის ნაკვეთი და მასზე განთავსებული ძირითადი, დამხმარე და დროებითი შენობა-ნაგებობები. ს. ს. ო. შექმნა და გამოყენება რეგულირდება კანონმდებლობისა და სამშენებლო რეგლამენტის მოთხოვნათა დაცვით.

სამშენებლო საქმიანობის ძირითადი სპეციალისტები – ფიზიკური ან იურიდიული პირები, რომლებიც უზრუნველყოფენ სამშენებლო სამუშაოების დაწყებას, მიმდინარეობასა და ექსპლუატაციაში გადაცემას. მათ მიეკუთვნება: ა) ტერიტორიისა და დასახლებათა დამგეგმარებელი – სპეციალისტი, რომელიც ახორციელებს ტერიტორიის სივრცითი მოწყობისა და დასახლებათა განვითარების დაგეგმარებას; ბ) გეოდეზისტი – სპეციალისტი, რომელიც ახორციელებს ტერიტორიის აგეგმვასა და შენობა-ნაგებობების დაკვალვას; გ) ინჟინერ-გეოლოგი – სპეციალისტი, რომელიც ახორციელებს მიწის ნაკვეთისა და საჭიროების შემთხვევაში მიმდებარე ტერიტორიის საინჟინრო-გეოლოგიურ კვლევას; დ) არქიტექტორი – სპეციალისტი, რომელიც ახორციელებს შენობა-ნაგებობების ან მათი ნაწილების სივრცით-გეგმარებით დაპროექტებას, შეიძლება იყოს: შენობა-ნაგებობის, ლანდშაფტის, ინტერიერის/დიზაინის ან/და ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის უძრავი ძეგლის არქიტექტორი; ე) შენობა-ნაგებობების ინჟინერ-დამპროექტებელი – სპეციალისტი, რომელიც ახორციელებს შენობა-ნაგებობების ან/და მათი ნაწილების კონსტრუქციული სისტემებისა და ელემენტების დაპროექტებას; ვ) წყალმომარაგებისა და წყალარინების სისტემების ინჟინერ-დამპროექტებელი – სპეციალისტი, რომელიც ახორციელებს წყლისა და წყალარინების

სისტემების დაპროექტებას; ზ) ელექტროსისტემების ინჟინერ-დამპროექტებელი – სპეციალისტი, რომელიც ახორციელებს ელექტროსისტემების დაპროექტებას; თ) მექანიკური სისტემების ინჟინერ-დამპროექტებელი – სპეციალისტი, რომელიც ახორციელებს შენობა-ნაგებობების ან მათი ნაწილების მექანიკური სისტემების დაპროექტებას; ი) გათბობა-ცხელი წყლით მომარაგების სისტემების ინჟინერ-დამპროექტებელი – სპეციალისტი, რომელიც ახორციელებს შენობა-ნაგებობების ან მათი ნაწილების გათბობა-ცხელი წყლით მომარაგების სისტემების დაპროექტებას; კ) აირმომარაგების სისტემების ინჟინერ-დამპროექტებელი – სპეციალისტი, რომელიც ახორციელებს აირმომარაგების სისტემების დაპროექტებას; ლ) შენობა-ნაგებობების ინჟინერ-მშენებელი – სპეციალისტი, რომელიც ახორციელებს შენობა-ნაგებობების ან მათი ნაწილების მშენებლობას; მ) ხაზობრივი ნაგებობების ინჟინერ-მშენებელი – სპეციალისტი, რომელიც ახორციელებს ხაზობრივი ნაგებობების ან მათი ნაწილების მშენებლობას; ნ) წყალმომარაგებისა და წყალარინების სისტემების მემონტაჟე – სპეციალისტი, რომელიც ახორციელებს წყლისა და წყალარინების სისტემების მონტაჟს; ო) ელექტროსისტემების მემონტაჟე – სპეციალისტი, რომელიც ახორციელებს ელექტროსისტემების მონტაჟს; პ) მექანიკური სისტემების მემონტაჟე – სპეციალისტი, რომელიც ახორციელებს შენობა-ნაგებობების ან მათი ნაწილების მექანიკური სისტემების მონტაჟს; ჟ) გათბობა-ცხელი წყლით მომარაგების სისტემების მემონტაჟე – სპეციალისტი, რომელიც ახორციელებს შენობა-ნაგებობების ან მათი ნაწილების გათბობა-ცხელი წყლით მომარაგების სისტემების მონტაჟს; რ) აირმომარაგების სისტემების მემონტაჟე – სპეციალისტი, რომელიც ახორციელებს აირმომარაგების სისტემების მონტაჟს. ეს სპეციალისტები პასუხისმგებელი არიან მათ მიერ მომზადებული დოკუმენტისა და შესრულებული სამუშაოს მართებულობაზე.

სამშენებლო ტექნიკა – მანქანები, მექანიზმები, ინსტრუმენტები, აპარატურა სამშენებლო სამუშაოების წარმოებისთვის. მათ მიეკუთვნება: ამწე, მიწასათხრელი მანქანები, ბულდოზერები, სატვირთო ავტოტრანსპორტი, ბეტონსაზელი კვანძი, კომპრესორები, სტენდები, ელექტრომედულელებელი მოწყობილობა, გეოდეზიური ხელსაწყოები და სხვ.

სამშენებლო ტვირთი – შენობა-ნაგებობების ასაგებად სამშენებლო მოედანზე მიწოდებული მასალები და ელემენტები. ფიზიკური და გეომეტრიული მახასიათებლების მიხედვით ის 9 სახეობად იყოფა: 1) ფხვიერი (ქვიშა, ხრეში, ღორღი, გრუნტი, სამშენებლო ნაგავი); 2) ფხვნილისებრი (ცემენტი, თაბაშირი, კირი, ცარცი, გაჯი, პლასტიფიკატორი, საღებავი); 3) ცომისებრი (ბეტონის ნარევი, დუღაბი, კირის ცომი, საგოზავი); 4) წვრილცალობითი (აგური, ბლოკი, რიყის ქვა, იატაკის ფილა, საღებავი კასრით, ტვირთი ტომრებსა და ყუთებში, ჩასატანებელი დეტალი, შუადი, ქვესადები, ანკერი და სხვ.); 5) ცალობითი (კარ-ფანჯრის ბლოკი, რკ.ბ.-ის პანელი, გადახურვის ფილა); 6) ზომაგრძელი (რკ.ბ.-ს, ლითონისა და ხის სვეტი, წამწე, კოჭი, რიგელი, კავშირის ელემენტები, მილი, ხის მასალა); 7) მსხვილმოცულობითი (სანტექნიკური კაბინა, ბლოკ-ოთახი, ლიფტის შახტის ბლოკი, მსხვილგაბარტიანი კონტეინერი); 8) თხევადი (ბენზინი, ნავთი, საპოხი მასალები, პლასტიფიკატორი, საღებავი); 9) მძიმეწონიანი (რკ.ბ.-ის კონსტრუქცია, ტექნოლოგიური მოწყობილობა, სამშენებლო მანქანა, ყალიბი, ვიბრომოედანი და სხვ.).

სამშენებლო ურნალი – 1. ხიმინჯსასობი მოწყობილობის დამჭერი, აგრეთვე გრუნტში ჩასობისას ხიმინჯის მიმმართველი მანქანა. კონსტრუქციის მიხედვით არსებობს კომპლური (სტაციონალური) და ამწეს სახის (თვითმავალი); 2. იხ. ურნალი.

სამშენებლო ფიზიკა – სამეცნიერო დისციპლინათა კომპლექსი (გამოყენებითი ფიზიკის ნაწილი), რომელიც შეისწავლის შემომზღუდავ და სხვა კონსტრუქციებში, ნაგებობებში მიმდინარე ფიზიკურ პროცესებს, რომლებიც დამოკიდებულია კლიმატურ პირობებსა და ექსპლუატაციის რეჟიმზე. ძირითადი ნაწილებია – სამშენებლო კლიმატოლოგია; სამშენებლო თბოტექნიკა; სამშენებლო აკუსტიკა; სამშენებლო შუქტექნიკა.

სამშენებლო ფილა მინაკრისტალური – ფილა, რომელიც მზადდება უფერო ან ფერადი მინის გრანულების თერმოდამუშავებით (შეცხოვით) კაჟმიწასთან ერთად. გარე ზედაპირი პრიალდება ცეცხლის მეშვეობით, რის შედეგად ფილა იღებს ბუნებრივი ქვის ფაქტურას. მისი ზომებია: 150x300 მმ და 300x300 მმ. გამოიყენება კედლების მოსაპირკეთებლად და იატაკების მოსაწყობად.

სამშენებლო ფილა მინამოზაიკური – დაყუჩებული ფერადი წვრილი ფილა ზომებით 21x21x5 მმ. მზადდება გლინვით. გამოიყენება ფასადის მოსაპირკეთებლად და თემატური პანოს მოსაწყობად. არსებობს სხვადასხვა ფერის, პრიალა, გლუვი, დადარული ფაქტურით და სხვ.

სამშენებლო ფოლადი – დაბალნახშირბადიანი ჩვეულებრივი ხარისხის ფოლადი. ხასიათდება კარგი შედუღებადობითა და დამაკმაყოფილებელი მექანიკური თვისებებით (დამატებითი თერმული დამუშავების გარეშე).

სამშენებლო კაფ-ცემენტი მაკროფლექსი – შემკვრელი მზა მასალა პოლიურეთანის საფუძველზე (ნახ. 1). გამოიყენება საშენი მასალების, დეტალების, ელემენტების შესაერთებლად, ბლოკების წყობის აღსადგენად, კარის, ფანჯრის ბლოკების, რაფების დასამონტაჟებლად. კარგ ჰერმეტიზაციას უკეთებს პირაპირებს, აუმჯობესებს კონსტრუქციების თბო- და ბგერაიზოლაციას. სამუშაოთა წარმოების ტემპერატურული დიაპაზონი: -5°C -დან $+35^{\circ}\text{C}$ -მდე. სიმკვრივე – 20 კგ/მ³; შეკვრის ხანგრძლივობა – 5-9 წთ; სრული გამყარების დრო – 30 წთ; შეკლება – 5%; წყალშთანთქმა – 1% 24 საათში, 10% – 28 დღეში; ბგერაშთანთქმადობა – 60 დეციბელი; სრული გამყარების შემდეგ მუშაობის ტემპერატურული დიაპაზონი – -40°C -დან $+90^{\circ}\text{C}$ -მდე.

ნახ. 1

სამშენებლო ყალიბი – დამხმარე კონსტრუქცია ხის, ლითონის ან სხვა მასალისაგან, ბეტონის,

ნახ. 1

რკ.ბ.-ის, გრუნტისა და სხვა სამშენებლო დულაბებისათვის გარკვეული პარამეტრების (ფორმა, გეომეტრიული ზომები, მდებარეობა სივრცეში, ზედაპირის სტრუქტურა და სხვ.) მისაცემად. ყალიბი ან ყალიბების სისტემა შედგება ფორმაწარმომქმნელი ელემენტებისგან, რომელიც იჭერს კონსტრუქციასა და მაკავშირებლებს. დულაბის გამყარების

შემდეგ, როგორც წესი, ახდენენ განცალიბებას. არსებობს სტაციონალური ყალიბიც, რომელიც რჩება ადგილზე და კონსტრუქციის ნაწილს შეადგენს. ს. ყ. უნდა აკმაყოფილებდეს სიმტკიცის, გეომეტრიული ზომების სტაბილურობისა და სივრცეში მდებარეობის მოთხოვნებს. ყალიბზეა დამოკიდებული აგრეთვე მონოლითური კონსტრუქციების ზედაპირის ხარისხი. მოსახსნელი ს. ყ. კლასიფიცირდება ფუნქციური დანიშნულების, კონსტრუქციისა და მასალის მიხედვით. დანიშნულების მიხედვით არსებობს ს. ყ. სახეები: გადახურვის, კედლის, კოლონის, სამირკვლის, ლიფტის შახტისა და ა.შ.; მასალის მიხედვით – ხის (ნახ. 1. ხის ყალიბი), ფოლადის, ალუმინის, ფანერის (ნახ. 2. ფანერის ყალიბი), პლასტმასის; კონსტრუქციის მიხედვით – ჩარჩოვანი, კოჭური და კარკასული სისტემის.

ნახ. 2

გადახურვის ყალიბის მოწყობისათვის (ნახ. 3. გადახურვის ყალიბი) გამოიყენება ტელესკოპური დგარები, აღჭურვილი გარე კუთხვილიანი ქუროებით, რომლითაც ადვილად მიიღწევა დგარის საჭირო სიმაღლე. მშენებლობაში ყველაზე მეტადაა გავრცელებული ხის ყალიბი მონტაჟის სიმარტივისა და მასალის სიმსუბუქის გამო. ალუმინისა და ფოლადის ყალიბი ღირებულებით ბევრად აჭარბებს ხის ყალიბს, ამიტომ ისინი ძირითადად გამოიყენება დიდი და საპასუხისმგებლო ნაგებობებისათვის. ხშირად მიმართავენ ფანერის ყალიბის გამოყენებასაც. ლითონის ყალიბის შიგა ზედაპირი მოთუთიებული ან გალვანიზებულია ფხვნილოვანი საფარვლით, რაც იცავს ფოლადს კოროზიისაგან და უზრუნველყოფს ყალიბის სწრაფ გასუფთავებას. ალუმინის ყალიბი მსუბუქია და კარგი მოსახმარია, მაგრამ სწრაფად კარგავს საწყის გეომეტრიას და თანაც ბევრად ჩამორჩება ფოლადის ყალიბს განმეორებადობით და რემონტიც პრაქტიკულად შეუძლებელია. სტაციონალური ყალიბებისთვის უმეტესად იყენებენ ფოლადს ან ქაფპოლისტირენს. ჩარჩოვანი სისტემები შედგება ფარების, საყრდენი ელემენტების, ჭანჭიკოვანი შეერთებებისა და მაკავშირებლებისგან (ნახ. 4. ლითონის მოდულური ჩარჩოვანი ყალიბი); ლითონის კარკასი უზრუნველყოფს კონსტრუქციის სიხისტეს, აჩქარებს და ამსუბუქებს მოდულური ელემენტების მონტაჟს. კოჭოვან სისტემაში შედის კოჭები, საყალიბე ფილები, კავშირისა და საყრდენი ელემენტები, რიგელი, ხარაჩოები და ხე-ტყე. გვირაბებისათვის გამოიყენება მრუდე ზედაპირის მქონე ფოლადის მოსახსნელ-გადასატანი ფარები, რომელთა მეშვეობით სერიულად აწარმოებენ ერთნაირი სექციების დაბეტონებას. მონტაჟი მიმდინარეობს ამწის მეშვეობით.

ნახ. 3

ნახ. 4

სამშენებლო შუქტექნიკა – 1. სამშენებლო ფიზიკის ნაწილი, რომელიც შეისწავლის მშენებლობასა და არქიტექტურაში სხივური ენერჯის სპექტრის ოპტიკური ნაწილის გამოყენებას; 2. სამშენებლო ტექნიკის ნაწილი, რომელიც ამუშავებს ულტრაიისფერი, ხილული და ინფრაწითელი გამოსხივებების გამოყენებას შენობათა და შემომზადებული კონსტრუქციების დაპროექტებისას; განათების გამოყენებას უტილიტარული და სამხატვრო მიზნებისთვის. შუქტექნიკის მნიშვნელოვან ნაწილს წარმოადგენს დაპროექტების მეთოდები და განათების დაყენება.

სამშენებლო წარმოება – მოსამზადებელი და ძირითადი სამშენებლო-სამონტაჟო და სპეციალური სამშენებლო სამუშაოების კომპლექსის შესრულება ყველა ტიპის შენობებისა და ნაგებობების აგების, რეკონსტრუქციის, ტექნიკური გადაიარაღებისა და კაპიტალური რემონტისათვის, ნებისმიერ კლიმატურ პირობებში.

სამშენებლო წარმოების ტექნოლოგია – მეცნიერება, რომელიც სწავლობს სამშენებლო სამუშაოების თანამიმდევრობასა და მეთოდებს, რომლის შედეგია სამშენებლო წარმოების პროდუქცია სამრეწველო, სამოქალაქო, საცხოვრებელი შენობების, გზების, ხიდების, კაშხლების, ელექტროსადგურების, მილსადენებისა და ა.შ. სახით. შენობებისა და ნაგებობების მშენებლობისას სრულდება ზოგადსამშენებლო, სპეციალური და სამონტაჟო სამუშაოები, შედგენილი სხვადასხვა მარტივი და რთული სამშენებლო პროცესებისგან, რომელიც არის მშენებლობასთან დაკავშირებული მოქმედებების ერთობლიობა. ს. წ. ტ. განიხილავს მშენებლობის ტექნიკურ საშუალებებს, ტექნოლოგიურ გადაწყვეტებს, შრომით რესურსებს, საორგანიზაციო და ეკონომიკური ურთიერთკავშირის სისტემას, მშენებლობის უსაფრთხოებას, ეფექტურობას, მასალებს, ხანგრძლივობას, მოცულობებსა და სხვ.

სამშენებლო წიაღისეულის ჯგუფი – გრანიტი, გნეისი, კირქვა, მარმარილო, თიხა, ხრეში, ქვიშა, თიხნარი და სხვ.

სამშენებლო ხის ფილა – 1. ძეღაკებისა და ლარტყებისგან შედგენილი ხის ფილა (ნახ. 1), რომელიც გარეგნულად ჩამოჰგავს მერქანბურბუშელოვან ფილას, მაგრამ მისგან ძირეულად განსხვავდება. სისქეში ერთნაირი და სიგანეში სხვადასხვა ზომის ხის ელემენტები წებდება და იფარება მოსაპირკეთებელი მასალით (შპონი, მერქანბოჰკოვანი ან მერქანბურბუშელოვანი ფილა). შესაძლებელია სხვადასხვა ტიპის პლასტიკების გამოყენებაც. რადგანაც ასეთ ფილაში წებოს მცირე რაოდენობაა, ის საკმაოდ მსუბუქი მასალაა და ერთდროულად მტკიცეა. მას მშენებლობის გარდა წარმატებით იყენებენ ავეჯის წარმოებაშიც; 2. წიწვოვანი ჯიშის ხის ნაფოტებისგან (ანათალი, ბურბუშელა) დამზადებული საშენი მასალა (ნახ. 2), რომელიც გამოიყენება სახურავის, იატაკის, შიდა და გარე კედლების ასაშენებლად და სხვ.

ნახ. 1

ნახ. 2

სამშენებლო ჯალამბრები – ჯალამბრები, რომლებიც ფართოდ გამოიყენება სხვადასხვა ასაწევი-სატრანსპორტო ოპერაციების შესასრულებლად, ლითონის კონსტრუქციებისა და მოწყობილობების დასამონტაჟებლად, ურნალებისა და საწეველების დაკომპლექტებისათვის და სხვა სახის სატვირთავ-გასატვირთი სამუშაოების შესასრულებლად. ს. ჯ. შეიძლება იყოს: სამანევრო, ფრიქციული, ხელის, ბერკეტული და სხვ.

სამშენებლო-სამონტაჟო სამუშაოები – ახალი მშენებლობის, კაპიტალური შეკეთების, რეკონსტრუქციის, საწარმოთა ახალი ტექნოლოგიებით აღჭურვის, აღდგენითი და სარესტავრაციო სამუშაოები. არსებობს ს.-ს. ს. სახეები: ბეტონის, ბურულის, მიწის, რკინაბეტონის, საბათქაშე, სამღებრო, ქვისა და სხვ.

სამშენებლოდ შეზღუდული მიწის ნაკვეთი – ნაკვეთი, რომელიც მოქცეულია შემდეგი კონკრეტული ფუნქციური ზონების საზღვრებში: ა) ლანდშაფტურ-სარეკრეაციო ზონა; ბ) სასოფლო-სამეურნეო ზონა; გ) სარეკრეაციო ზონა; დ) სპეციალური ზონა; ე) სატრანსპორტო ზონა 1; ვ) სანიტარიული ზონა; ზ) სამხედრო დანიშნულების ზონა 2. ს. შ. მ. ნ. დაშვებულია ტერიტორიის ძირითადი ფუნქციით განპირობებული შენობა-ნაგებობების მშენებლობა, აგრეთვე ინდივიდუალური საცხოვრებელი სახლის მშენებლობა ქვეყნის მოქალაქეების, ოჯახების (კომლების) კერძო საკუთრებაში არსებული სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების, მათ შორის, საკომლო მეურნეობის მიწის ნაკვეთებზე. სხვა დანარჩენი ობიექტების მშენებლობისათვის საჭიროა განაშენიანების რეგულირების გეგმით შესაბამისი ტერიტორიის ფუნქციური ზონის ცვლილება. განვითარების პირობები განისაზღვრება კანონმდებლობით, მათ შორის, ქალაქთმშენებლობითი დოკუმენტებით.

სამბიმი – გადახურვებში დიდი ქვების ან მოსაკირწყლავი მძიმე და მსუბუქი სისტემების ერთობლიობა, რომელიც გამოიყენება აწვევის მედეგობისთვის გადახურვის ისეთ სისტემებში, რომლებიც არაა მიწებებული ან მექანიკურად დამაგრებული სახურავის ფენილზე.

სამწახნაგა – 1. ერთი წერტილიდან გამოსული სამი არაკოლინეარული ვექტორისგან შექმნილი გეომეტრიული ფიგურა; 2. სამწახნაგა, რომელსაც ქმნის სივრცითი წირის ყოველ წერტილში გავლებული მხების, ნორმალისა და ბინორმალის მგეზავი ერთეულოვანი ვექტორი. ეს ვექტორები ურთიერთმართობულებია და შეიძლება ისინი მივიღოთ კოორდინატთა სისტემის დერძებად. ამ სისტემას უწოდებენ კოორდინატთა ბუნებრივ სისტემას ანუ ბუნებრივ სამღერძს ადებულ წერტილში.

სამწევრისის ტაძარი (ინგლ. Samtsevrissi Orthodox Church) – სამწევრისის წმინდა გიორგის

ნახ. 1

სახელობის ტაძარი, VII საუკუნის ქართული ხუროთმოძღვრების ძეგლი. მდებარეობს ქარელის მუნიციპალიტეტში, მისგან დასავლეთით 4,5 კმ-ში, სოფელ სამწევრისის მახლობლად (ნახ. 1, ნახ. 2: საერთო ხედი). ნაგებობა დგას სამსაფეხურიან ცოკოლზე, რომლის ქვეშ განიერი ბაქანი კლდეს ემყარება. სამწევრისის წმ. გიორგის ეკლესია თავისუფალი ჯვრის ტიპის ჯვარგუმბათოვანი ნაგებობაა (9,6x8,8 მ, სიმაღლე გუმბათქვეშ 10,6 მ), ნაშენია მონაცრისფრო-მოყვითალო ქვიშაქვის კარგად გათლილი მოზრდილი კვადრებით.

გეგმის ჯვრისებრი მოხაზულობა მკაფიოა და გამოვლენილი ინტერიერში და გარე მასებშიც. ნაგებობის აღმოსავლეთ-დასავლეთ ღერძი რამდენადმე წაგრძელებულია. შესასვლელი დასავლეთიდანაა. ეკლესიის ინტერიერი წარმოადგენს ერთიან სივრცეს. ცენტრალურ გუმბათქვეშა კვადრატში ყოველი მკლავის წინ დამატებულია განიერი თალი. კვადრატიდან გუმბათზე გადასვლა განხორციელებულია ტრომპების სისტემით. ინტერიერში სარკმლების განთავსება მხატვრულად გააზრებულია: ერთი აღმოსავლეთითაა, საკურთხეველში, მეორე – სამხრეთით, შესასვლელის თავზე, მესამე – დასავლეთით, კამარასთან. სარკმლების განლაგების დონე თანდათან მალდება აღმოსავლეთიდან დასავლეთისკენ. ამით მიღწეულია შიდა სივრცის თანაბარი განათება. ჯვრის მკლავები გადახურულია ცილინდრული კამარებით. გუმბათის სფეროში რელიეფური ჯვარია. ეკლესიის ფასადებისა და ინტერიერის მხატვრულ-ტექნიკური გამომხატველობა მიღწეულია ოსტატურად ამოყვანილი კედლის სიბრტყეებით. მკაცრად არის დაცული წყობის რიგების ჰორიზონტალური სწორხაზოვნება. ფასადებზე შემკულობით ხაზგასმულია მხოლოდ შესასვლელი და სარკმლები (ნახ. 3. საკურთხეველის სარკმელი არქიტექტურული დეტალით). გუმბათის ყელში გაჭრილი ვიწრო სარკმლები მოურთველია, რადგან ისინი ქვევიდან ძნელად იკითხება. ძეგლზე შემორჩენილია ორი წარწერა. პირველი (აღმოსავლეთ ფასადზე, სარკმლის სათაურის

ნახ. 2

ნახ. 3

ქვემოთ) X საუკუნისაა და სოფელ სამწერისში არხის გაყვანას გვაუწყებს; მეორე (სამხრეთ ფასადის ზემო მონაკვეთში) უშუალოდ ტამარს ეხება: "მეორედ მაშენებელსა ფანასკერტელს მერაბს შეუნდვნეს ღმერთმან. ზედამდეგს ცოდვილს საბას შეუნდვნეს ღმერთმან". XV-XVI საუკუნეების მიჯნაზე ამ ადგილის მფლობელებს – ფანასკერტელ-ციციშვილებს (კერძოდ, მერაბ ციციშვილს) ეკლესია შეუკეთებიათ და უკურთხებიან წმინდა გიორგის სახელზე (თავდაპირველად წმ. ჯვარი ეწოდებოდა). წარწერაში მოხსენიებული ზედამდეგი საბა ეკლესიის განახლებას ხელმძღვანელობდა. ტამარი გადახურული იყო კრამიტით. თავდაპირველ კრამიტთან ერთად გვხვდება XV-XVI საუკუნეების და XIX საუკუნის კრამიტიც. ძეგლი საგრძნობლად დააზიანა 1940 წლის ძლიერმა მიწისძვრამ, რის შემდეგაც მას სარესტავრაციო სამუშაოები ჩაუტარდა (ხელმძღვანელი არქიტექტორი ლევან ხიმშიაშვილი).

სამჭედლო ინსტრუმენტი – ინსტრუმენტი ხელით და მანქანური ჭედვისათვის. სამჭედლო-სამტამპავი სამუშაოების შესრულებისას გამოიყენება, როგორც გადასაადგილებელი, დამჭერი, მომჭერი, გამზომი ხელით ჭედვის სამჭედლო ინსტრუმენტები (გრდემლი, სანგი, ხელჩაქუჩი, მარწუხი, სახვრეტელა, ლოჯი, ქვესარტყამი, მოსაჭიმი), ისე სტაციონალური მანქანური ჭედვის სამჭედლო ინსტრუმენტები (ბრტყელი საცემი, ამოჭრილი საცემი, მომრგვალებული საცემი, მოსაჭიმი, საბრტყელებელი, გამწევი, ვაზნა და სხვ).

სამხატვრო გალერეა – შენობა, სადაც ეწყობა სახვითი ხელოვნების ნაწარმოებთა გამოფენა (ნახ. 1. ალბერტის ულტრათანამედროვე სამხატვრო გალერეა, ქ. ედმონტონი, კანადა).

ნახ. 1

სამხოლოვებელი ლენტი (იზოლენტი) – ლენტი, გაჟღენთილი წებოვანი რეზინით. არსებობს მისი მრავალი სახეობა: ქარსის, მინაქსოვილის (უძღებს 200°C ტემპერატურას), ქალაღდის, პოლიეთერული, პოლიამიდური, პოლიტეტრაფთორ-ეთილური, ეპოქსიდური, აცეტატური ქსოვილის, პოლივინილქლორიდის საფუძველზე და სხვ. ლენტი, გაჟღენთილი წებოვანი რეზინით. გამოიყენება სადენების (გაყვანილობების) ელექტროსაიზოლაციოდ.

სამხრე – რიზალიტი; შენობის გამოწეული ნაწილი.

სანაგვე (ნაგავსაყრელი) – ადგილი, სადაც ყრიან სხვადასხვა ნარჩენებს.

სანაგირის მონასტერი (ინგლ. Sanagire Monastery) – ქართული ხუროთმოძღვრების ძეგლი, X-XI საუკუნეების მონასტერი გურჯაანის მუნიციპალიტეტის სოფელ ვაზისუბნის მახლობლად, ტყეში (ნახ. 1. საერთო ხედი). მონასტრის ძირითადი ნაგებობებია: წმინდა გიორგის სახელობის სამნავიანი ბაზილიკა (X-XI სს.), მასზე მიდგმული ერთნავიანი ბაზილიკა (შუა საუკუნეები), სატრაპეზო (ნანგრევები) და გალავანი. სამნავიანი ბაზილიკა ნაგებია აგურით, რიყისა და შირიმის ქვით. კომპლექსს აშკარად ეტყობა ბიზანტიური არქიტექტურისა და სამშენებლო ტექნიკის გავლენა. გადმოცემის მიხედვით სამონასტრო კომპლექსის ძირითადი ეკლესია მეფე ვახტანგ გორგასლის მიერ აგებულ ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის ეკლესიაზეა დაშენებული. მონასტრის ტერიტორიაზე შემორჩენილია გორგასლისეული გვირაბები და გალავნის ნაშთი. ინტერიერი თავდაპირველად მთლიანად მოხატული ყოფილა. მხოლოდ დასავლეთის კედელზეა შემორჩენილი იესოს და ღვთისმშობლის ფრესკები. დროთა განმავლობაში ეკლესია საკმაოდ დაზიანდა. განადგურდა სატრაპეზო, გალავანისა და მოხატულობის დიდი ნაწილი. ამჟამად ეკლესია რესტავრირებულია ავთენტურობის სრული შენარჩუნებით. მიშენებული ერთნავიანი ეკლესია ორგანულადაა შერწყმული მთავარ ტაძართან.

ნახ. 1

სანავიაციო სისტემა – ელექტრონული სისტემა დაყენებული სატრანსპორტო საშუალებაზე მოძრაობის ოპტიმალური მარშრუტის დასადგენად. მისი სახეობებია: საავიაციო, საავტომობილო და საზღვაო.

სანათლაფი – ცალკე შენობა ან ტაძრის ნაწილი, სადაც ხდება ნათლისღება.

სანათური – 1. სარკმელი, მცირე სასინათლო ღიობი; 2. სხვადასხვა სახის სანათი არმატურა. ის შეიძლება იყოს ღია, გადახურული, მტვერშეუღწევი, ჰერმეტიული, აფეთქებისგან დაცული და სხვ.

სანაპირო – 1. ნაგებობა, რომელიც გარს ეკვრის წყალსატევის ნაპირს და იცავს მას წარეცხვისაგან; 2. გასასვლელი წყალსატევის ნაპირის გასწვრივ; 3. წყლის ნაპირას მდებარე ტერიტორია (ქვეყანა, მხარე); 4. კედლით ამოშენებული წყლის ნაპირი; ასეთ ნაპირას გამავალი ქუჩა; 5. საერთოდ რისამე განაპირას მდებარე ადგილი; 6. საზღვართან მდებარე ადგილი; სასაზღვრო.

სანარდო – ნარდად მუშაობისათვის განკუთვნილი.

სანარდო ვაჭრობა – მოიჯარის არჩევანი შესასრულებელ სამუშაოსა და გაწეულ მომსახურებას შორის კონკურენციის პირობებში.

სანატორიუმი (ლათ. sanatorium<sanare მკურნალობა, წამლობა, განკურნება) – სამკურნალო-დასასვენებელი დაწესებულება აგარაკზე.

სანაყარო – ადგილი, სადაც თავსდება ფუჭი ქანი.

სანაყი – პატარა წისქვილი ქვის მასალის გასაფხვიერებლად და დასამუშავებლად.

სანგარი – 1. გრძელი და ვიწრო თხრილი (ტრანშეა) მიწაში მოწინააღმდეგის ტყვიებისგან თავდასაცავად (ნახ. 1); 2. ჭა, დატოვებული ბეტონის საძირკველში ან იატაკში საანკერო ჭანჭიკების ან მოწყობილობების დასაყენებლად; 3. ძვ. მცირე ზომის მიწის საფორტიფიკაციო ნაგებობა საარტილერიო იარაღის დასაცავად.

ნახ. 1

სანგი – 1. დიდი ურო (ფოლადის, რკინის, თუჯის) ხელით ჭედვისთვის; 2. ძვ. რკინის დიდი კვერი.

სანგრევი – ექსკავატორით სასარგებლო წიაღისეულის საბადოს დამუშავების ადგილი, რაც მოითხოვს ს. სიმაღლის სწორად შერჩევას, რათა არ მოხდეს გრუნტის ჩამოქცევა ტრანსპორტში გრუნტის ჩატვირთვისას. პირდაპირი ნიჩბით მუშაობა შეიძლება წარმოებდეს ორი ხერხით: გვერდითი სანგრევით – სატრანსპორტო გზების განლაგებით ექსკავატორის გავლის გასწვრივ და შუბლური ს. – ტრანსპორტის მიწოდებით ექსკავატორის უკანა მხრიდან თხრილის ძირში. ს. სიგანე და მანძილი გზის ღერძსა და ექსკავატორის გრძივ ღერძს შორის უნდა უზრუნველყოფდეს ბაქნის მობრუნებას გეგმაში მინიმალური კუთხით.

სანდალის ხე (ლათ. pterocarpus santalinus) – მარადმწვანე არომატულმერქნიანი ტროპიკული ხე, რომლის მერქანი მდიდარია ეთეროვანი ზეთებით. გამოიყენება სანაკეთო სამუშაოებისთვის და წითელი ფერის საღებავის მისაღებად.

სანდარაკი (ბერძ. sandarake წითელი დარიშხანა, თაგვისწამალი) – ყვითელი ფისი, რომელსაც იღებენ კვიპაროსის ოჯახის ზოგი ხისგან; მისგან დამზადებულ ლაქებს იყენებენ სურათების დასაფარავად (ფერწერაში), მუყაოს გასაჟღერებლად და სხვ.

სანდრიკი – კარის ან ფანჯრის ღიობის თავზე მოთავსებული მცირე ზომის კარნიზი ან ფრონტონი, რომელიც ზოგჯერ ეყრდნობა ორ კონსოლს. ს. კლასიკური არქიტექტურული ფორმაა, რომელიც გამოიყენება, როგორც ინტერიერის, ასევე ფასადის დამუშავებისას (ნახ. 1).

ნახ. 1

სანებართვო მოწყობა – ნებართვის ფლობის დამადასტურებელი საბუთი.

ნახ. 1

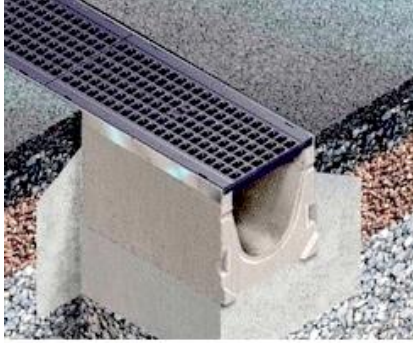
სანთურა – აირისებრი, თხევადი ან მტვრისებრი სათბობისა და ჰაერის ან ჟანგბადის ნარევის შესაქმნელი და დაწვის ადგილზე მისი მისაწოდებელი მოწყობილობა (ნახ. 1). ს. მიეკუთვნება: აირის სანთურა, ფრქვევანა და მტვრისებრი სათბობისთვის განკუთვნილი სასანთურე მოწყობილობა.

სანიავებელი – იხ. ვენტილატორი.

სანიაღვრე კანალიზაცია – წყალშემკრებების, მილების, არხებისა და კოლექტორების სისტემა, სახურავებიდან და მოედნებიდან ჩამონადენი წყლის მოსაგროვებლად და გასაყვანად ტერიტორიიდან (ნახ. 1). ასეთი სისტემები ეწყობა ინდივიდუალურ ნაკვეთებზე, შენობების ჯგუფის, ქუჩებისა და სამრეწველო კომპლექსებისათვის. არსებობს წვიმის წყლის ტერიტორიიდან გაყვანის სისტემის სამი ტიპი: 1) დახურული წყალსარინი – რთული ვარიანტი, რომლის განსახორციელებლად საჭიროა ს. კ. სერიოზული ჰიდრავლიკური გაანგარიშება. ამ შემთხვევაში, წყალი იკრიბება სპეციალურ წყალშემკრებებში, შემდეგ გადადის მილების სისტემაში, რომლებშიც გადაადგილდება თვითდინებით (ან ტუმბოებით), შემდეგ კი კოლექტორის მეშვეობით ჩაედინება წყალსატევებში, ხრამებში ან სადრენაჟო სისტემებში. ასეთი სისტემა უმეტესად მონტაჟდება ქალაქის ქუჩებში ან სამრეწველო საწარმოების ტერიტორიაზე; 2) ღია წყალსარინი – მარტივი ვარიანტი, რომლის განსახორციელებლად წყლის შეკრება და ტერიტორიიდან გაყვანა ხდება კოლექტორის მიმართულებით დახრილი ქანობის არხებში ჩაწყობილი ღარების მეშვეობით (ნახ. 2). ძირითადად გამოიყენება კერძო ნაკვეთის კეთილმოწყობისთვის; 3) შერეული წყალსარინი – სადაც ერთდროულადაა გამოყენებული ღია და დახურული წყალსარინი სისტემები (ნახ. 3). ასეთი წყალსარინები კეთდება დახურული წყალსარინების მოწყობისთვის ფინანსური დანახარჯების შემცირების მიზნით.

ნახ. 1

ნახ. 2

ნახ. 3

სანიველირე ნიშანი – ტერიტორიაზე (მიწაზე) ჩამაგრებული ნიშანი გეოდეზიური წერტილის ფიქსაციისთვის, რომლის სიმაღლე განსაზღვრულია ნიველირებით. ს. ნ. სახეებია: ფუნდამენტური რეპერი, გრუნტის რეპერი, საკედლე თუჯის ნიშანი (მარკა), საკედლე თუჯის რეპერი.

სანიტარია (ლათ. s̄anitās ჯანმრთელობა) – სისუფთავისა და მოსახლეობის ჯანმრთელობის დაცვისთვის საჭირო ღონისძიებათა ერთობლიობა.

სანიტარულ-დამცავი ზონა – ზონა, რომელიც სამრეწველო საწარმოს გამოყოფს სამოსახლო ტერიტორიისაგან. ს.-დ. ზ. დადგენა აუცილებელი მოთხოვნაა სამრეწველო შენობა-ნაგებობების მშენებლობისა და რეკონსტრუქციის დროს. ამ ზონის სიგანე მიიღება სამრეწველო წარმოების მიერ გამოყოფილი მავნე ნივთიერებების გათვალისწინებით.

სანიტარულ-ტექნიკური ნაწარმი – საშენ მასალათა მრეწველობაში ერთ-ერთი ქვედარგის პირობითი სახელწოდება, რომელიც უზრუნველყოფს საცხოვრებელი სათავსების სანიტარულ კეთილმოწყობას (უნიტაზი, პირსაბანი, სიფონი, სასაპნე, ჩამრეცხი ავზი და ა.შ.).

სანიტარულ-ტექნიკური სამუშაოები – სამშენებლო სამუშაოები დაკავშირებული შენობაში გათბობის, ვენტილაციის, სითბოს, გაზომომარაგების, წყლის მიწოდებისა და კანალიზაციის სისტემების დამონტაჟებასთან. განარჩევენ ს.-ტ. ს. ორ ძირითად ჯგუფს: გარეთას, რომელიც მოიცავს დასახლებული პუნქტებისა და საწარმოების გარე ქსელების ჩაწყობას და წყალმომარაგებისა და კანალიზაციისათვის სათავო ნაგებობების მშენებლობას და შიგას, რომელიც ითვალისწინებს სამრეწველო და სამოქალაქო შენობა-ნაგებობებში სანიტარულ-ტექნიკური, გათბობა-ვენტილაციისა და გაზის მოწყობილობების სამონტაჟო სამუშაოებს.

სანიტარულ-ჰიგიენური ღონისძიებები – სამშენებლო ობიექტზე შრომისა და დასვენების ნორმალური პირობების შექმნა.

სანიტარული კვანძი – მომიჯნავე სათავსების ერთობლიობა, რომელშიც განლაგებულია სანიტარული ხელსაწყოები, მათთან დაკავშირებული მილსადენები და სხვა მოწყობილობა (საპირფარეშო, სააბაზანე, საშხაპე, სამრეცხაო და სხვ.). ინდუსტრიული ხერხით აგებული შენობებისთვის არსებობს სპეციალური სანიტარული ბლოკები, რომელიც წარმოადგენს ბეტონის პანელს სისქეში ჩატანებული სანიტარული დანიშნულების მილებით.

სანიტარული ტექნიკა – წყალმომარაგების, კანალიზაციის, გათბობის, განიავების, თბომომარაგების, აირმომარაგებისა და სხვ. სისტემების ტექნიკურ საშუალებათა ერთობლიობა.

სანიტარული ხელსაწყოები – ჩამდინარი წყლების მიმღებები (უნიტაზი, ნიჟარა, ბაკანი და სხვ.), რომლებსაც დგამენ საცხოვრებელ, საზოგადოებრივ და საწარმოო შენობებში. ს. ხ. უერთებენ წყალსადენისა და კანალიზაციის შიგა ქსელებს, დგამენ სააბაზანოებში, პირის დასაბან და საშხაპე სათავსებში, ტუალეტისა და საპირფარეშოს სათავსებში, სამზარეულოში. ს. ხ. დასამზადებლად გამოიყენება მომინანქრებული თუჯი, კერამიკა, მომინანქრებული ფურცლოვანი ფოლადი, პლასტმასები და სხვ. ს. ხ. აყენებენ აგრეთვე წყალდასახარჯავ არმატურაზე წყლის ხარჯის დასაფიქსირებლად, საკანალიზაციო სიფონებზე – გაჭუჭყიანებული ჰაერისგან სათავსის დასაცავად და სხვ.

სანკვანძი შეთავსებული – სათავსი, გაწყობილი უნიტაზით, აბაზანითა (ან შხაპით) და პირსაბნით.

სანტექნიკა – სხვადასხვა სახის ნაკეთობა, რომელიც წყალგაყვანილობის, კანალიზაციის, გათბობის, ვენტილაციის, კონდიციონერებისა და ნაგავგამტარების მოსაწყობად გამოიყენება. სანტექნიკურ ნაკეთობებს მიეკუთვნება: აბაზანა, ხელსაბანი, ნიჟარა, ბიდე, ხელსაბანი, ნიჟარა, უნიტაზი, კარი, კაფელი, მეტლახი, საშხაპე კაბინა, პისუარი, შხაპი, ონკანი, ფიტინგი, ლამინანტი, ბუნებრივი ქვის ფილები, ვენტილები, ლითონისა და პლასტმასის მილები და ა.შ.

სანტი (ლათ. centum ასი) – ერთეულის დასახელების თავსართი: სანტიმეტრი; სანტილიტრი. 1 სმ = 10^{-2} მ; 1 სლ = 10^{-2} ლ.

სანტიმეტრი (ფრანგ. centimètre<ლათ. centum ასი და ბერძ. métron გაზომვა) – სიგრძის ძირითადი ერთეული ერთეულთა CGS სისტემაში; ტოლია 0,01 მეტრისა.

სანქცია (ლათ. sanctio დაკანონება, დაწესება) – 1. ზემდგომი ორგანოს მიერ რაიმე აქტის დამტკიცება, რაც მას იურიდიულ ძალას ანიჭებს; 2. იძულების, ზემოქმედების ზომა კანონის დარღვევისათვის; 3. ეკონომიკური, ფინანსური, სამხედრო ღონისძიებები გამოყენებული საერთაშორისო სამართალში იმ სახელმწიფოების წინააღმდეგ, რომლებმაც დაარღვიეს საერთაშორისო ხელშეკრულებები; 4. მოწონება, დადასტურება, თანხმობა, ნებართვა.

საოპერაციო დანახარჯები – ხარჯები, რომლებიც საწარმოთა ძირითადი ანუ მაპროფილებელი საქმიანობის განხორციელებაზე იხარჯება. საოპერაციოს მიეკუთვნება პროდუქციის დამზადებაზე ან მომსახურების გაწევაზე გაწეული მატერიალური და შრომითი დანახარჯები, კომერციული (მარკეტივინგის) ხარჯები და საერთო ადმინისტრაციული ხარჯები.

საოპერაციო დღე – სამუშაო დღის ის ნაწილი, რომლის განმავლობაშიც ბანკი ახდენს კლიენტურის, ან "კლიენტ-ბანკის" სისტემით ელექტრონული საგადახდო საბუთების მიღებას და ანგარიშსწორებას; საოპერაციო დღის ხანგრძლივობას განსაზღვრავს ბანკი.

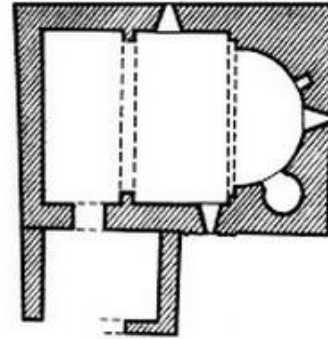
საორბისი (ინგლ. Saorbisi) – XII საუკუნის ქართული ხუროთმოძღვრების ძეგლი, საორბისის წმინდა გიორგის ეკლესია (ნახ. 1. საერთო ხედი). მდებარეობს შიდა ქართლის მხარის გორის მუნიციპალიტეტის სოფელ ფიცესის სამხრეთით, მდ. თემის მარცხენა ნაპირას, მაღალ კლდოვან ბორცვზე.

ერთნავიანი დარბაზული ტიპის (17,0x12,5 მ) ეკლესია (ნახ. 2. გეგმა) ნაგებია კარგად გათლილი ქვის კვადრებით. შემორჩენილია მაღალი ხარისხის მოხატულობის ფრაგმენტები. ყურადღებას იპყრობს ოსტატურად შესრულებული ჩუქურთმები (ნახ. 3). მაღალ ცოკოლზე მდგარი შენობის დასავლეთი ფასადი კლდოვან ფერდს გადაჰყურებს. სარკმლების საპირეები

შემკულია კარგად ნაკვეთი მცენარეული და გეომეტრიული ორნამენტებით. აღმოსავლეთის ფასადზე, ფრონტონის წვერში, გამოსახულია შუა საუკუნეების ქართული ეკლესიებისათვის დამახასიათებელი თანაბარმკლავებიანი ბოლნური ჯვარი ნახ. 4). მის ქვემოთ, სარკმლის თავზე, კედელში ჩასმული ქვის ფილაზე ამოკვეთილი ლაპიდარული წარწერა გვამცნობს ეკლესიის ამშენებლის ვინაობას (კახა ერისთავთ-ერისთავი) და აგების თარიღს (1152 წ.). ეკლესია შემოვლებული აქვს ქვის გალავანი. ეკლესია ამჟამად ძლიერ დაზიანებულია.

ნახ. 1

ნახ. 2

ნახ. 3

ნახ. 4

საორთქლებელი – სითხის ასაორთქლებელი თბოგადამცემი აპარატი.

საოსტიგნე (საოსტიგნო) – საერთო სასადილო ან მისაღები ოთახი მონასტერში; სატრაპეზო; სამზარეულო; საკუჭნაო.

საოჯახო საბავშვო ბაღი – დაწესებულება, სადაც უვლიან 2,5 წლის ან უფრო მცირე ასაკის ხუთზე მეტ ბავშვს.